T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTİK YUNAN KAHRAMAN MİTLERİNDE ODYSSEUS

SAMET ÖZLÜ

TEZ DANIŞMAN

DOÇ. DR. S. MELİKE ZEREN HASDAĞLI

EDİRNE 2024

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANTİK YUNAN KAHRAMAN MİTLERİNDE ODYSSEUS

SAMET ÖZLÜ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. S. MELİKE ZEREN HASDAĞLI

EDİRNE 2024

ÖZET

Gılgamış Destanı'ndan başlayarak, hikâyelerini yazının teminatı altına sokmuş her kültürün mitolojisinde kahramanlarla ilgili anlatıları bulmak mümkündür. Yapılan araştırmalar ile kahramanlık anlatılarındaki benzerlikler ve farklılıklar irdelenmiş olup, Odysseus'un kahramanlık başlığı altındaki özel konumu aktarılmıştır.

Kahramanlık anlatılarını bir başlık altında toplamayı mümkün kılan ortak temaların tespit edilmesinde, büyük oranda Antik Yunan mitolojisinin kahramanları ve ek olarak Gılgamış, Marduk, Romulus, Aineias vb. örneklerle Sümer, Babil, Antik Roma vb. mitolojilerin de analojiyi kuvvetlendirmesi sağlanmıştır. Böylece hem kahramanlık mitlerine bir bütün olarak bakılabilmiş hem de Odysseus üzerine yoğunlaşılan bölümler ile mitolojik anlatılardaki farklı versiyonlara görsel aktarımlar da eklenerek, kahramanla ilgili bilgilerin önemli kısmı tek kaynakta toplanmıştır. Ayrıca, kahramanlık konusunu işleyen yayınların sunduğu ve genel kabul gören ortak temaların tekrardan incelenmesi ve bunlara Odysseus özelinde yapılan yorumların eklenmesiyle birlikte, temaların pratikte geçerli gibi görünmesine karşın, kahramanlığı tanımlamaya çalışırken sunulan önerilerin önemli bir kısmıyla çeliştiği gözlenmiştir. Diğer kahramanlarla da görülebilen çelişkiler Odysseus üzerinden incelendiğinde çok daha belirgin bir hâl almaktadır. Odysseus, metin içinde alt başlıklar halinde sunulan ortak temaları büyük oranda karşılayabilmekteyken, kahramanlık kavramını tanımlamaya çalışırken ileri sürülen; fedakârlık, dürüstlük, cesaret vb. özelliklerinden de bir o kadar mahrumdur. Odysseus kavramlar üzerinden ele alındığında kahramandan çok antikahramana uymaktadır. Bu sayede, kahraman kavramıyla ilgili sunulan tanımların mitolojik örüntülerden ziyade, kahramanlığa yönelik algılarla ilgili olduğu ileri sürülebilir. Odysseus ve diğer kahramanlarla ilgili yürütülen bu çalışma göstermektedir ki her kahraman içinde antikahramanı da barındırmaktadır. Bunun nedeni ise; kahramanların iyiyi tanımlamak için ihtiyaç duyulan idealize insan ile insanın kusurlu gerçekliğinin yarattığı çatışmayı sembolize etmesidir.

Anahtar Kelimeler: Antikahraman, Arketip, Destan, Yolculuk.

ABSTRACT

Starting from the Epic of Gilgamesh it is possible to find narratives about heroes in the mythology of every culture that has left any writen trace of their stories. Through research, the similarities and differences in heroic narratives have been examined, and Odysseus' special position under the title of heroism has been conveyed.

In identifying common themes that make it possible to gather heroic narratives under one title, in addition to the heroes of Ancient Greek mythology, examples such as Gilgamesh, Marduk, Romulus, Aineias and mythologies such as Sumerian, Babylonian, and Ancient Rome were used to strengthen the analogy. Thus, heroic myths could be viewed as a whole, and by adding sections focusing on Odysseus and visual transfers to different versions in mythological narratives, a significant part of the information about the hero was collected in a single source. In addition, by re-examining the generally accepted common themes presented by publications about the subject of heroism and adding comments specific to Odysseus, it has been observed that although the themes seem to be valid in practice, they contradict a significant part of the suggestions offered while trying to define heroism. The contradictions that can be seen with other heroes become much more obvious when examined through Odysseus. Odysseus can largely cover the common themes presented under subheadings in the text. Although it tries to define the concept of heroism, it lacks features such as sacrifice, honesty and courage. When Odysseus is considered in terms of concepts, he fits the antihero rather than the hero. In this way, it can be argued that the definitions presented regarding the concept of hero are related to perceptions of heroism rather than mythological patterns. This study on Odysseus and other heroes shows that every hero also contains an antihero. The reason for this is; The heroes symbolize the conflict created by the idealized human being needed to define the good and the imperfect reality of the human being.

Key Words: Antihero, Archetype, Saga, Journey.

ÖN SÖZ

Çalışmanın hazırlanma amaçlarının temelinde neye kahraman denildiğine yönelik bir merak yatmaktadır. Bu amaç doğrultusunda da öncelikle kahramanlık kavramını niteleyen özelliklerin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Ardından, kahramanlık anlatıları için önerilen bazı ortak temalar Antik Yunan mitolojisine yoğunlaşan daha dar bir kapsam çerçevesinde ele alınarak, altı başlıktan oluşan bir yapı sunulmuştur. Ayrıca, Odysseus üzerine yoğunlaşılan bölümlerle birlikte Odysseus'un mitolojik kahramanlar arasındaki otantik ve özgün yönlerinin tespit edilmesi de çalışmanın öne çıkan amaçları arasındadır. Genel kahramanlık kavramı ve kahramanlık anlatılarının yanı sıra Odysseus özelinde yapılan değerlendirme sayesinde kahramanlık anlatılarında öne çıkan benzerlikler kadar farklılıkların da yorumlanması ve aktarılması mümkün olmuştur. Böylece hem Odysseus'un kahramanlığı hem de kahramanlık kavramı ve kahramanlık anlatıları üzerine elde edilen sonuçlar aktarılmıştır.

Tez çalışmasının önemli yönlerinden biri mitolojinin, çok yönlülüğü ve canlılığı üzerine ayrılan başlıklarla birlikte incelemesiyle, mitolojik anlatıların günümüz insanı üzerinde hâlâ etkili olduğuna yönelik bazı düşünceleri ele almış ve mitolojik kahramanlık anlatıları ile günümüzde kahramanlık kavramına yüklenen anlam arasındaki bağı incelemiş olmasıdır. Yapılan bu inceleme ile kahramanlık anlatıları hakkında belki de en önemli otorite durumunda olan Joseph Campbell'ın da büyük oranda etkilendiği arketip ve kolektif bilinç dışı gibi psikanalitik terimlerin mitoloji araştırmalarındaki yerine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın bir başka önemli yönü ise Odysseus'un mitolojik ve görsel aktarımlarını farklı versiyonlarıyla birlikte, akademik güvenilirliği olan ve ücretsiz erişilebilen bir kaynakta toplamış olmasıdır. Bunlara ek olarak hem Odysseus üzerine derinleşen değerlendirmeler hem de kahramanlık ifadesinin genel nitelikleri ve kahramanlık anlatılarının ortak temaları üzerine aktarılan bilgiler ışığında, kahramanlık kavramanın mitolojik kahramanlar için ne denli uyumlu veya uyumsuz olduğu yorumlanabilmiştir.

Kahramanların ortak yönlerinin belirlenmeye çalışıldığı bölümlerde çok derinleşmemekle birlikte, Antik Yunan mitolojisinden örneklerin yanı sıra; Sümer, Babil ve Antik Roma mitolojisi başta olmak üzere farklı kültürlerin mitolojilerinden

seçilen bazı örnekler ile kapsam biraz olsun genişletilmiştir. Odysseus'un mitolojik hayat hikâyesinin farklı versiyonları; başta *İlyada* ve *Odysseia* olmak üzere *Theogonia* ile *Biblotheka* gibi Antik Yunan kaynaklarıyla; *Resos, Aias, Philoktetes, Kyklops, İphigenia Aulis'te, Hekabe, Troyalı Kadınlar* gibi Antik Yunan tragedyalarıyla ve *Aeneis* ile *Dönüşümler* gibi Antik Roma aktarımlarıyla, birincil kaynaklar üzerinden takip edilmiştir. Odysseus'un görsel aktarımlarının derlendiği başlık ise, başta *LIMC* kataloğundan elde edilen bilgiler olmak üzere; *British Müzesi, Louvre Müzesi, Boston Güzel Sanatlar Müzesi, Metropolitan Sanat Müzesi, Ashmolean Müzesi, J. Paul Getty Müzesi, Viyana Sanat Tarihi Müzesi, Berlin Müzesi, Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi ve Oxford Üniversitesi Beazley Arşivi* erişime açık koleksiyonları üzerinden yapılan taramaların sonucunda seçilen örneklerle ve ihtiyaç duyulması halinde *CommonWikimedia*'dan alınan görsellerle oluşturulmuştur. Görsellerin seçiminde belirlenen kapsam gereğince yalnızca Antik Çağ'a ait örnekler seçilmeye çalışılmış, en erken olanlarıyla MÖ 7. yüzyıla kadar takip edilebilmiştir.

Çalışmanın hazırlanmasında karşılaşılan en büyük zorluk ise ele alınan mit ve kahraman gibi kavramların tam anlamıyla tanımlanabilen olgular olmamalarıdır. Ancak bu kavramların, her ne kadar tanımlanması zor olsa da zihnimizde algısal bir karşılığı olması ise bu konudaki zorluğu daha da arttırmaktadır. Buna ek olarak kahramanlık mitleri ile ilgili en çok başvurulan kaynak durumundaki isim olan Joseph Campbell, mitlerin hepsi için bir metafor yakıştırması yapmaktayken, onun düşünceleriyle beslenmiş diğer kaynakların önemli bir bölümünde metaforlar sorgulanmadan ve yorumlanmadan, yalnızca kahramanlık için önerilen yolculuk aşamaları uygulanmaya çalışılmıştır. Zaten tanımlanması oldukça zor kavramlar hakkında bahsediliyorken, üstüne konuyla ilgili teorinin özünü bir yana bırakıp sadece şeklini uygulamaya çalışmak, kavramlar ile kavramların dayandırıldığı anlatılar arasındaki çelişkinin daha da büyümesine neden olmaktadır.

Hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde kısaca mitoloji ve mit kavramlarına değinilerek çok yönlülüğüne işaret edilmiş ve bu kavramın hâlâ etkili bir araç olarak varlığını sürdürdüğü, yani canlı olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Mitolojinin çok yönlülüğünü açıklarken onun; felsefe, tarih, din, edebiyat vb. alanlarla ilişkili ve hatta bir şeylerin sorgulanmasıyla üretilen anlatılar olmasından dolayı, bu alanların öncülü

konumunda olabileceği konu edilmiştir. Mitolojinin canlılığı ile ilgiliyse, doğrudan örneklerin aranabileceği ve arketip teorisi üzerinden dolaylı olarak da varlıklarını iddia eden düşünceler aktarılmıştır. Tez çalışmasının ikinci bölümünde de kahramanlık kavramının ne olduğu ve nasıl yorumlandığıyla ilgili bazı aktarımlar değerlendirilmiş olup, mitolojik kahramanların belirleyicisi olarak sunulan bazı ortak temalar örnekleriyle birlikte ele alınmıştır. Tez çalışmasının üçüncü ve son bölümünde ise Odysseus ele alınmıştır. Nitekim kendisi mitolojik kahramanın belirleyicisi olarak sunulan temalara büyük oranda uyum sağlamasına karşın, genel kahramanlık karakterinden çok farklı bir kahraman kişiliği sunmaktadır. Odysseus'un kahramanlığında atılganlığın yerine stratejik beceriler, gücün yerine akıl vb. gelmesiyle ortaya çıkan değişimlerle birlikte savaş alanında dökülen kana ek olarak gizli planlar yapan yeni bir lider tiplemesi gözlenmektedir. Bu bölümün ilk alt başlığında, Odysseus'un doğumundan ölümüne kadar mitolojik anlatılardaki hayatı farklı versiyonlarıyla beraber aktarılmıştır. İkinci alt başlıkta, görsel kaynaklarda en yoğun tercih edilen sahneler alt başlıklar halinde kategorize edilerek aktarılmıştır. Son alt başlık altında ise, Odysseus'un mitolojideki kahramanlık anlatıları üzerine saptanmış temalara uygunluğu ve klasik kahramandan karakteristik farklılıkları yorumlanmıştır.

Zorluklarına rağmen kendi isteğimle seçtiğim konuya danışmanlık etmeyi kabul eden ve süreç boyunca desteklerini esirgemeyen hocam, sayın Doç. Dr. Melike ZEREN HASDAĞLI'ya teşekkürü borç bilirim. Yüksek lisans sürecim boyunca aklımda bir soruyla her karşısına çıkışımda, bütün yoğunluğuna rağmen vakit ayıran hocam sayın Prof. Dr. Daniş BAYKAN'a yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Öğrencisi olduğum süre boyunca fikir ve görüşleriyle olaylara farklı açılardan bakmayı öğreten, kendisinden hem bilimsel hem de kişisel olarak çok şey öğrendiğim hocam sayın Prof. Dr. Özlem ÇEVİK GÜÇYILMAZ'a teşekkürler. Tezimle ilgili fikir danıştığım zamanlarda görüşünü eksik etmeyen hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülnur KURAP'a teşekkür ederim. Kendimi hayata karşı en uyumsuz hissedip, kendimle en büyük kavgalarımı verdiğim ve hiç bulamayacağımı düşündüğüm desteğe en çok ihtiyacım olan yaşlarda bana yol gösteren çok kıymetli ve saygı değer hocam Deniz ÖZTÜRK'e teşekkürler.

İngilizce kaynaklar karşısında yaşadığım zorluklarda yardımını esirgemeyen sevgili ablam Gülten HACIOĞLU'na teşekkür ederim. Tezimi ilk fırsatta baştan sona okuyarak düşüncelerini belirten ve tez savunmasına hazırlandığım süreçte desteklerini esirgemeyen çok değerli arkadaşım Mine UÇMAZOĞLU'na hayatımda kapladığı eşsiz yer için teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en büyüğünü ise, tez çalışması boyunca her stresli anıma tanık olan ve yer yer bu stresi hiç istemeden de olsa yansıttığım, süreç boyunca kahrımı çeken, başta annem olmak üzere aileme etmek isterim. Maddi ve manevi tüm katkılarıyla, beni bana rağmen destekledikleri için sonsuz teşekkürler. Ayrıca her düştüğümde elimden tutmaya çalışan ve isimleri saymakla bitmeyen, benim üzerimde türlü katkıları olmuş saygı değer hocalarıma ve sevgili dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Kaleme aldığım bu tez çalışması 6 Şubat Hatay depreminde kaybettiğimiz, sevgi ve saygı değer abim Gökhan AYTAÇ'a armağan olsun. İncelediğim kahramanların hiçbirinde onun kadar kıymetlisini bulamadım. Yaptığım her doğru davranış ve söylediğim her güzel söz senin bir kardeşin olabildiğim, yaptığım hatalar da artık senden doğrusunu öğrenebilme imkânım kalmadığı içindir. Bana ve seni tanıyan herkese miras bıraktığın dürüstlük ve ahlak ile yaşamaya devam ediyorsun. Tıpkı senin gibi, referansımı bilim yapmak için gayret ediyorum. Miras bıraktığın bütün ölümsüz güzellikler için teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
ÖN SÖZ iii
İÇİNDEKİLER viii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER LİSTESİ x
KISALTMALAR LİSTESİ xvii
GİRİŞ 1
BÖLÜM I 4
1. MİTOLOJİ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ 4
1.1. Mitlerin Çok Yönlülüğü 4
1.2. Mitlerin Canlılığı 9
BÖLÜM II 15
2. KAHRAMANLIK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ 15
2.1. Kahramanın Olağan Dışı İlişkiden Dünyaya Gelmesi 17
2.2. Henüz Çocuklukta Atlatılan Ölüm Tehlikesi 20
2.3. Macera Öncesinde Ekipmanların Elde Edilmesi ve Macera Sırasında Yardım Alma 22
2.4. Serüvenler 25
2.5. Bir Kente Bağlanma: Kurucu/Kurtarıcı Rolü 31
2.6. Yerin Altına ve/veya Göğün Üstüne Gidiş 33
BÖLÜM III 35
3. ODYSSEUS 35
3.1. Mitolojik Anlatılarda Odysseus 35
3.2. Görsel Kaynaklarda Odysseus 51
3.2.1. Odysseus'un Tek Başına Yer Aldığı Tasvirler 51
3.2.2. İphigenia'yı Getirme Görevinde Odysseus 52
3.2.3. Akhilleus ile Tasvirleri 53
3.2.4. Aias ile Kavga Tasvirleri 56
3.2.5. Diomedes ile Tasvirleri 57
3.2.6. Polyphemos ile İlgili Tasvirler: Sunu, Kör Ediş ve Kaçış Sahneleri 59
3.2.7. Kirke ile Tasvirleri 61
3.2.8. Ölüler Ülkesinden Tasvirler 63

3.2.9. Seirenler ve Skylla ile Tasvirler 64
3.2.10. Nausikaa ile Tasvirler 65
3.2.11. Odysseus'un İthaka'ya Dönüşünden Sonraki Tasvirler 65
3.3. Odysseus Hakkında Değerlendirme ve Yorum 67
SONUÇ 80
KAYNAKÇA 85
DİZİN/İNDEKS 115
ŞEKİLLER LİSTESİ 118
GÖRSELLER LİSTESİ 119

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER LİSTESİ

Şekil 1: Odysseus'un Seçilmiş Bazı Sıfatları, İlyada. 118

Şekil 2: Odysseus'un Seçilmiş Sıfatları, Odysseia. 118

Görsel 1: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus. 119
(Uzantı 1)

Görsel 2: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus. 119
(Uzantı 2)

Görsel 3: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus. 119
(Uzantı 3)

Görsel 4: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus. 120
(Uzantı 4)

Görsel 5: Gemma Üzerinde Odysseus'u Düşündüren Dilenci Tasviri. 120
(Uzantı 33)

Görsel 6: Gemma Üzerinde Odysseus'u Düşündüren Yalnız Savaşçı Figürü. 121
(Uzantı 34)

Görsel 7: Oturmuş Vaziyette Düşünceli Görünüm Sergileyen Figür. 121
(Uzantı 35)

Görsel 8: Dilenci Kılığında ve Düşünceli Görünüm Sergileyen Figür. 122
(Uzantı 36)

Görsel 9: İphigenia'nın Kurban Edilmesi Konusunu İşleyen Fresk. 122
(Uzantı 37; Uzantı 38)

Görsel 10: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme Sahnesi. 123
(Uzantı 39; Uzantı 40)

Görsel 11: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme Sahnesi. 123
(Uzantı 41)

Görsel 12: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme Sahnesi. 124
(Uzantı 42; Uzantı 43)

Görsel 13: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 124
(Uzantı 44)

Görsel 14: Siyah Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 125
(Uzantı 45; Uzantı 46)

Görsel 15: Siyah Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 125
(Uzantı 47)

Görsel 16: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 126
(Uzantı 48; Uzantı 49)

Görsel 17: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 126
(Uzantı 50; Uzantı 51)

Görsel 18: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 127
(Uzantı 52)

Görsel 19: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 127
(Uzantı 53)

Görsel 20: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme. 128
(Uzantı 54)

Görsel 21: Kırmızı Figür Tekniğinde Briseis'in Akhilleus'un Elinden Alınışı. 128
(Uzantı 55)

Görsel 22: Diomedes ve Odysseus, Briseis'i Akhilleus'a Geri Götürmekte. 129
(Uzantı 56)

Görsel 23: Akhilleus'un Silahlandırılması. 129
(Uzantı 57; Uzantı 58)

Görsel 24: Aias ve Odysseus'un Kavgasını Düşündüren Sahne. 130
(Uzantı 59)

Görsel 25: Aias ve Odysseus'un Kavgasını Düşündüren Sahne. 130
(Uzantı 65; Uzantı 66)

Görsel 26: Aias ve Odysseus Arasındaki Kavga. 131
(Uzantı 67; Uzantı 68)

Görsel 27-a: Odysseus ve Aias'ın Ekipmanlar Yüzünden Girişmek Üzere Oldukları Kavga. 131

Görsel 27-b: Athena Heykeli Önünde Gerçekleştirilen Oylama. 132

Görsel 27-c: Ekipmanların Neoptolemos'a Devredilişi. 132
(Uzantı 76; Uzantı 77)

Görsel 28-a: Kyliks Üzerinde Akhilleus'un Ekipmanları İçin Kavga ve Oylama Sahneleri. 133

Görsel 28-b: İntihar Girişimi Sonuca Ulaşmış Aias. 133
(Uzantı 78; Uzantı 79)

Görsel 29: Odysseus ve Diomedes Olma İhtimali Bulunan İki Savaşçı. 134
(Uzantı 83)

Görsel 30: Dolon'un Yakalanışı. 134
(Uzantı 84; Uzantı 85)

Görsel 31: Dolon'un Yakalanışı. 135
(Uzantı 86)

Görsel 32: Gemma Üzerinde Dolon'un Yakalanması. 135
(Uzantı 87)

Görsel 33: Gemma Üzerinde Dolon'un Yakalanması. 136
(Uzantı 88)

Görsel 34: Odysseus Uykudaki Thrakialıları Öldürürken. 136
(Uzantı 89)

Görsel 35: Diomedes ve Odysseus Thrakialıların Kampında, Odysseus Rhesos'un Atlarını Çalmakta. (Uzantı 90) 137

Görsel 36: Athane Palladion'un Çalınmasında Odysseus ve Diomedes'e Yol Gösterirken. (Uzantı 91) 137

Görsel 37: Tiyatral Bir Anlatımla Palladion'un Çalınması Tasviri. 138
(Uzantı 92; Uzantı 93)

Görsel 38: Palladion Göreviyle Kavga Eden Odysseus ve Diomedes Tasviri. 138
(Uzantı 94)

Görsel 39: Gemma Üzerinde Palladion'un Çalınması. 139
(Uzantı 95; Uzantı 96)

Görsel 40: Elinde Bir Kap ile Resmedilen Odysseus. 139
(Uzantı 101)

Görsel 41: Odysseus Polyphemos'a Şarap Takdim Etmekte. 140
(Uzantı 102)

Görsel 42: Polyphemos'a Takdim Edeceği Şarabı Taşırken Odysseus. 140
(Uzantı 103)

Görsel 43: Proto-Attik Sanatta Polyphemos'un Gözünün Oyulması Tasviri. 141
(Uzantı 109)

Görsel 44: Siyah Figür Tekniğinde Polyphemos'un Gözünün Oyulduğu An. 141
(Uzantı 110; Uzantı 111)

Görsel 45: Siyah Figür Tekniğinde Polyphemos'un Gözünün Oyulması. 142
(Uzantı 112)

Görsel 46: Siyah Figür Tekniğinde Polyphemos'un Gözünün Oyulması. 142
(Uzantı 113)

Görsel 47: Polyphemos'u Kör Etmek İçin Hazırlık. 143
(Uzantı 114; Uzantı 115)

Görsel 48: Koçun Altına Tutunmuş Odysseus, Bronz Heykelcik. 143
(Uzantı 116)

Görsel 49: Leythos Üzerinde Polyphemos'tan Kaçış Sahnesi. 144
(Uzantı 119; Uzantı 120)

Görsel 50: Lekythos Üzerinde Polyphemos'tan Kaçış Sahnesi. 144
(Uzantı 121; Uzantı 122)

Görsel 51: Pelike Üzerinde Kyklop'tan Kaçış. 145
(Uzantı 131; Uzantı 132)

Görsel 52: Kandil Üzerinde Polyphemos'tan Kaçış. 145
(Uzantı 147)

Görsel 53: Pişmiş Toprak Heykelcik, Koçun Altına Sarılmış İnsan Tasviri. 146
(Uzantı 154)

Görsel 54: Bronz Heykelcik, Koça Alttan Sarılmış İnsan Tasviri. 146
(Uzantı 155)

Görsel 55: Sikke Üzerinde Polyphemos'tan Kaçış. 147
(Uzantı 156)

Görsel 56: Kirke Elinde Değneğiyle Odysseus'un Arkadaşlarından Birini Hayvana Dönüştürmekte. (Uzantı 157; Uzantı 158) 147

Görsel 57: Odysseus'un Arkadaşlarına Şarap İkram Eden Kirke. 148
(Uzantı 159; Uzantı 160)

Görsel 58: Kirke'yi Tehdit Eden Odysseus. 148
(Uzantı 163; Uzantı 164)

Görsel 59: Bronz Sikke Üzerinde Odysseus'tan Af Dileyen Kirke. 149
(Uzantı 169; Uzantı 170)

Görsel 60: Kandil Üzerinde, Sohbet Eden Kirke ve Odysseus Tasviri. 149
(Uzantı 171)

Görsel 61: Bronz Ayna Üzerinde, Odysseus ve Kirke (?). 150
(Uzantı 172)

Görsel 62: Tiyatral Bir Üslupla Resmedilmiş Kirke ve Odysseus. 150
(Uzantı 173)

Görsel 63: Ölüler Diyarında Elpenor'un Ruhuyla Karşılaşma. 151
(Uzantı 176; Uzantı 177)

Görsel 64: Odysseus ve Arkadaşlar Ölüler Ülkesinde. 151
(Uzantı 178)

Görsel 65: Gümüş Kap Üzerinde Odysseus ve Teiresias'ın Ruhu. 152
(Uzantı 179)

Görsel 66: Teiresias'ın Ruhu ve Odysseus'u Betimleyen Kabartma Buluntu. 152
(Uzantı 180)

Görsel 67: Odysseus ve Arkadaşlarının Serirenlerin Yanından Geçişi. 153
(Uzantı 181; Uzantı 182)

Görsel 68: Seirenlerin Yanından Geçiş Sahnesi. 153
(Uzantı 183; Uzantı 184)

Görsel 69: Kandil Üzerinde, Gemi Direğine Bağlı Odysseus. 154
(Uzantı 189)

Görsel 70: Bir Kandilin Kulp Kısmına İşlenmiş Gemi Direğine Bağlı Odysseus Tasviri. (Uzantı 190) 154

Görsel 71: Gemma Üzerinde, Odysseus ve Seirenler. 155
(Uzantı 194)

Görsel 72: Odysseus ve Seirenleri Tasvir Eden Pompeii Buluntusu Fresk. 155
(Uzantı 196)

Görsel 73: Odysseus ve Seirenler Olarak Yorumlanmış Kabartma Buluntu. 156
(Uzantı 197)

Görsel 74: Taş Lahit Üzerinde, Odysseus ve Seirenler Tasviri. 156
(Uzantı 198)

Görsel 75: Odysseus'un Arkadaşlarından Bazılarını Yakalamış Skylla Tasviri. 157
(Uzantı 199)

Görsel 76: Odysseus'un Nausikaa'nın Karşısına Çıkış Sahnesi. 157
(Uzantı 202; Uzantı 203)

Görsel 77: Odysseus'un Nausikaa'ya Yakarışı. 158
(Uzantı 204)

Görsel 78: Odysseus ve Nausikaa. 158
(Uzantı 205; Uzantı 206)

Görsel 79: Athena ve Odysseus (?). 159
(Uzantı 207; Uzantı 208)

Görsel 80: Odysseus ve Eumaios (?). 159
(Uzantı 209; Uzantı 210)

Görsel 81: Dilenci Kılığındaki Odysseus'un Sarayına Dönüşü. 160
(Uzantı 211)

Görsel 82: Ayak Yıkama Sahnesi. 160
(Uzantı 212; Uzantı 213)

Görsel 83: Ayak Yıkama Sahnesi, Odysseus'un Dadıyı Susturduğu An. 161
(Uzantı 214)

Görsel 84: Odysseus ve Penelopeia. 161
(Uzantı 217)

Görsel 85: Bronz Ayna Kapağı Üstünde, Odysseus ve Penelopeia. 162
(Uzantı 218)

Görsel 86: Taliplerin Katli. 162
(Uzantı 219)

Görsel 87: Odysseus'un Penelopeia'nın Taliplerini Öldürmesi. 163
(Uzantı 220; Uzantı 221)

KISALTMALAR LİSTESİ

Aen.	Aeneis
Ai.	Aias
Alc.	Alkestis (*Alcestis*)
Apollod.	Apollodoros: *Bibliotheka*
Aristot.	Aristoteles
ars.	Aşk Sanatı (*ars amatoria*)
Bkz.	Bakınız
Cycl.	Kyklops (*Cyclops*)
Çev.	Çeviri
Der.	Derleyen
Epitome	(Apollod. Epitome) Apollodoros Bibliotheka Vatikan Epitomesinden ve Sabbaiticus Fragmanlarından Derlenen, Apollodoros'un Bibliotheka'sının Epitpmesi (*Apollodori Bibliotheca Epitoma Ex Epitoma Vaticana Et Fragmentis Sabbaiticis Composita)*
Eur.	Euripides
Hdt.	Herodotos
Hec.	Hekabe (*Hecuba*)
Hes.	Hesiodos
Hom.	Homeros
Il.	İlyada
Iph. A.	İphigenia Aulis'te
met.	Dönüşümler (*metamorphoses*)
metaph.	Metafizik (*metaphysica*)
MÖ	Milattan Önce

MS	Milattan Sonra
Od.	Odysseia
Oid. K.	Oidipus Kolonos'ta (*Oidipus auf Kolonos*)
Oid. T.	Kral Oidipus (*Oidipus Tyrannos*)
Ov.	Ovidius
Phil.	Philoktetes
Plut.	Plutarkhos (*Plutarchos*)
Rhes.	Resos (*Rhesus*)
Sen.	Seneca
Soph.	Sophokles
Theog.	Theogonia
Tro.	Troyalı Kadınlar / Troialı Kadınlar (*Troades*)
Verg.	Vergilius

GİRİŞ

İnsanın dünyayla tanıştığı ilk gün, zamanla şekillenecek olan yüzünü ve sesini çevresine tanıttığı gündür aynı zamanda. Bu ses ve ona eşlik eden hareketler, birbirini takip eden günlerin getirdiği öğrenim ile anlamlı sözcüklere dönüşerek, herhangi bir engeli olmayan bireylerin, bir şeyleri izah etmesindeki en önemli kabiliyeti; konuşma becerisini ortaya çıkarır. Bugün, konuşma eyleminin vücudumuzun hangi bölgelerinin ne şekilde kullanıldığıyla gerçekleştiğini açıklayan türden makaleler görmek mümkündür[1]. Ancak, bu becerinin kökeniyle ilgili kesin ifadelere engel olan tartışmalar sürmekte ve sürmeye devam edecek gibi görünmektedir[2]. Konuşma becerisi ne şekilde gelişmiş olursa olsun türümüzün iletişimindeki ayırıcı özellik, anlatının arkasındaki tasarı yetisidir.

Zihinlerimizdeki tamamen soyut tasarıları, kimi zaman neredeyse hiçbir materyale dayanmadan, karşı tarafın da zihnine âdeta aynı biçimde yerleştirebilmekteyiz. Gelgelelim türümüzün tasarıları farklı zihinlere aktarabilme becerisi; din, toplumsal değerler, millî kimlik vb. gibi hayatlarımızı şekillendiren yargılara sahip yapıları da beraberinde getirmiştir. Örneğin, Lewis-Williams, Neandertal zihninin bu denli tasarıları mümkün kılamayacağını ifade etmiş ve onlar için *doğuştan ateist* yakıştırmasını uygun görmüştür[3]. Nitekim Neandertaller ile alakalı bu saptamadaki esas nokta, bilinçli bir ölü gömme geleneklerine sahip olup olmadıklarıyla (oradan kaynakla yorumlanabilecek bir öte dünya algısına sahiplikleri ile) yakından ilgilidir ve bu konu hâlâ literatür içerisinde tartışmalı bir konuma sahiptir. Lewis-Williams'ın görüşlerinden farklı olarak Uhri; Şanidar Mağarası, Le Muister kaya sığınakları, Deşik Taş Mağarası ve La Ferrassie kaya sığınağı örnekleri

[1] Konuyu tıp literatüründen açıklayan örnek bir makale için Bkz. Muharrem Gerçeker-İrfan Yorulmaz-Arzu Ural, "Ses ve Konuşma", *K.B.B. ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi,* Cilt 8, Sayı 1, 2000.

[2] Türkçe yayınlar içerisinde Caner Kerimoğlu'nun "Dilin Kökeni Arayışları" başlığı altında toplanmış makale dizisi konuyla ilgili tartışmaları özetleyen güzel örneklerdendir, Bkz. Caner Kerimoğlu, "Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar", *Dil Araştırmaları,* Sayı 18, Bahar 2016; Caner Kerimoğlu, "Dilin Kökeni Arayışları II: Foxp2 Geni", *Dil Araştırmaları,* Sayı 21, Güz 2017; Caner Kerimoğlu, "Dilin Kökeni Arayışları 3: Hayvan İletişimi-I", *Dil Araştırmaları,* Sayı 23, Güz 2018, Caner Kerimoğlu, "Dilin Kökeni Arayışları 3: Hayvan İletişimi-II", *Dil Araştırmaları,* Sayı 24, Bahar 2019; Caner Kerimoğlu, "Dilin Kökeni Arayışları 4: Neandertallerin Dili Var Mıydı?-I", *Dil Araştırmaları,* Sayı 25, Güz 2019; Caner Kerimoğlu, "Dilin Kökeni Arayışları-5: Beyin ve Dil", *Dil Araştırmaları,* Sayı 30, Bahar 2022.

[3] James David Lewis-Williams, *Mağaradaki Zihin,* 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2022, s. 180.

üzerinden Neandertallerin ölülerini bilinçli olarak gömdüklerine yönelik verilere sahip olduğumuzu işaret etmiş ve din ya da benzeri bir kavramın, belirli ölçüde, Neandertaller ile başlamış olabileceğini aktarmıştır[4]. Benzer şekilde Armstrong da ölülerini bilinçli olarak gömdükleri düşüncesinden yola çıkarak, mitos kavramının kökeninin Neandertallere kadar indirilebileceğini ifade etmektedir[5]. Neandertaller ile ilgili bu tartışma hakkında hangi görüşü kendimize daha yakın hissedersek hissedelim günün sonunda türümüzün en belirgin yönü; ucu son derece açık olduğundan dolayı tanımlanması çok zor ve son derece komplike bir kavram olan bilişsellikten geçer.

Büyük oranda zihinsel tasarılardan yola çıkarak şekillenen ve bu tasarıların toplumsal bilgi paylaşım ağının türlü aktarım imkanlarıyla bir gelecek inşa edebilecek güce erişmesini sağlayan kültür yaratımı, insanlığın biyolojik olarak açıklanamadığı tüm noktaların belirleyicisi konumundadır. En genel ifadeyle kültür yaratımındaki sözlü bilgi paylaşımlarının bir şekli olan hikâyeler de mit kavramına karşılık gelmektedir. Bu açıdan mitler, varlığının ne kadar eskiye gittiğini ve yalnızca türümüze has bir özellik mi olduğunu kesin olarak bilemeyeceğimiz, kültür yaratımında etkili şekilde kullanılmış araçlardır. Aynı zamanda mitolojik anlatılar, doğaya ve insana yönelik çok fazla bilinmeyeni cevaplamak amacıyla kullanıldıklarından dolayı zamanla çok yönlü bir yapı haline gelmiştir.

İnsan topluluklarında iletişim ve kültür yaratımıyla ortaya çıkarak değer olarak addedilen ve kalabalıklara yargıda bulunma cüretini veren bazı şeylerin gündelik zamanla ve yerellikle kısıtlanamayacak boyutlarında "ülkü" kavramı da karşımıza çıkmaktadır. Herhangi ülkünün ne olduğunu anlayabilmek için ise onların kökenine inmek ve oradan yola çıkarak tarihsel gelişimlerine bakmak; bir anlamda "eski" ile uğraşan bilimlere kulak vermek gerekmektedir. Mitolojik anlatılar üzerinden de yorumlanan kahramanlık kavramı bu ülkülerin ve değerlerin taşıyıcısı olarak yorumlanmaya açıktır. Kahramanlar, temsil ettiği topluluğun değerlerini taşıyarak insanı aşan güçlüklere göğüs germektedir ve böylece bu değerler kahramanın gücü üzerinden aktarılmış olur. En azından kahramanlık kavramı ile ilgili yapılan en genel yorumlardan birisi bu şekildedir.

---

[4] Ahmet Uhri, *Anadolu'da Ölümün Tarihöncesi,* Ege Yayınları, İstanbul 2010, s. 28-31.
[5] Karen Armstrong, *Mitlerin Kısa Tarihi*, 2. Baskı, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 7-9.

Özetle, "konuşma" ifadesini ister doğrudan ister mecaz anlamıyla algılayalım özünde bir anlatıma işaret etmektedir. İletişim, sözlü sınırlar içerisinde kalmak zorunda olmasa da her iletişim bir anlatının var olduğu anlamına gelir. Bazı anlatılar ise yazıya veya efsaneye karışarak bir ömrün dışına çıkmakta; bilinmeyen bir gelecekte kimselerin düşüncesini ve geleneklerini etkileyebilmektedir. Zihindeki tasarımların sözle, resimle veya başka şekillerle[6] kültür yaratımına katkıda bulunacak güce erişerek gelenekselleşmeye başladığı andan itibaren de mitlerin varlığından bahsedebiliriz demektir. Mitlerin içinde de yine belirli davranışları öven ya da diğer bazılarını yeren, fakat ortak bir tema etrafında toplanmış anlatıları (zihnin tasarımlarının gelenekleşerek aktarılışını) fark etmek mümkündür. Ülküler yaratabilme becerisine sahip bu temalardan dikkat çekici bir tanesi de kahramanların ya da kahramanlığın etrafında toplanmış olanlardır. Ne yazık ki kahramanlar her ne kadar kötücül düzenin karşısındaki kurtarıcı olarak görünseler de doğaları gereği kendi içlerinde bir statüko barındırmaktadırlar. Statükoyu barındıramayacak düşünceler, bu sebepten olsa gerek kahramanlar kadar antikahramanlara da ihtiyaç duymuştur. Karakteristik olarak, klasik kahraman ile antikahramanın arasına baktığımızda ise Odysseus ile tanışırız.

[6] Örneğin mağaralarda ve kaya üstlerinde yer alan resimlerin belirli bir dönemde, belirli bir kitlenin anlayabileceği bazı aktarımları barındırmış olma ihtimali, bu resimleri de sözlü kültürün aracı olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Bkz. İsmet Tunç, "Başlangıçta Söz Vardı: Sözlü Kültürün Dinsel Kaynaklardaki Yansımaları", *Uluslararası Dengbêjlik Kültürü ve Dengbêjler (Uluslararası Sempozyum Bildirileri),* 1. Baskı, Şırnak Üniversitesi Yayınları, Şırnak 2019, s. 262-263.

BÖLÜM I

1. MİTOLOJİ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Mitoloji kavramı; mitler üzerine çalışan alanı[7] ifade etmektedir. Ayrıca aynı kavram; mitlerin bir araya gelerek oluşturduğu söylence/anlatı külliyatını ifade etmek amacıyla da kullanılmaktadır[8]. Bu nedenle, üstünde durulması gereken mitolojiden ziyade mit kavramıdır. Fakat mit, çoğu uzmanın da işaret ettiği gibi, genelgeçer bir tanımının yapılması olanaksız ve son derece muğlak bir kavramdır[9]. Mit gibi bir kavramı tartışmak; onun ne olduğundan çok, hangi şekillerle ele alınabilecek türleri olduğu ve hangi alanlarla etkileşimde olduğunu sorgulayacak bir bakış açısını gerektirmektedir.

1.1. Mitlerin Çok Yönlülüğü

Mitos'un en yalın haliyle dilimize çevirisi *söz* anlamındadır[10]. Bu *sözlerin* varlığı, insanlığın hayatı anlamlandırma isteğini ve hatta görünenin ötesini de tahayyül etmek yönündeki güçlü merakını gözler önüne sermektedir[11]. Bu çabaların içerisinde,

---

[7] Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi,* 3. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1994, s. 1; Duygu Mete, "Eskilerin Masalları: Klasik Modern Mitolojiden Postmodern Anlatıya Din Bilimlerinde Mitoloji", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi,* C: 8, S: 21, 2020, s. 76.

[8] Ali Rafet Özkan, "Din-Mitoloji İlişkisi", *Ekev Akademi Dergisi,* S: 11, Bahar 2002, s. 11; Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü,* 26. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s. 6; David A. Leeming, *A'dan Z'ye Dünya Mitolojisi,* 4. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 2020, s. 16.

[9] Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul 2001, s. 15; Şinasi Gündüz, *Mitoloji ile İnanç Arasında,* 1. Baskı, Etüt Yayınları, Samsun 1998, s. 25; Samuel Henry Hooke, *Ortadoğu Mitolojisi,* 4. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2002, s. 13; Barry B. Powell, *Klasik Mitoloji*, 1. Baskı (7.baskıdan çeviri), Bilge Kültür-Sanat, İstanbul 2018, s. 14.

[10] Francis E. Peters, *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü,* 1. Baskı, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 225-226; Jean-Pierre Vernant, *Eski Yunan'da Söylen ve Toplum,* 1. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1996, s. 194; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 5; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…*, s. 16; Duygu Mete, *a.g.m.*, s. 76; Sema Önal Akkaş, "Mit ve Felsefe", *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi,* S: 77, 2008, s. 83; Cengiz Batuk, "Mit, Tarih ve Gerçeklik Sorunu Üzerine Notlar", *Milel ve Nihal İnanç Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi,* C: 6, S: 1, Ocak-Nisan 2009, s. 28; İbrahim Hakkı Kaynak, "İnsanın Anlam Arayışında Din ve Mitlerin Rolü", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi,* C: 1, S: 1, 2012, s. 678.

[11] Karen Armstrong, *a.g.e.,* s. 7-8; Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş,* Karam Yayıncılık, Çorum 2005, s. 3-4; Donna Rosenberg, *Dünya Mitolojisi*, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s. 17-18; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 13; Sema Sandalcı, *Yunan Mitolojisi,* 2. Baskı, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 26; Claude Levi-Strauss, *Mit ve Anlam,* 1. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2013, s. 50-51; Kubilay Hoşgör, "Dil ve Mitosun Dünyası: Kültürün Arkeolojisine İlişkin Bir İnceleme", *DTCF Dergisi,* C: 58, S: 1, Haziran 2018, s. 328, 333; Ertuğrul İşler, "Edebi Mitler Üzerine",

belki de en önemli örnekler yaratılışla ilgili olanlardır[12]. Bahsedilen meraklar farklı bir ifadeyle, kökene yönelik bilgiye duyulan ihtiyaç üzerinden de yorumlanmakta ve *orijin mitleri* adı verilen bir kategori sunulabilmektedir[13].

Kramer'in aktardığı bilgilere göre Sümer'in yaratılış mitlerinde; evrenin başlangıcında -birleşik olmasına karşın havayı/atmosferi de (*Lil*) aralarında barındıran- gök-yer (*An-Ki*) yapısı karşımıza çıkmaktadır ve evren için temel oluşturan bu yapının kaynağının da *ilksel deniz* (*Nammu?*) olduğu düşünülmektedir[14]. *Enuma Eliş* sayesinde, Babil yaratılış anlatılarında diğer tüm varlıkların ortaya çıkmasını sağlayan sürecin, iki su kaynağının (*Apsu-Tiamat*) birlikteliği ile başladığı görülmektedir[15]. Daha sonrasında ise Marduk, sırasıyla; öldürdüğü Tiamat'ın bedeninden dünyayı şekillendirir[16], gün-ay-yıl düzenlemesiyle takvimsel zamanı ayarlar[17] ve nihayetinde insanı yaratır[18]. Antik Yunan'da; Hesiodos kaynaklı, her şeyin kökeni halindeki toprak ananın (*Gaia*) hiçlikten/düzensizlikten (*Khaos*) geldiği

---

Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, S: 6, Güz 2015, s. 186; Arzu İbişi Temelli, "Eski Yunan'da Tarih Düşüncesi", *Felsefe Arkivi,* S: 38, 2013, s. 2; İbrahim Hakkı Kaynak, *a.g.m.,* s. 678; Medine Sivri-Işıl Köylü, "Karşılaştırmalı Edebiyat ve Mitoloji İlişkisi", *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* S: 2, Güz 2013, s. 186; Emet Gürel-Canan Muter, "Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* C: 7, S: 1, 2007, s. 538.

[12] Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 15-16; Şerefhan Ciziri, *Anadolu'dan Mezopotamya'ya Tarih ve Uygarlık,* Doruk Yayımcılık, Ankara 1997, s. 56-57; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 19.

[13] Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 181-182; Şinasi Gündüz, *a.g.e.,* s. 29; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 16; Ali Rafet Özkan, *a.g.m.*, s. 15; Ertuğrul İşler, *a.g.m.,* s. 188; Medine Sivri-Işıl Köylü, *a.g.m.,* s. 186; Şinasi Gündüz, "Kutsal Hakkında Konuşmak: Dinsel Söylemde Mitos", *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi,* C: 6, S:1, Ocak-Nisan 2009, s. 21; Sema Önal, "Kültür Dünyasının İlk Üretimleri: Mitolojiler", *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi),* S: 23, Bahar 2017, s. 234; Sema Önal Akkaş, *a.g.m.,* s. 83; Cengiz Batuk, *a.g.m.,* s. 38; Fuzuli Bayat, *a.g.e.,* s. 8-10; Fuzuli Bayat, "Tarihten Günümüze Bir Manipülâsyon ve Kitle Aldatma Aracı Olarak Siyasi Mit", *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi,* S: 1, Haziran 2022, s. 4-5.

[14] Samuel Noah Kramer, *Sümer Mitolojisi,* 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001, s. 80-82; Samuel Noah Kramer, *Tarih Sümer'de Başlar,* 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2002, s. 105-106; Samuel Noah Kramer, *Sümerler,* 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2002, s. 152-153; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 30-31; Jeremy Black-Anthony Green, *Mezopotamya Mitoloji Sözlüğü,* Aram Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 29, 127, 152.

[15] *Enuma Eliş*, I, 1-21; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 245-246; Jeremy Black-Anthony Green, *a.g.e.,* s. 25, 216-217; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 51-52; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…*, s. 37; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 121; Carolina Lopez-Ruiz, *Tanrılar Doğduklarında,* 1. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2012, s. 108.

[16] *Enuma Eliş*, IV, 92-146; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 252; Şerefhan Ciziri, *a.g.e.,* s. 57-58; Jeremy Black-Anthony Green, *a.g.e.,* s. 217; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 54-55.

[17] *Enuma Eliş*, V, 1-6; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 252; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 55.

[18] *Enuma Eliş*, VI, 1-10; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 253; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 55.

yönündeki söylenceleri bilebilmekteyiz[19]. Ancak *İlyada*'da, tanrıların doğmasını sağlayan kaynaklar olarak, su ile özdeşleşen varlıkların (*Okeanos-Tethys*) gösterildiği göze çarpmaktadır[20]. Bu örneklerin sayısı çoğaltılabilir fakat asıl önemli nokta; bazı uzmanlara göre bu gibi örnekler sayesinde mitoloji ile felsefenin *arkhe* arayışı arasında kurulan bağlantı ve genel anlamda mitolojinin bir şeyleri açıklamak isteyen yönü ile felsefenin öncülü olabileceği hakkındaki yorumları mümkün kılmasıdır[21].

Bazı söylencelerin özellikle ritüeller ile kullanılması ve anlatıların fizik ötesi oluşu veya farklı bir söylemle, gerçekleşen şeylerin ilahların davranışından kaynaklanması, mitolojinin din ile alakalı yönünü de açıkça ortaya koymaktadır[22]. Ne var ki herhangi bir topluluğun henüz oturmuş yahut köklü öğretilerini, sözlü kültür

---

[19] Hes. theog. 116-155; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 35-36; E. M. Berens, *Antik Yunan ve Roma Mitleri ve Efsaneleri,* 3. Baskı, FA Yayınları, Ankara 2022, s. 19-22; Mircea Eliade, *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi,* 1. Baskı, Serhat Kitabevi, Konya 2005, s. 283; Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş,* 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2003, s.243-244; Karl Kerenyi, *Yunan Mitolojisi,* Cilt I, 5. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 2022, s. 29-30; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…*, s. 89-90; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 97-99; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 115; Robert Graves, *Yunan Mitleri,* Cilt I, 1. Baskı, Kolektif Kitap, İstanbul 2020, s. 42; Nigel Rodgers, *Antik Yunan,* 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 421; Carolina Lopez-Ruiz, *a.g.e.,* s. 107; Jean-Pierre Vernant, *Evren, Tanrılar, İnsanlar,* 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2001, s. 17-18; Roza Agizza, *Antik Yunan'da Mitoloji Masallar ve Söylenceler,* Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s. 16-18; Orhan Hançerlioğlu, *Düşünce Tarihi,* 26. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2021, s. 62-63; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 5-6; Walther Kranz, *Antik Felsefe,* 1. Baskı, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1984, s. 12-14; Mehmet Ali Yıldız, "Antik Yunan Mitosları: Kahraman Tanrılardan Tanrısal Kahramanlara", Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, S: 1, Haziran 2020, s 116-117.

[20] Hom. Il. XIV, 200-205, 242-248; Aristot. metaph. I, 983b (25)-984a (1); Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 100; Colette Estin-Helene Laporte, *Yunan ve Roma Mitolojisi,* 1. Baskı, TÜBİTAK, Ankara 2002, s. 94-95; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 40-41; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt I, s. 27-28.

[21] Walther Kranz, *a.g.e.,* s. 27-37; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 144-145; Şerefhan Ciziri, *a.g.e.,* s. 81; Maria Michela Sassi, "İyonya Kozmogonileri: Thales, Anaksimandros, Anaksimenes", *Felsefe Tarihi 1: Antik Yunan*, Editör: Umberto Eco, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2020, s. 21-23; Ernst Cassier, *Dil ve Mit,* 2. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 46; Mehmet Buğra Özgöçer, "Felsefenin Doğuşuna İçkin Bir Unsur Olarak Mitos", *Kilikya Felsefe Dergisi,* S: 1, Nisan 2019, s. 21-24; Orhan Hançerlioğlu, *a.g.e.,* s. 61-63; Zeynep Berke, "İki Ayrı Perspektiften Mitos-Logos İlişkisi", *Kaygı,* C: 19, S:1, 2020, s. 144-150; Ufuk Özen Baykent, "Sokrates Öncesi Felsefede *Arkhe* Sorunu", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi,* C: 5, S: 5, 2018, s. 132; Fecri Polat, *Dünya Yurttaşı Homeros,* 1. Baskı, Heyamola Yayınları, İstanbul 2020, s. 55-60; Musa Yanık, "Antik Yunan'da Mitos-Logos İlişkisi: Thales'in Arkhe Sorununa Bakışının Mitos Açısından Değerlendirilmesi", *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi,* S: 7, 2020, s. 276-277; Naciye Atış, "Grek Düşünce Dünyasında Felsefe Din ve Mitoloji İlişkisi", *Kaygı,* S: 12, 2009, s. 60-65; Vefa Taşdelen, "Felsefe Kültürü ve Sözlü Geleneğin İmkânı", Turkish Studies, C: 8, S: 12, 2013, s. 1295; Mehmet Ali Yıldız, *a.g.m.,* s 116.

[22] Şerefhan Ciziri, *a.g.e.,* s. 64; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 14-16; Şinasi Gündüz, *a.g.e.,* s. 26-27; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 18-20; Ali Rafet Özkan, *a.g.m.,* s. 16-20; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 15-17; Şinasi Gündüz, *a.g.m.,* s. 15-21; Muammer Ulutürk, "Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamında Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi,* C:1, S:1, Nisan 2012, s. 869-870; Duygu Mete, *a.g.m.,* s. 77; Bronislaw Malinowski, *Büyü, Bilim ve Din,* 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1990, s. 88.

vasıtasıyla tutarlı normlara dönüştürme (aktarma) gereksiniminde de söylenceler önemli bir araçtır[23] ve bu nedenle mit kavramını yalnızca kutsal ile sınırlamak hatalı bir tutum olacaktır[24].

Mitler yapısı gereği anonim şeyler iken[25], Propp'un da -folklor ile edebiyat arasında- temel bir fark olarak işaret ettiği üzere, yazın eserlerinin bir sahip ismi/yazarı mevcuttur[26]. Ve yine onun işaret ettiği bir diğer temel fark ise; herhangi bir yazın eserinin folklordan farklı olarak ancak okurunun değiştiği, anlatının olduğu gibi aktarılabildiğidir[27]. Eldeki verilere göre, söylenceleri ilk kez anonimlikten kurtaran kişi olarak Homeros[28] ismini zikretmek zorundayız[29]. Daha sonrasında; öncelikle Hesiodos[30] ve ardından -üç büyük başta olmak üzere- tragedya yazarları[31], bazı lirik

---

[23] Mehmet Şükrü Nar, "Günümüz Toplumunda Mitler: Anadolu Halk Efsaneleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor Edebiyat Dergisi,* C: 20, S: 79, 2014, s. 56, 65; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 15; Ertuğrul İşler, *a.g.m.,* s. 186; Vefa Taşdelen, *a.g.m.,* s. 1285.

[24] Thomas Bulfinch, *Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi,* 8. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2021, s. 15; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 6; Paul Vayne, *Yunanlılar Mitlerine İnanmışlar Mıydı?,* 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s. 30.

[25] Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 15; Barış Başaran, "Kozmogoni ve Toplumsal Tabakalaşma: Vedik Mitoloji Üzerine Bir İnceleme", *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* S: 16, 2017, s. 252; Elif Aksoy, "Anadolu Efsaneleri Belleklerde Yaşamaya Devam Ediyor", *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi,* C: 7, S: 55, 2002, s. 61.

[26] Vladimir Propp, *Folklor / Teori ve Tarih,* 1. Baskı, Avesta Yayınları, İstanbul 1998, s. 14.

[27] Vladimir Propp, *a.g.e.,* s. 16.

[28] Çalışmanın akışına uygun görülmediği için Homeros tartışması kapsam dışı bırakılmıştır. *Homeros Sorununa* yönelik bazı yorumlar için Bkz. Fecri Polat, *a.g.e.,* s. 14-26; George Thomson, *Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler Tarihöncesi Ege,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul 2007, s. 512-564; Egon Friedell, *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi,* 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 1999, s. 66-69; Azem Sevindik, "Homer Meselesi: İcracı, Aktarıcı veya Sadece Bir İmge Olarak Destanların Söyleticileri", *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi,* S: 23, 2020, s. 205-211; Öznur Tanrıver, "Sözlü Kültür Bağlamında Ege'nin Kültürel Bellek Örneği: Homeros", *Journal of Humanities and Tourism Research,* C: 11, S: 4, 2021, s. 865-867; Antal Szerb, *Dünya Yazın Tarihi,* 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 2008, s. 21-22; Rüstem Aslan, "Bir Savaş, Bir Ozan, Bir Kitap, Troia Savaşı, Homeros, İlyada", *İdol Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Dergisi,* S: 21, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s. 60-70.

[29] Hdt. II, 53; Fecri Polat, *a.g.e.,* s. 27; Nigel Rodgers, *a.g.e.,* s. 417; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 78-79; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 82; Jean-Pierre Vernant, *Eski Yunan'da…,* s. 201; Moses I. Finley, *Odysseus'un Dünyası,* 1. Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara 2003, s. 16; J. M. Roberts, *Avrupa Tarihi,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015, s. 64; Antal Szerb, *a.g.e.,* s. 21; Mircea Eliade-Ioan P. Couliano, *Dinler Tarihi Sözlüğü,* İnsan Yayınları, İstanbul 1997, s. 95; Cengiz Batuk, *a.g.m.,* s. 29; Azem Sevindik, *a.g.m.,* s. 197; Mehmet Şükrü Nar, *a.g.m.,* s. 61.

[30] Hdt. II, 53; Nigel Rodgers, *a.g.e.,* s. 420-421; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 83-84; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 88; Egon Friedell, *a.g.e.,* s. 72-73; Antal Szerb, *a.g.e.,* s. 30.

[31] Nigel Rodgers, *a.g.e.,* s. 406-411; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 88-90; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 123-135; Antal Szerb, *a.g.e.,* s. 38-48; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 85; Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları,* 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 2003, s. 258-264; William H. McNeill, *Dünya Tarihi,* 6. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2002, s. 215-216.

ve koral sanatçılar[32], Apollonious benzeri Hellenistik dönem aktarıcıları[33] ve yabana atılmaması gereken (özellikle Vergilius ve Ovidius ile) Roma katkısı da dahil[34], yapılmış çalışmalar, anlatıları yazının teminatına alarak, Antik Yunan söylencelerini tanımamızı sağlayan (günümüze ulaşabildiği ölçüde) külliyatın var edilmesinde rol oynamışlardır[35]. Bu gelişim süreci, bazı araştırmacıların, mitolojinin pekâlâ yazın kültürümüzün de temelini oluşturduğu yönündeki yorumlarını mümkün kılmaktadır[36].

Söylencelerin, günümüzün tarih bilmek ihtiyacına benzer bir ihtiyacı karşılamış olabileceği yorumları da önemli bir bakış açısıdır[37]. Vayne, günümüzde yetkinliğimiz dışında bir bilginin doğru veya yanlış olduğu kararına uzmanlar aracılığıyla varabildiğimizi işaret etmiş ve Antik Çağ'da bu eksiklikten dolayı ne doğru ne de yanlış bilgilerin var olabildiğini aktarmıştır[38]. Söylencelerin, eskilerden (atalardan) geliyor oluşu (ya da kısaca gelenek) bu bilgilere güvenilmesi için yeterli olmuş gibi görünmektedir[39]. Bu yönüyle de mitoloji kavramı için Strauss'un sözlerinden ödünç bir ifadeyle; (eskilere) "*...evreni anladığı illüyzonunu*[40]" mümkün kıldığı söylenebilir. Ne var ki söylencelerin toplumsal bilinç yaratmadaki imkânı[41], egemen gücün onları ideolojik birer araç olarak görmüş olma ihtimalini de düşündürür[42].

---

[32] Nigel Rodgers, *a.g.e.,* s. 422-425; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 86-87; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 83.
[33] Nigel Rodgers, *a.g.e.,* s. 426-427; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 91-92; Antal Szerb, *a.g.e.,* s. 64-65; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 90; Charles Freeman, *a.g.e.,* s. 331-333.
[34] Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 92-93; Antal Szerb, *a.g.e.,* s. 85-90, 96-97; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 90-91; Charles Freeman, *a.g.e.,* s. 453-458.
[35] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…*, s. 18-19; Fecri Polat, *a.g.e.,* s. 27-28; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 32-33; Mehmet Ali Yıldız, *a.g.m.,* s. 115.
[36] Azem Sevindik, *a.g.m.,* s. 199; Sema Önal, *a.g.m.,* s. 234; Bronislaw Malinowski, *a.g.e.,* s. 128; Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 39; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 197.
[37] Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 22, 144-145; Mehmet Şükrü Nar, *a.g.m.,* s. 58; Fuzuli Bayat, *a.g.m.,* s. 4-5; Arzu İbişi Temelli, *a.g.m.,* s. 2.
[38] Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 46.
[39] Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri.,* s. 49, 161; Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 19; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 15.
[40] Claude Levi-Strauss, *a.g.e.,* s. 51.
[41] Ernst Cassier, *İnsan Üstüne Bir Deneme,* 1. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1980, s. 208; Mehmet Şükrü Nar, *a.g.m.,* s. 55-56; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri.,* s. 161; Barış Çoban, "Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi", *Söylem ve İdeoloji,* 1. Baskı, Su Yayınları, İstanbul 2003, s. 262.
[42] Şerefhan Ciziri, *a.g.e.,* s. 6, 65-66; Fuzuli Bayat, *a.g.m.,* s. 8; Tülay Yıldız Akgül, "Bir İdeoloji Taşıyıcısı Olarak Mit ve Tragedya", *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi,* S: 11, Kış 2014, s. 6; Mehmet Şükrü Nar, *a.g.m.,* s. 59; Volkan Yücel, *Kahramanın Yolculuğu Mitik Erkeklik ve Suç Draması,* 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 15.

Özetle mitler; her türlü yapının kaynağında bulabileceğimiz çok yönlü ve bu nedenle tanımlanması da zor bir olgu konumundadır. Bu nedenle mitoloji adı verilen okyanusun içinde ancak araştırması yapılacak ana konuyu belirli oranda karşılayacak ifadeler bulmamız mümkün olacaktır. Burada mitolojiyi günümüz bilişsel yöntemleriyle bir şekilde kıyaslamak niyeti yoktur, vurgulanmak istenen düşünce; üzerine tartışılan kavramın tek bir izlek üzerinden yeterince anlaşılamayacağı ve açıklanamayacağıdır[43]. Örneğin, elinde (her ne kadar imkânsız da olsa) tek cilt içinde mitolojiyi tüm yönleriyle anlatmayı başaran bir kitap tutan ve her bir rafını farklı bir bilim alanına ayırarak kategorize ettiği kitaplığının başında duran bir kişi hayal edelim. Bir gerçek var ki bu kişi kitabını hangi rafa yerleştirse tam olarak içine sinmesi mümkün değildir. Aynı kitaptan çok sayıda alıp her rafa yerleştirmesi de ayrıca komik bir davranış olacaktır. Bu durumda, bu kişiye verilebilecek tek tavsiye; eğer kitabı hak ettiği yere koymak istiyorsa rafları kendi zihninde bu kadar katı bir şekilde kategorize etmemesi olur, aksi taktirde mitoloji kavramını yerleştirecek uygun bir yer bulmak mümkün değil gibi görünmektedir. Ayrıca, bazı uzmanların da işaret ettiği üzere, mitoloji çok yönlü yapısıyla birlikte varlığını sürdürmektedir[44].

1.2. Mitlerin Canlılığı

Mit kavramı gibi bir olgunun canlılığını iddia etmek, onun etkin olduğu anlamını da barındırmaktadır. Bu etkin olma durumu, bazen doğrudan gözlenen benzerliklerde ya da bazen bir bütünün temelinde bulunabilir. Şinasi Gündüz'ün 1998 yılında basımı gerçekleştirilmiş bir kitabında yer alan şu sözler[45], doğrudan etkin olma durumuna referans olarak sunulabilir:

> *"Günümüz kahraman mitoslarının en çarpıcı örneklerini ise insanların yaşamında birer üstün güç haline getiren ulusal kurtarıcılar, derebeyleri, diktatörler, cemaat liderleri ve şeyhlerle ilgili üretilen mitolojik karakterli hikayelerde bulmaktayız. Ulusal kurtarıcılar ve diktatörlerin insanüstü niteliklerle mücehhez olağanüstü hayat*

[43] Joseph Campbell, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2010, s 415-416.
[44] Ernst Cassier, *Dil ve Mit,* s. 11; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 222-223.
[45] Çeyrek asır öncesinde söylenen bu sözlerin hâlâ toplumda karşılığı olduğu açıktır.

hikayelerini konu alan anlatıların, Eski Yunan ya da Mısır'da tanrısal ya da yarı tanrısal varlıkların hayat hikayelerini anlatan mitoslardan kalır bir tarafı yoktur. Aynı şekilde çeşitli cemaat liderleri, efendiler, hocaefendiler ya da şeyhlerle ilgili olarak günümüzde anlatılan kıssa ve hikayeler de modern dönemde kurgulanan mitos örneklerini oluşturmaktadır[46]*."*

Mitler özelliği gereği insanı toplumuyla ve insan topluluklarını da doğa ile bağlayan nitelikler sergilese de yine mit kavramı altında değerlendirmek durumunda olduğumuz bazı efsanelerin[47], siyasi ideallerin güçlenmesi maksadıyla kullanıldıkları da görülmektedir. Bugün, içlerinde barındırdıkları tüm acar özellikleriyle kitlelerine olumlu ya da olumsuz fakat önemli değişimler ve ideolojiler getirmiş askeri ve/veya siyasi önderler, bazı kesimler için örnek olmanın da ötesine geçerek, son derece efsanevi karakterler haline dönüşmüş vaziyettedirler. Bu şekilde efsaneleştirilmiş kişiler, kimi kitleler için sorgulanabilir tarihsel kişilikler olmaktan ziyade, kahramanın alt etmesi gereken kötücül başdüşman veya büyük kötücülü alt eden kahramanın bizzat kendisi olarak değerlendirilebilmektedir. Kuşkusuz türlü iletişim araçları vasıtasıyla, kendi kariyerleri ve politik gelecekleri adına her türlü demagojiyi yapmaya hazır siyasilerin laf cambazlığındaki becerilerinin de bu tip algılarda payı büyüktür. Ancak, tezin kapsamının ve uzmanlığının dışına çıkmamak adına belirtilmelidir ki amaç; siyaset bilimine yeltenmek değil, yalnızca bu isimler üzerinden mit kavramının dinamizminin, doğal veya suni halde, bizlerle birlikte ne şekillerde yaşayabildiklerine yönelik düşündürebilmektir. Çalışmanın kapsamına da uygun olarak, egemenlerin destanları kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirişlerine yönelik sunulabilecek daha erken ve göze batan örnekler Antik Roma'dan seçilebilir.

Vergilius'un ünlü destanında, Aphrodite ile Zeus arasında geçen bir konuşma konuyla ilgili dikkat çekici bir örnektir, bu pasajda Zeus'un ağzından Roma hükümdarlığıyla ilgili; Troia yıkımından ayrılmayı başaran Aineias'ın Latium'da gerçekleştireceği savaşan ardından, *Hektor Soyu'*nun kenti Alba Longa'ya taşıyarak

[46] Şinasi Gündüz, *a.g.e.,* s. 32.
[47] Powell, mitleri; gerçek mitler olarak da nitelediği ilahi olanlar, sagalarla özdeşleştirdiği efsaneler ve halk hikâyeleri olmak üzere üç türde ele almayı uygun görmüştür. Bkz. Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 18.

300 yıllık bir hüküm sürelerinin olacağı ve bu sürenin sonunda Romulus'un kente adını vermesi ile Roma'nın hakimiyetine süresiz olarak izin verileceği ve en sonunda bu soyun devamı olan Caesar'ın hükümranlığıyla artık dünyadaki savaşları bile durduracak nihai bir güce erişileceği aktarılmaktadır[48]. Yine aynı destanda, bu sefer Aineias'ın yeraltına indiği sahnede babası Ankhises, oğluna kendisinden sonra gelecek kuşaklarla Roma'nın tüm uluslara hükmedeceği bir egemenlik anlatır[49]. Ovidius ise *Dönüşümler'*inde; Aineias'ın tanrılaşmasını[50], Romulus'un tanrılaşmasını[51] ve Caesar'in tanrılaşmasını[52] tek tek aktarmıştır. Şair, Caesar'in tanrılaştığı kısmın hemen arkasından ise; Zeus, Theseus, Agamemnon ve Akhilleus örnekleriyle oğlun babayı geçtiğini söyleyerek Augustus'u yüceltmiş ve gökyüzünün egemenliğini Zeus'a, yeryüzününkini ise Augustus'a yakıştırmıştır[53].

Bazı araştırmacılar, kralların tanrılarla, aralarında önemli farklılıklar barındırmakla birlikte, ilişkili oluşunun Mezopotamya'da MÖ 3. bin yılın son yüzyıllarından itibaren, Antik Yunan Dünyası'nda ise MÖ 5. yüzyılın sonları ve 4. yüzyılın başlarından itibaren bilinebildiğini önermektedir[54]. Caesar'in tanrılaştırılması ve Augustus'un bu kült üzerinden kendini tanrının çocuğu olarak bildirmesi ile Roma İmparatorluğu'nda gelişen sürecin içine, yukarıda değinilen Vergilius ve Ovidius gibi örnekleri de dahil edebilmek, destanların da birer medya unsuruna dönüşebildiği ve propaganda aracı olarak kullanılabildiğini göstermesi açısından çarpıcı emsaller sunmaktadır[55]. Bugün mitoloji öğrenmek için elimize aldığımız kaynaklarda dönemin

[48] Verg. Aen. I, 250-300.
[49] Verg. Aen. VI, 750-890.
[50] Ov. met. XIV, 580-610.
[51] Ov. met. XIV, 805-830.
[52] Ov. met. XV, 840-850.
[53] Ov. met. XV, 850-870.
[54] Yöneticilerle tanrılar arasındaki ilişkilerin; Mezopotamya, Anadolu, Mısır ve Yunan coğrafyalarında hangi süreçlerde ne şekillerde geliştiğini inceleyen bazı örnek makaleler için Bkz. Adem Yurtsever, "Neokoros Düşüncesinin Kökeni ve Gelişimi: Tanrı, Kutsal Krallık ve Yönetici İlişkisi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 15, Sayı 2, 2015, s. 1-13; Özel Teraman Hepdinçler, "Yönetici Kültünün Antik Yakın Doğu ve Yunan Uygarlıklarındaki Gelişimi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 22, Sayı 3, 2022, s. 761-775; Özel Teraman Çınar, "Antik Dönem'de 'Öteki Dünya', 'Apotheosis' ve 'Consecratio' Kavramları", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi,* Sayı 135, 2010, s. 89-97.
[55] Augustus'un mitolojinin de açıkça bir araç olarak kullanıldığı tanrılaşma propagandaları hakkında Bkz. Işık Albasan, "Augustus Döneminde Mitolojinin ve Edebiyatın İdeolojik Unsur Olarak Kullanılması", *Homeros,* Cilt 3, Sayı 2, 2020, s. 71-76; Işık Albasan, "Augustus Döneminde Mitolojik İmaj ve İmparatorluk Kültü Bağlamında Merkez ve Eyalet Karşılaştırması", *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 7, Sayı 2, 2023, s. 1121-1158.

propagandasına yönelik çabaların yer aldığını görebilmek, mitolojinin ideolojiden çok da uzak olmadığı bazı başka bilinen ya da bilinmeyen örnekleri düşündürmektedir. Bu açıdan, insan algısının belirli güç mevhumlarının kabulüyle birlikte bazı türdeşlerini de ulvi bir payeye yüceltebildiği söylenebilir. Bahsedilen ulvilik herhangi bir şahsa yönelik tapınım olup olmamasının sınırlamasına maruz kalmak zorunda değildir, o şahsın sorgulanamaz otorite figürüne dönüşmesiyle de seyredilebilir. Mitoloji olarak algıladığımız anlatılar kavramı; insan olmanın temelinde yatan hikâyelerden, zamanın bütünlüğünden ve hikâyeler ile zamanın bütünlüğünün birlikteliğinden ortaya çıkan arketiplerden beslenmesiyle, yüzyıllar öncesinden kalma bazı refleksleri ya da algıları hâlâ gözleyebilmemizi sağlayan canlılığını korumaktadır.

Daha dolaylı algılanabilecek fakat daha etkili ve etkin örnekler için, arketip ve kolektif bilinç dışı gibi kavramları, kısa ve basit bir şekilde de olsa açmak gerekir. Jung, bilinç dışını, kişisel bilinç dışı ve ortak bir bilinç olarak ikiye bölmektedir[56]. Kişisel bilinç dışı adından da anlaşılacağı üzere bireyin kendi kişisel hayat hikâyesi ile ilgiliyken, ortak/kolektif olan ise insanlık tarihinin bütünlüğüne işaret eder[57]. Burada yer alan şeyler, zümrelerin belki birbirlerinden bağımsız da olsa yarattıkları ve sahip oldukları, insanlığın ortak olan imgeleridir[58]. Özünde mitolojik olan bu imgeler ise arketip kavramı ile karşılık bulmaktadır[59]. Arketip denildiği zaman akıllara Jung ismi gelmekteyse de onun da belirttiği üzere kavram kendisinin icadı değil, onun çalışmalarından öncede var olan bir düşüncedir[60] (yine de kavrama kendisiyle anılmasını sağlayacak bir ün kazandırmıştır). Kavramın, Jung'un söylemlerinden Türkçeleştirilmiş olarak; *ana örnek, bilinç dışının (dominantları) baskın örnekleri*[61] ya da *ilksel imgeler*[62] şekillerinde de karşılık bulabildiği görülmektedir. Ancak, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "kök örnek" olarak Türkçeleştirilmiş[63] arketip kavramı, verilen

---

[56] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* 2. Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul 2006 s. 144-145; Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji Sözlüğü,* 1. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 15-16.
[57] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 144-145, 232, 322-323; Hicran Gümüş, "Arketipsel Eleştirinin Temel Kaynakları", *Genç Akademisyenler Birliği Sosyal Bilimler Dergisi,* C: 1, S: 1, 2021, s. 135.
[58] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 144-145.
[59] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 323; Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji Sözlüğü,* s. 31, 41.
[60] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 216; Carl Gustav Jung, *Psikoloji ve Din,* 1. Baskı, Okyanus Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 57-58; Hicran Gümüş, *a.g.m.,* s. 136.
[61] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 144-145.
[62] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 323; Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji Sözlüğü,* s. 40.
[63] Türk Dil Kurumu, "Kök örnek", *Türk Dil Kurumu Sözlükleri (sozluk.gov.tr), (01.05.2024).*

açıklamanın aksine, kesinlikle yalnızca ilkliği vurgulayan bir şey değildir. Ayrıca arketipler, iyi şeyler gibi kötü şeyleri de içerebilmektedirler[64]. Jung, arketipik ögelerin kötü amaçlar için açığa çıkartıldığı zamanlarda en aklı başında kişiyi bile kalabalığın değerlerine dokunarak bir amaca yöneltmeye başlayabildiğini; ideolojilerin yol açtığı ölümlerdeki kalabalık duygusuyla hareket eden birisiyle, akıl hastanesinde yatması gereken bir kişi arasında çok önemli farklar olmadığına değinerek, ikisini de kişisel olmayan güçlerle harekete geçmesi üzerinden yaptığı benzetmeyle aktarmıştır[65]. Bu açıdan mitlerin arketip kavramı ile canlılığını sürdürdüğü sembolik yönlerini incelemek, ortak bilinçdışında yer alan bazı imgeleri daha iyi tanıyabilmek ve bunların kötü niyetli kullanımlarını belli oranda ön görebilme anlamını da barındırabilir.

Özetle arketipler, otantik bir nitelikle birlikte, algılayabildiğimiz en eski zamanlardan beri insanlığı yine kendi otantik yapısında paydaş hale getirmeyi başaran imgelerin bütünüdür. Bu imgelerin barındığı yer ise bilinç ile anımsanamayan ortak belleklerdir. Bilinçle anımsanamayan ortak belleklerimizde yer alarak kültür yaratımına eşlik eden imgeleri kahramanlık değerlerimizde de bulma imkânımız vardır[66]. Ortak bilinç dışının bu imgeleri, kültür yaratımındaki bazı nedenler ile birlikte nasılları da cevaplama potansiyeline sahiptir. İmgelerin kişisel ya da ortak bilince taşınması ile kültürün kendini yorumlayabilmesi anlamı ortaya çıkabilir. Tabii bu gibi kavramların iddia ettikleri değerlerin algılanabilmesi için öncelikle zamanın bütünlüğü ile ilgili ortak bir ön kabul gerekmektedir.

Zamanın bütünlüğü, zihinlerde görsel bir tasavvur da yaratabilmek amacıyla üç tekerlekli bisikletlere benzetilebilir. Bu metafora göre; sürücünün yolu takip ederken gözüne batabilecek yalnızca bir teker vardır ki bu günümüze tekabül eder. Fakat, görüş alanında olmasa da yanlarda iki teker daha olduğunun bilincindedir ki bunlar da geçmiş ve gelecek ile karşılık bulmaktadır. Devinimiyle aracı harekete geçirecek üç tekerlek yer almasının yanı sıra, aracın (yapının) var olabilmesi için bu üç tekeri birbirine bağlayan şeylere ihtiyaç vardır ve bunlar kuşkusuz, çoğu zaman

---

[64] Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji,* s. 148.
[65] Carl Gustav Jung, *Psikoloji ve Din,* s. 16-17.
[66] Arketiplerin kahramanlık anlatılarıyla ilişkisine bakıldığında özellikle öne çıkarılması gereken bir isim Joseph Campbell'dır. Bkz. David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 11; Gülüşan Göcen, *Psikoloji Mitoloji ve Din,* 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2018, s. 238-239; Hicran Gümüş, *a.g.m.,* s. 138-140.

basitçe kültür diyerek geçiştirmek zorunda kaldığımız karmaşıklığın içindeki değişik bileşenlere, değer yaratan imgelere karşılık geleceklerdir. Günün sonunda bu aracı oluşturan yapı ne kadar kusursuz bile olsa kendi başına bir anlamı olmayacak, anlam kazanabilmesi için bir sürücünün varlığına muhtaç kalacaktır. Sürücü, insanın anlam yükleme becerisini ortaya çıkaran algıları ve bilişsellik kapasitesini temsil eder. Gelgelelim yine bu sürücü gündelik yaşamın içinde, elinin altındaki bütünlüğün ne güzel işlediğine bakacak vakti bulamaz. Çünkü, hareket halindeyken kaçınılmaz olarak yapması gereken şey ilerlediği yolu takip etmektir.

Arketip ve ortak bilinç dışı gibi terimler zaman kavramına bütünlük kazandırmasından dolayı, arkeolojik terminolojide de yer alarak, kullanışlı bakış açısı oluşturma imkânına sahiptirler. Elbette göz önünde olan şeyler çok daha iyi tanınmaktadır, fakat bütünün sağlığı (aracın yola devam edebilmesi) için diğer şeylerin bilgisi de gereklidir. Bu şekilde; geçmişi irdelemeye, günü tecrübe etmeye, geleceği de öngörmeye gayret göstererek, bütünü (bu benzetmede aracı) elimizden geldiğince anlamaya çabalarız (aksi halde yolun gidilebilmesi rastlantılara kalabilir). Bu açıdan insanlık tarihi bir bütünü sunmaktadır.

Dahası, üzerine konuşulan bu kavramlar kültür olarak nitelendirdiğimiz arkeolojik buluntu gruplarına, soyut görünmelerinden dolayı kabul edilmeye çok yanaşılmayan anlatıları da ekleme olanağını sağlamaktadır.

BÖLÜM II

2. KAHRAMANLIK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Kahraman ifadesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde; alp ve yiğit kelimeleriyle de karşılık bulmaktadır[67]. Kahramanın ilk karakteristik özelliği cesareti olsa da esasen onu diğer herhangi bir zat olmaktan ayıran şey günün sonunda becerikliliğidir[68]. Bu beceriklilik konusunun kaynaklarda genellikle; insan üstü yetenek veya aşkın olmak ifadeleriyle tarif edildiği görülmektedir[69]. Ayrıca söylencelerde, kahraman şahsiyetlerin bazıları insana daha yakınken, özellikle bazıları tanrılara yakın bir mertebeye yerleştirilmiştir[70]. Bunun da nedeni, ortadan kaldırmayı becerdikleri rakiplerin insan ile kıyaslanmaktan çok daha öteye geçen güçte varlıklar[71] olarak anılması olsa gerektir.

Kahramanın serüvenleri her ne kadar kişisel bir yolculuk gibi görünse de aslında mücadelesi topluma zarar veren ya da verme potansiyeli olan sorunları çözmek üzerinedir[72]. Farklı bir deyişle onlar, toplumun ortak anlayışının değerleridir[73]. Belki de kahraman ya da yiğit sıfatını yakıştırdığımız kişilerin sağladığı güven hissinin kaynağı da bu toplumsallık olgusunda yatmaktadır. Kahramanlarla ilgili bazı hislerin

---

[67] Türk Dil Kurumu, "Kahraman", *Türk Dil Kurumu Sözlükleri (sozluk.gov.tr)*, (11.05.2023); Berrin Turan Tilbe, "Antik Kahramandan Anti Kahramana: Kahraman Kavramının Kökeni ve Gelişimi", *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi,* C: 6, S: 1, Yaz 2019, s. 143; Neda Üçer-Nehir Dağlı-Elif Soyseven, "Kahraman Miti, Olgusu ve Yolculuğu Üzerine Simgesel Bir İnceleme Netflix "Hakan Muhafız"", *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi,* C: 3, S: 1, 2020, s. 59.

[68] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 49; Berrin Turan Tilbe, *a.g.m.,* s. 143*;* Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 22; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 119, 330; Moses I. Finley, *a.g.e.,* s. 31; Volkan Yücel, *a.g.e.,* s. 18;

[69] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 30-31; Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 33; Şinasi Gündüz, *a.g.e.,* s. 31-32; Ömer Yılar, "Mit-Efsane ve Eğitim", *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,* S: 11, 2005, s. 385; Nil Köken, "Antik Çağdan Günümüz Popüler Kültürüne Kahraman Arketipinin Değişen İmgeleri", *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi,* C: 9, S: 20, 2019, s. 80; Volkan Yücel, *a.g.e.,* s. 18; Turgay Akarslan, "Modern Çağda Kahramanın Hazın Değişimi", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,* C: 9, S: 2, 2014, s. 157-158.

[70] Fuzuli Bayat, *a.g.e.,* s. 11; Erwin Rohde, Psykhe, 3. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2023, s. 137-138; Nurgül Yavuzer, ""Perseus" Kahramanlık Mitinin Arketipsel Sembollerinin İncelenmesi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* S: 19, Bahar 2011, s. 195; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 109; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 164; Ömer Yılar, *a.g.m.,* s. 385.

[71] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 376; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 195.

[72] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 26; Berrin Turan Tilbe, *a.g.m.,* s. 145; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 20-21; Nil Köken, *a.g.m.,* s. 82-83; Neda Üçer-Nehir Dağlı-Elif Soyseven, *a.g.m.,* s. 62.

[73] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 336-337; Neda Üçer-Nehir Dağlı-Elif Soyseven, *a.g.m.,* s. 60.

günümüzde de devam etmesini, kolektif bilinç dışına yerleşen arketipik özellikleri yarattıkları yönündeki bir açıklama ile doldurmak mümkün olabilir[74]. Esasında bu tarz anlatılar sayesinde (veya yüzünden), binlerce yıllık süreçler içerisinde belleklerimize yerleşen belirli yiğitlik duygularının varlığından bahsedilebilir ve bunların liderlik algılarımızı önemli ölçüde etkilediği iddia edilebilir ve hatta mevzubahis iddialar daha da belirgin bir şekilde, (manipülatif bir yönü olduğu düşünceleriyle de birleşerek) *siyasi mit* kavramı ile özelleştirilebilir[75].

Finley'nin aktardığı bilgilere göre, *Kahramanlar Çağı* düşüncesini ilk kez Hesiodos'un eserinde görmekteyiz[76]. Rohde ise, Atina'da MÖ 6. yüzyılın son çeyreğinde kahramanlara da tıpkı tanrılara olduğu gibi tapınılması gerektiği yönündeki yasaların varlığından bahsetmektedir[77]. Homeros'a atfedilen metinlerin eğitim amaçlı kullanıldığı yönündeki bilgiler de[78] genel anlamda bu anlatıların toplum üzerinde ne denli önemli görüldüğünü ve örnek modeller yaratmadaki muhtemel gücünü gözler önüne sermektedir[79]. Ayrıca Vayne, Antik Çağ'da tanrılardan bile şüphe edilmiş durumlar olabileceğine ancak kahramanların varlığından şüphe edilmediğine (kahramanların mücadele ettiği doğa üstü varlık olmasa bile, en azından o kahramanın kişisel olarak var olduğuna) işaret etmektedir[80].

Yazın kültürümüzde destanlar ve/veya efsanelerle karşılık bulan kahramanlık söylencelerinde[81], bazı son derece belirgin örgelerden (her biri kahramanların tümünde

---

[74] Christopher Vogler, *The Writer's Journey,* 3. Baskı, Michael Wiese Productions, Los Angeles 2007, s. 23; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 194; Nil Köken, *a.g.m.,* s. 80; Volkan Yücel, *a.g.e.,* s. 15-16; Ece Serrican, "Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramındaki Arketip Kavramının Edebiyata Yansıması", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, C:1, S: 4, 2015, s. 1206-1207; Enis Timuçin Tan, "Mitolojik İmgeleri Tüketmek", *International Journal of Human Sciences,* C: 11, S: 2, 2014, s. 140-141; Gözde Sunal, "Sinema Mitoloji Bağlamında Arketipsel Motiflerin Kullanımı: Pan'ın Labirenti Filmi Örneği", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi,* C: 9, S: 4, 2020, s. 237.

[75] Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 91; Şinasi Gündüz, *a.g.e.,* s. 31-33; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 316.

[76] Moses I. Finley, *a.g.e.,* s. 29-30.

[77] Erwin Rohde, *a.g.e.,* s. 137.

[78] Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 189.

[79] Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 35; Şinasi Gündüz, *a.g.e.,* s. 31-32; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 19-20; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 119; Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri,* s. 16-17, 161.

[80] Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 60.

[81] Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 358; Otto Rank, *Kahramanın Doğuş Miti*, 3. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 9; Aysun Dursun, "Mit, Destan ve Halk Hikâyelerinde Birinci Dereceden Kahramanların Statüleri Üzerine Bir İnceleme", *Söylem Filoloji Dergisi,* C: 3, S: 1, 2018, s. 29; Ömer Yılar, *a.g.m.,* s. 385; Sibel Karadeniz Yağmur, "Efsane ve Mitoloji Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Efsane Mitoloji İlişkisi", *Asia Minor Studies,* C: 6, S: 12, Temmuz 2018, s. 318-319.

var olmak zorunda olmasa da) bahsetmek mümkündür[82]. Bu örgelerin mevcut bölümün alt başlıkları halinde sunulmasına karşın, Odysseus'un anlatıları ilerleyen bölümde, Odysseus'un özel olarak değerlendirildiği başlık altında sunulmuştur.

2.1. Kahramanın Olağan Dışı İlişkiden Dünyaya Gelmesi

Kahramanın hayat hikâyesinin sıra dışılığı, genellikle bir ilahla bağlantılı olan doğum anlatısı ile başlar[83]. Babil'in kahraman tanrısı Marduk, babası Ea *ve* Damkina tarafından başlangıç ilkelerinden olan Apsu'nun içinden doğmuştur[84].

Girit'in efsanevi kralı Minos ise, Zeus'un boğa görünümüne bürünerek kaçırdığı Europa ile ilişkisinden dünyaya gelmiştir[85]. Zeus'un kahraman çocuklarından bir diğeri olan Perseus[86]; tanrının, hapsedildiği yere altından yağmur damlaları şeklinde sızdığı Danae ile girdiği birlikteliğin sonucudur[87]. Kahramanlık

---

[82] Özellikle bu çalışmadaki başlıklarla kategori edilmese de bu tarz söylenceleri çalışan uzmanların belirli bir ortaklığı işaret ettikleri görülmektedir, örneğin Campbell ***monomit*** demiş, Hooke ***perstij mitosları*** adı altında bu noktayı işaret etmiş vd. de kendi üsluplarıyla bu konuya dikkat çekmişlerdir Bkz. Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 42; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 18; Volkan Yücel, *a.g.e.,* s. 16-17; Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 31; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 330; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 9, 74; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 304; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 195; Nil Köken, *a.g.m.,* s. 82; Neda Üçer-Nehir Dağlı-Elif Soyseven, *a.g.m.,* s. 61-63; Necati Sümer, "Kahramanın Yolculuğu Miti Çerçevesinde Mantıku't -Tayr Adlı Eserde Hakikat Arayışı", *Journal of Analytic Divinity,* C: 5, S: 2, 2021, s. 33-34; Ece Serrican, *a.g.m.,* s. 1210-1211.

[83] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 348; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 22; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 119, 330; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 382; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 109; David A. Leeming, *Mitoloji: Kahramanın Yolculuğu,* 1. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 2020, s. 29, 65; Turgay Akarslan, *a.g.m.,* s. 159.

[84] Tezin geri kalan bölümünde, benzer aktarımlarda … olmuştur veya … yapmıştır vb. ifadelerde, hangi mitolojik figürün bahsi geçiyor olursa olsun, bunların tarihi birer şahsiyet olma ihtimalleri yönünde bir yorum içermeyerek, yalnızca söylenceler dünyasındaki anlatımlar aktarılıyor olacaktır. Ayrıca sunulan bilginin kaynakları için Bkz. *Enuma Eliş,* I, 69-88; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 37; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 53; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 247; Jeremy Black-Anthony Green, *a.g.e.,* s. 64; Erhan Altunay, *Paganizm – 2 Mezopotamya – Mısır,* 1. Baskı, Hermes Yayınları, İstanbul 2015, s. 116.

[85] Apollod. III. I, 1; Cahit Beğenç, *Anadolu Mitolojisi,* 2. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1974, s. 55; Murat Turgut, *Girit Mitolojisi ve Kahramanları,* 1. Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2022, s. 45; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 475-477; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 109, 206, 329 (*tablo 11*), 330 (*tablo 15*); Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 239-240.

[86] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 114, 330; Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 26; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 328 (*tablo 9*).

[87] Apollod. II. IV, 1; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 32; Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 58-59; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 195-196; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 114; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 381-382; Thomas H. Carpenter, *Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji*, 2. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul 2016, s. 105; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 80, 242, 27-28, 328 (*tablo 10*), 329 (*tablo 13*); Lucilla Burn, *Yunan Mitleri,* 3. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara 2017, s. 97; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 117; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 251; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 341; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 291; Mark Daniels, *Bir Nefeste Dünya*

anlatılarının belki de en popüler tipi olan Herakles[88], Zeus'un bu sefer de kocasının şekline bürünerek ilişkiye girdiği, Alkmene'den doğan evladıdır[89]. Herakles aynı zamanda, annesinin dedesi olduğu için Perseus soyundandır[90]. Yine Zeus'un, bu kez kuğu görünümüne bürünerek ilişkiye girdiği Leda'dan doğma dioskurlar da önemli örneklerdir; ne var ki aynı günün gecesi kocasıyla da (Tyndareos) ile ilişkiye giren Leda toplam dört çocuk doğurmuş, bunların ikisi (Helene ve Polydeukes) tanrıdan, diğer ikisi (Kastor ve Klytaimnestra) eşinden olmuştur[91]. Kimi farklı anlatımlara göre ise Zeus'un kuğu hilesini yaparak birlikte olduğu kişi Nemesis'tir ve bu ilişkiden de yalnızca Helene dünyaya gelmiştir[92]. Önemli kahramanlardan bir diğeri olan Theseus, Aigeus ile ilişkiye giren Aithra'nın evladıdır, fakat sonrasında gördüğü bir rüyanın yönlendirmesi ile tapınağa yönelen Aithra'nın Poseidon ile de ilişkiye girmek zorunda kaldığını aktaran ve çocuğu bu ilişkiden doğma kabul eden anlatımlar da mevcuttur[93]. Ayrıca Theseus'un soyağacı, anne taraftan Tantalos'a, yani Zeus'a kadar uzanır[94]. Akhilleus ise, evleneceği kişiden daha kudretli çocuk doğuracağı yönündeki kehanetten dolayı bir ölümlü ile evlendirilen deniz tanrıçası Thetis ile Peleus'un evladıdır[95]. Bizzat annesinin tanrıça oluşuna ek olarak, baba tarafından da soyu Zeus'a

Mitolojisi, 1. Baskı, Maya Kitap, İstanbul 2014, s. 157; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 206; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 165-167; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 133; Turgay Akarslan, *a.g.m.*, s. 159.

[88] Paul Vayne, *a.g.e.*, s. 64; Cahit Beğenç, *a.g.e.*, s. 49; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 397; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 119; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 23; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 281; Donna Rosenberg, *a.g.e.*, s. 61; Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 109; Nil Köken, *a.g.m.*, s. 83; Azra Erhat, kahramanın yaygın olarak Hera ile ilişkilendirilen adının yanı sıra, ***Hero/heros*** kelimesi ile bağlantısı olabileceği yönünde bir yorum yaparak son derece dikkat çekici bir bakış açısı sunmaktadır Bkz. Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 137.

[89] Hes. theog. 940-945; Apollod. II. IV, 8; Otto Rank, *a.g.e.*, s. 56-57; Cahit Beğenç, *a.g.e.*, s. 48-49; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 109; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 30, 138, 328 (*tablo 9*), 329 (*tablo 13*); Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 398-402; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 120; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 23; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 552; Mark Daniels, *a.g.e.*, s. 149; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 165-166; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 150.

[90] Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 120; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 138, 329 (*tablo 13*); Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 348; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 150; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 256.

[91] Apollod. III. X, 7; Cahit Beğenç, *a.g.e.*, s. 55-57; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 117; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 96, 131, 178, 194, 329 (*tablo 12*); David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 29-39; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, 254; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 275; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 132-133.

[92] Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 194; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 253.

[93] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 6; Apollod. III. XV, 7; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 112; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 454; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 164; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 18-19, 22, 284; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 37; Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 112-113; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 393-394; Mark Daniels, *a.g.e.*, s. 161; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 180-181; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 486.

[94] Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 330 (*tablo 14*); Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 112.

[95] Hes. theog. 1005-1010; Ov. met. XI, 220-265; Apollod. III. XIII, 5; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 24, 240, 286, 333 (*tablo 21*); Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 121; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 329-331.

(babasının dedesi) dayanmaktadır[96]. Ayrıca, Akhilleus ile amca çocukları olduklarından dolayı Aias'ı da aynı derece Zeus soyuna yakın görmek mümkündür[97]. Bununla birlikte Aias'ın soyağacı annesinin tarafından da Tantalos'a kadar köklenerek Zeus'a bağlanmaktadır[98]. Yine kahramanlık anlatıları içerisinde önemli bir yere sahip olan Bellerophontes, Sisyphos'un torunudur ve efsanevi kurucu kral Hellen'e (dedesinin dedesi) kadar giden ve hatta insanlığın devam edebilmesini sağlayan, tufanın başkahramanı Deukalion'a kadar (dedesinin dedesinin babası) uzanan bir soyağacı takip edilebilmektedir[99]. Dahası, Deukalion'un da ünlü titan Prometheus'un çocuğu olduğu yönünde aktarımlar da mevcuttur[100]. İason'un da kökeni Bellerophontes ile aynı olmakla birlikte soyağacındaki ayrılık dedeleri ile başlamaktadır (İason'un dedesi: Kretheus)[101]. Troia Savaşı'nın önderleri Agamemnon ve Menelaos kardeşler de baba taraftan Zeus'un oğlu Tantalos'a ulaşan bir soydan gelmektedirler[102]. Kadmos, Zeus ile İo birlikteliğinden türeyen soya mensuptur[103] ve Oidipus da Kadmos soyunun devamıdır[104].

Roma kentinin söylenceler dünyasındaki kurucuları olan Romulus ve Remus kardeşler, tahta talip olabilecek çocuklar doğurmaması için Vesta rahibesi yapılan Rea Silvia ile Mars'ın ilişkisinden dünyaya gelmiştir[105]. Söylenceler dünyasında Roma kahramanlarından Aineias, yine bir ilahtan, Aphrodite'den doğmadır[106].

Belki bazı bakış açıları ve yöntemlerle bu isimlere kendi aralarında, daha çok kahraman ya da daha az kahraman şeklinde bir kıyaslama yapılabilir. Fakat burada altı

---

[96] Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 24, 333 (*tablo 21*).
[97] Azra Erhat, *a.g.e.*, s 280, 333 (*tablo 21)*; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 327.
[98] Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 330 (*tablo 14*).
[99] Hom. Il. VI, 150-155; Apollod. II. III, 1; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 109; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 73, 333 (*tablo 20*), 335 (*tablo 25*); Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 369; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 202-203; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 176.
[100] Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 87, 323 (*tablo 3*); Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 93.
[101] Apoll. Rhod. II, 1162-1165; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 527; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 151, 333 (*tablo 20*), 334 (*tablo 22*).
[102] Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 13, 203, 330 (*tablo 14-15*).
[103] Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 505; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 165, 328 (*tablo 10*).
[104] Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 505, 509; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 226, 332 (*tablo 18-19*); Şefik Can, *a.g.e.*, s. 195-197.
[105] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 143; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 262; Donna Rosenberg, *a.g.e.*, s. 184; Derya Şahin, *Roma Mitolojisi*, T.C. Uludağ Üniversitesi Yayınları-SD Yayınevi, İstanbul 2017, s. 21-22.
[106] Hes. theog. 1005-1010; Hom. Il. V, 245-250, 310-313, XX, 205-210; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 20, 331 (*tablo 17*); Şefik Can, *a.g.e.*, s. 377.

çizilmek istenen husus; az ya da çok kahraman ayrımı bir kenara dursun, o ya da bu nedenle kahraman olarak niteleyebileceğimiz figürlerin neredeyse hepsinin, bir noktada tanrılarla bağlantılı ve hatta tanrı soylarının devamı olarak düşünülmüş kişiler olduğudur[107]. Aslında bu durum, kahramanların fikrî işlevleri üzerine düşünüldüğünde çok da tuhaf değildir. Kahramanlar, tanrısallık ve insanlık arasındaki bir geçit gibidirler; tanrıların davranış bozuklukları -özellikle tragedyalardaki anlatım diliyle- kahramanlar üzerinden insanlaştırılırken, toplumun erdemlilik olarak yorumladığı davranışlar yine kahramanlar yoluyla ulu bir nitelik kazanmaktadır[108].

2.2. Henüz Çocuklukta Atlatılan Ölüm Tehlikesi

Yine tek tek ele alındığında her bir kahramanlık anlatısında muhakkak var olmasa da bu söylencelerin önemli bölümünde karşılaştığımız örgelerden bir diğeri de kahramanların henüz çocuklukta ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalması, fakat elbette bir şekilde yaşamlarının sürdürülmesidir[109]. Yoğun olarak tercih edilen temsiller ise; sandık veya benzeri bir kutu içerisinde, bir akarsuya bırakılarak ölüme terk edilmeleri veya bizzat öldürmek amacıyla orman vb. yere götürülmeleri, ancak celladın bu işi tamamlamaması şekillerindedir. Kahramanlara yönelik bu ortadan kaldırma çabasının nedeni de yine yoğun sıklıkta, bir kehanet ve/veya rüya aracılığıyla kahramanın kötülük getireceğine yönelik bir haber alınması olarak sunulmaktadır[110].

Perseus, dedesi Akrisios'u öldüreceği yönündeki kehanetten ötürü, doğması istenmeyen ve engellenmeye çalışmış bir çocuktur[111], yine de bir önceki alt başlıkta da belirtildiği üzere, Zeus kahramanın doğmasına neden olan ilişkiye girmiştir[112]. Çocuğun doğuşuna engel olamayan dede, denize bırakmak üzere kahramanı ve

---

[107] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 330; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 74; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 382; Nil Köken, *a.g.m.,* s. 83; Turgay Akarslan, *a.g.m.,* s. 160.
[108] Campbell'ın yorumuyla, kahraman tanrılığı değil onun erdemliğini sürdürmektedir. Bkz. Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 209.
[109] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 358; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 330.
[110] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 332; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 74.
[111] Apollod. II. IV, 1; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 32; Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 58-59; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 195; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 114; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 381; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 105; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 28; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 97; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 117; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 251; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, 341; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 290-291; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 157; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 206; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 165; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 142.
[112] Bkz. s, 17.

annesini bir sandığa kapatır, ancak kahramanımız ve annesi içinde bulundukları sandığın karaya vurduğu yerde, bir balıkçı tarafından kurtarılırlar[113]. Bazı aktarımlara göre annesiyle beraber bir sandığa konulup denize bırakılarak ölüme terk edilen çocuklara Herakles'in oğlu Telephos da örnek gösterilebilir[114]. Sandığa kapatılarak nehre salınan örneklere Romulus ve Remus kardeşler de eklenmektedir; ilk etapta bir kurt tarafından kurtarılır ve bu kurt tarafından emzirilirler, sonrasındaysa bir çoban çocukların bakımını üstlenir[115]. Romalı kardeşlerde olduğu gibi, sandığın kıyıya vurduğu yerde bir hayvan tarafından emzirilerek kurtulan kahraman temasının, sonraları Siegfried ile de işlendiğini görebiliriz; ancak diğer örnekten farklı olarak Siegfried anlatısındaki kurtarıcı hayvan bir geyiktir[116].

Oidipus ise, kötü bir kehanetin haber alınmasından dolayı annesi ve babası tarafından terk edilmiş bir bebektir, bir çobanın onu bulup Polybos ismindeki krala götürmesiyle hayatı kurtarılmıştır[117]. Erhat'ın sözlüğündeki bilgilere göre; Poseidon ile Tyro birleşmesinden doğan Neleus ve Pelias ikizleri, anaları tarafından bir dağa terk edilir ve çocuklar kısraklar tarafından büyütülürler[118]. Paris'in de henüz annesinin karnındayken kaderi Oidipus'tan çok farklı olmamıştır; anne çocuğunun kente yıkım getireceği yönünde bir rüya görür, kehanet rüyanın yaşanacağını doğrular ve çocuk doğduktan sonra dağa bırakılarak ölüme terk edilir[119]. Devamında önceki örneklerin bazılarında da gördüğümüz gibi bir hayvan (bu seferki bir ayıdır) onu emzirerek hayatta tutar ve sonrasında da bir çoban çocuğu bulup büyütür[120]. Benzer anlatımların,

---

[113] Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 59; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 196; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 114; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 382-383; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 105; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 28, 80; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 341-342; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 107; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 291; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 157; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 206; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 167; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 142.

[114] Otto Rank, *a.g.e.,* s. 31; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 280; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 97; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 118; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 251-252.

[115] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 144, 332; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 52-53; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 262; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 184; Derya Şahin, *a.g.e.,* s. 22.

[116] Otto Rank, *a.g.e.,* s. 65-66; Şenay Kırgız, "Joseph Campbell',in Monomit Kuramı Üzerine Bir Çalışma: Siegfried'in Sonsuz Yolculuğu", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S: 86, Aralık 2018, s. 116; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 37-38.

[117] Apollod. III., V, 7; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 27; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 509; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 226; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 322-323; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 380-382; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 464; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 197; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 280.

[118] Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 214, 240, 289.

[119] Apollod. III. XII, 5; Otto Rank, *a.g.e.,* 29-30; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 237-238; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 255.

[120] Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 237.

daha tarihsel bazı kişilikler için de var olduğu görünmektedir. Örneğin Kyros; kral dedesini tahtından edeceği yönünde yorumlanan bir rüyadan dolayı, kendisinden kurtulmak istenen bir çocuk olarak anlatılır Herodotos tarafından[121]. Aynı anlatımın devamında dede yaverine çocuğun öldürülmesini buyurur, yaveri de bu işi bir çobana buyurur, çoban ise aynı gün kendi ölü doğan çocuğunu Kyros'un ölüsü gibi göstererek, Kyros'u ailesine alır ve büyütür[122].

Herakles'in çocuklukta atlattığı ölüm tehlikesi ise diğer örneklerden biraz farklıdır, o kurtarılmaz, (henüz sekiz aylıkken) bizzat gerekeni yapar; Hera'nın kendisini öldürmesi için gönderdiği iki yılanın da hakkından gelir[123].

Rank, bu tarz söylenceler arasına, Gılgamış'ın kartal tarafından kurtarıldığı yönündeki bir anlatımı da eklemiştir[124].

2.3. Macera Öncesinde Ekipmanların Elde Edilmesi ve Macera Sırasında Yardım Alma

Günümüzde, aksiyon temalı filmlerde sıkça rastlanabilen, rakipleriyle yüzleşmek üzere yolculuğuna hazırlanan karakterin yavaş yavaş silahlanıp ekipmanlarını düzenlediği bir sekans vardır. Bu sekanslarda belki de en dikkat çekici şey karakterin dinginliğidir. O, içinde belirli oranda hırs veya intikam arzusu barındırabilir, fakat şaşkınlık, üzüntü ve korku duygularını artık geride bırakmış, önündeki maceraya kararlı gözlerle bakan bir kişidir. Konumuz olan söylencelerde de buna benzer bir süreç görülebilmektedir. Ayrıca ekipmanlar bazen bir büyüğün emaneti, bazen ise bir tanrının hediyesi olabilir[125]. Bazı örneklerde yiğit kişi uzunca bir hazırlık süreci yaşamadan, cüretkârca atılıverir görevine ve bu durumda, tam da yüzleşme öncesinde, ona gereken eksik şey biri tarafından tedarik edilir ve kahraman bir anda rekabet için tastamam oluverir[126].

---

[121] Hdt. I, 108; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 34-35.
[122] Hdt. I, 109-113; Otto Rank, *a.g.e.,* s. 34-37.
[123] Apollod. II. IV, 8; Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 358; Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 49; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 110; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 403; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 120; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 138; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 282; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 130; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 558-559; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 62; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 166; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 215.
[124] Otto Rank, *a.g.e.,* 33-34; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 23.
[125] Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 200; Volkan Yücel, *a.g.e.,* s. 20-21.
[126] Volkan Yücel, *a.g.e.,* s. 21.

Gılgamış, sunulan yönelimi tam karşılamayabilir; ancak yine de esasında düşman olması için gönderilen Enkidu ile dost olmuş ve kahramanlıklarını bu güvenilir arkadaşıyla birlikte gerçekleştirmiştir[127]. Bu noktada Enkidu, belki de tanrıların yolladığı bir destek olarak, örnekler içerisine tereddütlü de olsa dahil edilebilir. Kahraman tanrı Marduk'un ise Tiamat ile yüzleşmeden önce girdiği savaş hazırlığı[128] tam da benzetmesi yapılan sinema sekanslarını andırır niteliktedir.

Perseus ise, Medusa karşılaması öncesinde Athena ve Hermes tarafından desteklenmiş ve kahraman göreve çıkmadan önce; bir silah, kesik başı koyacağı özel bir torba, kanatlı sandaletler ve parlaklığıyla rakibine yaklaşmasını sağlayacak olan Athena armağanı bir kalkan ile donatılmıştır[129]. Khimaira'yı alt etmesi için görevlendirilen Bellerophontes'in, Pegasus'u yoldaş edinmesi de Athena'nın desteği (armağanı) ile mümkün olmuştur[130]. Theseus'un -bizzat tanrı yardımı olmasa da- serüvene hazırlanışında, babasının kendisine emanet olarak bir kayanın altında gizlediği ekipmanları alıp yola koyulması benzer bir örnektir[131]. Ayrıca Theseus'a bir başka macerasında, labirentten çıkmak için iplik takip etme fikri, tam da ihtiyacı olduğu bir sırada Ariadne'den gelmiştir[132]. *İlyada*'da can dostunun kaybıyla intikamdan gözü dönmüş Akhilleus'a, bizzat demirci tanrı Hephaistos tarafından, savaş ekipmanlarının yapıldığını okumak mümkündür[133].

---

[127] *Gılgamış Destanı,* II; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 39; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 361-362; Erhan Altunay, *a.g.e.,* s. 123-124.
[128] *Enuma Eliş,* IV, 27-50; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 54; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 250-251.
[129] Apollod. II. IV, 2; Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 59-60; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 115; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 384; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 106; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 243; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 98; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 252-253; Karl Kerenyi *a.g.e.,* Cilt II, s. 343-345; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 107; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 291-292; Mark Daneils, *a.g.e.,* s. 157; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 208; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 169; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 142; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 200-201.
[130] Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 110; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 118-119; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 309; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 370-371; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 115; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 308; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 203; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 178.
[131] Apollod. III. XVI, 1; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* 112; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 455; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 164-165; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 37-38; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 113; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 310; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 136; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 394; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 184; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 144; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 486.
[132] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 35-36; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 75; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 484; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 54; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 43; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 115; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 314; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 137; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 411; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 161.
[133] Hom. Il. XVIII, 410-615; Apollod. *Epitome,* IV, 7; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 55; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 140; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 290.

Rodoslu Apollonios çok detaylı olmasa da Athena'nın Argo gemisinin yapımına yardım ettiğini aktarmaktadır[134]. Bu aktarımda açıkça görüldüğü üzere İason'un, Aietes'in verdiği görevi yerine getirmesi ve altın postu alması Medea'nın tam vaktinde gelen yardımlarının sonucudur[135]. Ayrıca bu kahramanların dönüşünü anlatan son bölümde, Hera başta olmak üzere, tanrıların yoğun çabaları görülmektedir[136]. Kaldı ki Medea'nın Eros tarafından İason'a aşık edilmesi fikri de Hera'ya aittir[137]. Medea'nın yardımları okuyucuya Ariadne'yi anımsatır[138] ve hatta bu anımsamayı bizzat destanın aktarıcısının, İason'un ağzından dile getirdiği görülmektedir[139]. Herakles'in Stymphalos kuşları başarısı Athena'nın kendisine verdiği bir aletle gerçekleşmiş[140], altın elmalar için Atlas'tan destek görmüş[141] ve yer altına inişinde de Hermes ve Athena'dan yardım almıştır[142]. Ayrıca bir görevinde Helios, yoluna devam etmesine yardımcı olmak adına altın bir sandal vermektedir[143].

Siegfried'in ise, Odin'den aldığı yardımla Grani adlı atını seçmesi bir yana, tanrı üstün bir kılıç olan Balmung'u elde etmesini de sağlamış ve dahası ejderha ile girişeceği mücadele için savaş düzeni ve hayatını kurtaracak taktikleri de ifade etmiştir[144].

Bu gibi örneklerin yanı sıra tanrıların bazen işe karışarak birinin hayatını kurtardığını veya onu yüreklendirdiğini de görebiliriz. *İlyada*'da sıkça

---

[134] Apoll. Rhod. I, 18-20; Apollod. I, IX, 16; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 530; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 189; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 263; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 214; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 262.
[135] Apoll. Rhod. III, 835-1062; Ov. met. VII, 75-160; Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 231-232; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 53; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 218.
[136] Apoll. Rhod. IV; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 53.
[137] Apoll. Rhod. III, 5-75; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 535; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 270.
[138] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118.
[139] Apoll. Rhod. III, 996-1004.
[140] Apollod. II. V, 6; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 126; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 110; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 138; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 158; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 291; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 591; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 64; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 225.
[141] Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 131-132; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 421; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 111; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 139; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 30; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 299; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 131-132; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 622; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 67; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 232.
[142] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 111-112; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 139; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 30; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 300; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 133.
[143] Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 139; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 129; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 416; David A. Leeming, *Mitoloji,* s. 159; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 297; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 607; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 154; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 173; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 229.
[144] Şenay Kırgız, *a.g.m.,* s. 113.

karşılaşabileceğimiz bu örneklerin bazıları; Paris'in teke tek dövüşte ölümden Aphrodite tarafından kurtarılması[145], yine Aphrodite'in de çabasıyla Apollon tarafından ölümden kurtarılan Aineias[146] veya Athena'nın yüreklendirmesiyle Aphrodite'ye saldıran ve hatta yaralayan Diomedes[147] ve diğerleri örnek gösterilebilir.

2.4. Serüvenler

Kahramanları kahraman yapan şey atlattıkları türlü belalarla birlikte yaşadığı serüvenler ve alt ettikleridir[148]. Gılgamış Destanı'nda kahraman ve can dostu, beraber Humbaba[149] adlı varlığı ve İştar'ın boğasını alt ederler[150]. Marduk, onu tanrıların en kıymetlisi yapan kahramanlığı Tiamat'ı alt ederek kazanmıştır[151]. Kadmos'un ejder öldürdüğü söylenir[152].

Kahramanların serüvenlerine atılışı, verilen bir sözü yerine getirmek için veya işlenen bir suçun kefareti gibi nedenlerle olabileceği gibi, en çok işlenen sebep; kahramandan kurtulmak isteyen nüfuzlu birinin, muhtemelen kahramanın öleceğini düşündüğü, başarılamaz görevler vermesidir. Örneğin, Perseus önce Medusa'nın, ardından Andromeda'yı kurtarmak için Poseidon tarafından yollanmış bir yaratığın hakkından gelir[153]. Medusa görevi, Perseus'un annesiyle birlikte olmak isteyen

---

[145] Hom. Il. III, 340-385; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 268-269.

[146] Hom. Il. V, 310-450. Bunun dışında Apollon'un kışkırtmasıyla Akhilleus'un karşısına çıktığı bölümde de Poseidon tarafından kurtarılır, Bkz. Hom. Il. XX, 315-345. Poseidon'un kahramanı Akhilleus'un elinden kurtarışı aynı şekilde Vergilius'un *Aeneis*'ında da anılmaktadır, Bkz. Verg. Aen. V, 790-810. *Aeneis* destanında kahramanın Troia savaşında iki kez kurtarıldığını Zeus'un ağzından anımsatıldığı bir bölümle de karşılaşmaktayız, Bkz. Verg. Aen. IV, 220-230.

[147] Hom. Il. V, 330-345. Aynı bölümün ilerleyen kısımlarında Diomedes'in yine Athena yardımıyla Ares'i yaraladığı da görülmektedir, Bkz. Hom. Il. V, 840-890.

[148] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 330; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.*, s. 195.

[149] *Gılgamış Destanı,* III-V; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 39, 334; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 362-363; Ali Narçın, *A'dan Z'ye Sümer,* 2. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 166; Jean Bottero, *Eski Yakındoğu Sümer'den Kutsal Kitap'a,* 1. Baskı, Dost Yayınevi, Ankara 2005, s. 228; Erhan Altunay, *a.g.e.*, s. 124.

[150] *Gılgamış Destanı,* VI; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 40; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 364; Ali Narçın, *a.g.e.*, s. 166; Jean Bottero, *a.g.e.*, s. 228; Erhan Altunay, *a.g.e.*, s. 124-125.

[151] *Enuma Eliş,* IV, 93-114; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 37-38, 334.

[152] Ov. met. III, 30-100; Apollod. III. IV, 1; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 500-505; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 165; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 250; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 88; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 241; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 194-195.

[153] Apollod. II. IV, 2-3; Hes. theog. 272-282; Ov. met. IV, 665-740; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 116-117, 335; Cahit Beğenç, *a.g.e.*, s. 60; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 384, 386-390; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 106-108; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 243; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 98-100; Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 119-120; 253-254; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 345-346; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 107-

Polydektes'in, kahramandan kurtulmak amacıyla verdiği bir görevdir[154]. Bellerophontes'in en büyük macerası -elbette onun da alt etmeyi başardığı- Khimaira ile olandır[155]. Onu da Proitos adında bir kral, karısıyla ilişkiye girmeye çalıştığını düşünerek -kendisinden kan dökmeden kurtulmak istediği için- Lykia kralına gönderir, ne var ki Lykia kralı da misafirinin kanını dökmek istemez ve öleceğini umarak Khimaira görevini verir[156]. Bellerophontes bu işin üstesinden geldikten sonra *İlyada*'da sunulan anlatımla; Solymolar ve Amazonlarla savaşır, ardından Lykia kralının kurdurttuğu pusuyu da başarıyla atlatır[157]. Herakles'in daha önce de ifade edildiği gibi ilk kahramanlık anısı henüz sekiz aylıkken başlamıştır[158]. Söylencelere göre Kitharion Aslanı'nı da 18 yaşlarındayken öldürmüştür[159]. Sonrasında Erginos adında bir kralı öldürerek Thebai kentine önemli bir fayda sağlamıştır[160]. Meşhur on iki işi olarak anılan görevler ise Hera'nın geçirttiği bir cinnet neticesinde, kendi çocuklarını öldüren kahramanın arınması için verilmiştir[161]. Benzer bir cinnet temasını *İlyada* kahramanlarından Aias'ın da geçirdiğini görürüz fakat onun cinnetinin kaynağı Athena'dır ve kendine geldiğinde arınmasını intihar ederek gerçekleştirmiştir[162].

110; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 292-293; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 209-211; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 170-171; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 143.

[154] Apollod. II. IV, 2; Otto Rank, *a.g.e.*, s. 33; Cahit Beğenç, *a.g.e.*, s. 59; Nurgül Yavuzer, *a.g.m.*, s. 196; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 105; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 80, 243; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 207.

[155] Hom. Il. VI, 180-185; Hes. theog. 320-325; Apollod. II. III, 2; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 109; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 73-74; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 309; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 114-115; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 309; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 204; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 178.

[156] Hom. Il. VI, 160-180; Apollod. II. III, 1; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 109; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 74; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 307-308; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 371-372; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 203-204; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 176-177.

[157] Hom. Il. VI, 183-190; Apollod. II. III, 2; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 73; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 309-310; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 372; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 309; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 204-205; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 179.

[158] Bkz. s, 22.

[159] Apollod. II. IV, 9-10; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 404-405; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 138; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 23; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 284; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 564; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 217.

[160] Apollod. II. IV, 11; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 121; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 138; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 285; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 566-567; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 167; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 217-219.

[161] Apollod. II. IV, 12; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…*, s. 110; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 121; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 138; Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s.110-111; David A. Leeming, *Mitoloji…*, s. 153; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 569-572; Donna Rosenberg, *a.g.e.*, s. 62-63; Mark Daniels, *a.g.e.*, s. 149-150; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 219; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 153.

[162] Soph. Ai. 815-865; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 309-311; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 317.

Herakles'in bazılarını öldürdüğü bazılarını ise canlı ele geçirdiği arınma görevleri; silah işlemeyen Nemea Aslanı, dokuz kafaya sahip canavar Lerna Ejderi, Erymanthos Domuzu, Artemis'in özel Kyreneia Geyiği, insan eti yiyen Stymphalos Kuşları, Augeias'ın temizlenmesi gereken ahırları, Poseidon'un bir zamanlar Minos'a gönderdiği boğa, Thrakia kralı Diomedes'in insan yiyen atları, Hippolyte'nin kemeri, Geryoneus'a ait sığır sürüleri, altın elmalar ve Kerberos mücadeleleridir[163]. Daha başka kahramanın, tıpkı Perseus'un Andromeda'yı kurtarması gibi bir anlatısı vardır; bu sefer kurtarıcı Herakles, kurban kadın ise Hesione'dir ancak denizden yaratık gönderen tanrı aynıdır, kahraman da ödül olarak kadını değil kralın atlarını ister[164]. Ayrıca kahraman Kalydon domuz avına ve Argo gemisiyle çıkılan yolculuğa da katılır[165]. Fakat kahraman bu yolculuğun tamamında yer alamaz, çünkü Argo kahramanları serüvenin bir noktasında Herakles'in gemide olmadığını fark etmeyerek onu geride unutup yollarına devam etmişlerdir[166]. Ama tüm bunlar bir yana Herakles'in en büyük başarısı tanrılarla birlikte girdiği Gigantomakhia'dır; Olympos'un kaderi doğrudan onun savaşa katılıp katılmamasına bağlıdır[167].

Argo yiğitleri için, Apollonios'un sunduğu listeye göre sefere katılan bazıları, başta İason olmak üzere; Orpheus, Admetos, Mopsos, Menoitios, Oileus, Telamon, Peleus, Hylas, Nauplios, İdmon, Polydeukes ve Kastor, Lynkeus, İdas, Kepheus, Augeias, Meleagros, İphitos, Kalais ile Zetes ve Akastos şeklinde sunulabilir[168]. Bu

---

[163] Apollod. II. V; Cahit Beğenç, *a.g.e.,* s. 49-50; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 110-112; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 407-422; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 122-133; Azra Erhat, *a.g.e,* s. 138-139; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 24-30; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 154-162, 294-295; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 286-301; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 573-632; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 63-68; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 168-176; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 220-234; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 152-155. Ayrıca, *Aeneis* destanında Herakles'in başarılarının anıldığı bir bölümde kahramana, bir tanrı tapımına benzer şekilde ilahiler söylenip, kurbanlar kesilerek gerçekleştirilen bir ritüelin anlatıldığı da görülmektedir, Bkz. Verg. Aen. VIII, 280-310.

[164] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 108; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 144 (Bkz. *hesione maddesi*); Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 298; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 648-649; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 150-156.

[165] Apoll. Rhod. I, 122-130; Apollod. I. IX, 16; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 117; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 530; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 189; Azra Erhat, *a.g.e,* s. 52, 139; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 90; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 263; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 119; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 703; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 214; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 262.

[166] Apoll. Rhod. I, 1274-1283; Apollod. I. IX, 19; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 532; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 266.

[167] Apollod. I. VI, 1-2; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 116-117, 139; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 45-46; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 26-28; Jean-Pierre Vernant, *Evren, Tanrılar…,* s. 43-45.

[168] Apoll. Rhod. I, 25-325; sefere katılanların antik kaynaklarda bir listesini de Apollodoros'un *Bibliotheka'*sında yer almaktadır, Bkz. Apollod. I. IX, 16; benzer şekilde liste sunan bazı modern

sefere yönelik anlatı da aslında bir kehanetten kurtulmak isteyen kralın bir yiğide verdiği yükümlülüktür; Pelias'ın tek sandaletli insan kehanetinden mütevellit İason'dan kurtulma isteğidir[169]. Yolculuğun henüz başlarında; Topraktan Doğanlar olarak anılan varlıkları alt ederler[170] ve gecenin karanlığında birbirlerini tanıyamadıkları için Dolionlar ile savaşa tutuşurlar[171]. Sonrasında öne çıkarılabilecek bir başka parça Polydeukes'in boks müsabakasında kral Amykos'u öldürmesi[172] ve ardından çıkan savaştır[173]. Daha da sonra, bazı önemli noktalarıyla yolculuk; Kalais ve Zetes kardeşlerin Phineus'u lanetinden kurtarması[174], Athena'nın yardımıyla Kara Kayalar'ın arasından geçilmesi[175], Aietes'in verdiği görevi İason'un Medea'nın yardımlarıyla başarması[176], Aietes'in sözünü tutmayacağı düşüncesiyle Medea ve İason'un postu çalması[177] ve son kitabın aktardığı, kaçış ve yurda dönüş[178] şeklinde özetlenebilir. Aietes'in İason'u sınaması esnasında geçen toprağa yılan (*ejder*) dişi

kaynaklar için Bkz. Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 530; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 90; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 263; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 702-704; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 262-263.

[169] Apoll. Rhod. I, 5-20; Apollod. I. IX, 16; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 529-530; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 189; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 52, 151, 240; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 261; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 701-702; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 213-214.

[170] Apoll. Rhod. I, 889-1014; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 265; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 712; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 215; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 266.

[171] Apoll. Rhod. I, 1015-1054; Apollod. I. IX, 18; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 532; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 265-266; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 713; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 266.

[172] Apoll. Rhod. II, 1-98; Apollod. I. IX, 20; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 532; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 190; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 52; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 267; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 717; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 267.

[173] Apoll. Rhod. II, 98-135; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 717.

[174] Apoll. Rhod. II, 262-295; Apollod. I. IX, 21; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 533-534; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 166; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 91-92; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 267-268; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 718; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 216; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 268.

[175] Apoll. Rhod. II, 597-604. *Bibliotheka*'da yardımcı olarak Hera'nın adı görülmektedir, Bkz. Apollod. I. IX, 22. Konuyu aktaran bazı modern kaynaklar için Bkz. David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 535; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 190; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 92; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 268-269; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 721; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 217; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 268-269.

[176] Apoll. Rhod. III, 1278-1407; Apollod. I. IX, 23; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 535-537; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 190; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 53; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 92; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 272-273; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 120-121; Robert Graves, *a.g.e.* Cilt II, s. 726-727; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 218-219; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 270-271.

[177] Apoll. Rhod. IV, 123-165; Apollod. *gös. yer.;* David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 537; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 190; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 53; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 93; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 273-274; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 727; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 219; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 271.

[178] Apoll. Rhod. IV; Apollod. I. IX, 23-26; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 118; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 53; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 274-278; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 730-738; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 219-220; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 271-273.

ekmek Kadmos ile ilgili miti anımsatmaktadır[179] ki bu dişlerin Kadmos ile bağlantısı Apollonios'un aktarımında da anlatılmaktadır[180].

Theseus'un da yiğitlik anıları pek fazladır, başlangıç olarak kayanın altında saklanmış baba emanetlerini aldıktan sonra, gelecekteki meşru krallığına çıktığı yolda yaşadıkları[181] sıralanabilir; ilk olarak demirden bir lobut ile yoldan geçenleri öldüren Periphetes'i öldürür ve lobutu yanına alır. Sonra ağaçları mancınık misali kullanarak insanları ağaca bağlayıp öldüren ve bu nedenle Çam Eğen/Büken lakabıyla da anılan Sinis'i (tıpkı onun insanlara yaptığı gibi) öldürür. Phaia adında tehlikeli bir domuzu (ya da bu lakaplı bir insanı) öldürür. İnsanları kayalık bir tepeden aşağı atarak öldüren Skiron'u da aynı tepeden aşağı atar. Argo yiğitlerinin karşılaştığı Amykos'a benzer şekilde karşısına çıkanı dövüşe zorlayan (bu seferki boks değil güreştir) Kerkyon'u da alt eder ve konuklarını kendi boyutlarına getiren bir yatağa yatırarak öldüren Prokrustes'i bu yatakta yatmaya zorlar[182]. Kentte onu zehirlemek üzere bir plan kurulmuş olsa da babası kılıcından oğlunu tanıyarak bu planı iptal etmiş ve onu kalıtçısı olarak tanımıştır[183]. Krallığın kalıtçısı olmasını sorun gören Pallas'ın oğulları her ne kadar bir pusu kursalar da kahraman, pusucuların hepsini öldürür[184]. Marathon Boğası görevinin de üstesinden gelir ve boğayı tanrılara kurban eder[185]. Minos'un, Minotauros'a kurban olarak, belirli sürelerle kentten aldığı gençlere katılarak,

---

[179] Ov. met. III, 100-130; Apollod. III. VI, 1; 23; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 535; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 165; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 92.
[180] Apoll. Rhod. III, 1178-1184.
[181] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 112; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 165; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 284-285; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 38; Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 114; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 136; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 395; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 185; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 181-182; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 144; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 487.
[182] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 8-11; Apollod. III. XVI, 1-*Epitome,* I. 1-4; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 112; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 456; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 165-166; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 38-40; Sema Sandalcı, *a.g.e.*, s. 114; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 311-312; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 136; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 397-400; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 185-186; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 182-184; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 487-490.
[183] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 12; Apollod. *Epitome,* I. 5-6; Ov. met. VII, 405-430; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 112-113; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 456; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 167; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 285; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 41; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 312-313; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 137; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 404; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 186; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 186; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.*, s. 145; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 491-492.
[184] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 13; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 457; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 285; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 41; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 313; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 405; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 186.
[185] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 14; Apollod. *Epitome,* I. 5; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 74; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 456; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 166; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 313; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 408; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 186-187; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 491-493.

Ariadne'nin de yardımlarıyla yaratığı öldürür ve labirentten çıkmayı başarır[186]. Fakat, kente dönüşte anlaştıkları gibi siyah renkteki sancağı beyaz ile değiştirmeyi unutmuşlardır ve kral oğlunun ölüm haberini almamak adına, henüz gemi yanaşıp gerçekler ortaya çıkmadan intihar eder[187]. Atina'nın yeni kralı olan kahraman, kent düzeniyle ilgilenir[188]. Fakat serüvenleri bitmemiştir ve (kimilerine göre Herakles ile birlikte) Antiope adındaki Amazon ile (belki kaçırır ya da belki bir savaş ganimetidir) evlenir, ardından da bu Amazon kadının alıkonulması hasebiyle Amazonlar ile çatışır ve onları püskürtmeyi başarır[189]. Apollonios'un sunduğu listede adı geçmemesine karşın kimilerine göre Argo seferine ve hatta Kalydon avına da katılmış[190] ve Kentauromakhia'ya da dahil olmuştur[191]. Sophokles'in *Oidipus Kolonos'ta* oyununa göre; Oidipus'un mezarına sahip kentin sırtı yere gelmez hâle geleceği yönündeki kehanetten dolayı Thebai eski kralını kente getirmek ister ancak Oidipus'un isteği doğrultusunda, Theseus onu koruyup alıkonmasına engel olmuştur[192].

---

[186] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 15-19; Apollod. *Epitome,* I. 7-9; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 74-75, 334; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 481-484; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 167; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 207, 285; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 41-43; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 114-115; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 313-315; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 137; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 409-411; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 161-162; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 187-189; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 187-190; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 147; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 495-498.

[187] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 22; Apollod. *Epitome,* I. 10; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 113; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 457-458; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 168; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 19, 285; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 44; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 116; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 162; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 189-190; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 145.

[188] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 24-25; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 285; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 45-46; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 116; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 315; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 316; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 422-425; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 162; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 190-191; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 504-505.

[189] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 26-27; Apollod. *Epitome,* I. 16; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 113; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 458; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 169; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 285; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 44; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 116; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 426-429; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 190; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 192; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 505-506.

[190] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 29; Ov. met. VIII, 298-304; Apollod. I. VIII, 2, IX, 16; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 189, 192; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 285; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 317; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 120; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 321; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 242.

[191] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 29-30; Ov. met. XII, 210-535; Apollod. *Epitome,* I. 21; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 113; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 468; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 170; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 44; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 319; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 452-453; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 191-192; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 192; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 246-248; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 501-502.

[192] Soph. Oid. K. 575-1776; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 517-518; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 171; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 285; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 111-112.

Aineias'ın yolculuk serüvenleri[193], araştırmacılar tarafından Homeros destanları ile ve hatta bazen doğrudan *Odysseia* ile haklı olarak kıyaslanmaktadır ve bu sayede kahramanlık söylencelerinin benzer izlekleri devam ettirdiği savunulabilir[194]. Kaldı ki bunlarla sınırlı kalmayarak üstün serüvenler; Aziz George ile ejdarha anlatısında, Siegfried'in Fafnir ile giriştiği mücadelede, Beowulf'un Grandel ile yaşadıklarında (ki bunların hepsi rakiplerini öldürmeyi başarır) ve başka örneklerde bulunabilir[195].

2.5. Bir Kente Bağlanma: Kurucu/Kurtarıcı Rolü

Genel örüntü içinde, kahramanların bir kente veya bir soya bağlanmaları da sıkça görülen bir örgedir[196]. Daha önce de ifade edildiği gibi[197], yolculuklar her ne kadar bireysel görünse de yapılan işlerin niteliği, her zaman en az bir cemiyeti ilgilendiren sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle hikâyesi sürdürülen bir kahramanın, günün sonunda bir cemaatin, cemiyetin, toplumun ya da şehrin kurtarıcısı olarak anılması son derece olağan bir neticedir. Onların yüzleşmek durumunda kaldığı dertlerin esas yapısı, Campbell'ın açıklamasıyla şu şekilde aktarılabilir:

> *"Tiranın şişirilmiş egosu, işleri ne kadar başarılı giderse gitsin kendisine ve dünyasına bir lanettir. İyice yılmış, korkuya kapılmış, her an çevresinin, özellikle kendi içindeki ele geçirmeye karşı denetimsiz tepkilerinin yansımaları olan öngörülmüş saldırılarını karşılamak ve onlarla çatışmak üzere uyanık olan bu kendine kazanılmış bağımsızlığın devi, dünyanın felaket habercisidir, zihninde kendini insani eğilimlerle oyalayabilse bile. Elini koyduğu yerden bir çığlık yükselir (evlerin*

[193] Çalışmanın -başlığından da anlaşılacağı üzere- kapsamının, Antik Yunan'daki kahramanlık söylenceleri ve daha özel olarak Odysseus ile ilgili oluşundan dolayı diğer kültürlerin var ettiği anlatılara, sadece analojiyi desteklemek amacıyla değinilmiştir.
[194] Paul Vayne, *a.g.e.,* s. 69; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 147-152; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 21; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 229.
[195] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…*, s. 194, 334; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 21-22; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 302-304; Şenay Kırgız, *a.g.m.,* s. 114; Kramer, Ejderha'nın öldürülmesi temasını incelediği bir başlığına *İlk Aziz George* ifadesini de ekleyerek, mitolojide Herakles ve Perseus gibilerinin de dahil olduğu yoğunluğuna dikkat çekmektedir Bkz. Samuel Noah Kramer, *Tarih Sümer'de…,* s. 211.
[196] Nazlı Yıldırım, "Mitolojik Kadın Ktisteslere Bir Örnek Olarak Sinope", *Journal of Universal History Studies,* C: 3, S: 2, Aralık 2020, s. 393; Mitolojinin Gücü, 180.
[197] Bkz. s, 15.

damından değilse, -daha da kötüsü- her kalpten): kurtarıcı kahraman için, vuruşu, dokunuşu, varlığı ülkeyi kurtaracak olan ışıltılı kılıcın sahibi olan o kişi için atılmış bir çığlık[198]*."*

Bu, kahramanların mücadelesinin en temel anlamıdır. Bugünün tiranları, bürokratlar ve erk sahibi iş insanları içerisinde bulunabilirken, ifade daha da esnetilerek erkini ahlak bekçiliğine koşan her türlü yoz yapı için de kullanılabilir. Bu haliyle kurtarılacak ya da kurulacak şehir de sembolik bir anlam kazanarak; kahramanları, etik ve özgürlük değerlerine bağlı her türlü ilerici mücadeleleri veren kişi ve/veya örgütlü yapılar olarak görme imkânı sağlayabilir[199].

Antik Yunan'ın yiğitlik söylencelerine döndüğümüzde ise şehir kuruculuğu yönündeki anlatımların nedenleri ve kaynakları için farklı ihtimalleri dillendirmek mümkün gibi görünmektedir. Son derece yalın bir tarihsel gerçekliğin söylenceler dünyasına girmiş ve aktarılmış olması bir ihtimaldir. Bazı beyliklerin veya klanların kendilerini merkezi (veya ayrıcalıklı) bir güce bağlamak amacıyla söylenceleri kullanmış olmaları da ihtimal dahilindedir[200]. Belki de tıpkı edebi bir kurgu gibi, ulusal değer gören bir kahramanın hikâyesini olabildiğince yüceltmek amacı güden örnekler de olabilirler. Kuşkusuz, ihtimaller incelenen söylenceye göre genişletilebilir veya daraltılabilir[201]. Kahramanların kent kurucuları olabilmesi, Campbell'ın *monomit* teorisiyle ilgili, kahramanın (ve teorinin) hatlarını, henüz en temel şekilde ifade ettiği bölümlerdeki şu aktarımına karşılık geldiği düşünülebilir:

"Öyleyse, onun ikinci önemli görevi ve amacı (Toynbee'nin açıkladığı ve insanlığın bütün mitolojilerinin belirttiği gibi) bizlere,

---

[198] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 26.

[199] Bu durumda şehir kurmak sembolü; bir düşünce, akım yaratmak ya da ideolojik veya değil mücadele yaratmak karşılığını kazanmaktadır. Queer kuram ya da feminizm vb. düşünce akımlarının, öğrenilmiş cinsiyet rollerinin yarattığı baskılara direniş gösteren fikirler olmasıyla örnek seçilebileceği gibi başka alanlardan başka örnekler de sunulabilir.

[200] Buket Kitapçı Bayrı, "Hadrianopolis/Adrianopolis Şehrinin Geç Roma İmparatorluğu ve Bizans Dönemlerine Ait Şehir Kuruluş Hikâyeleri", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* C: 12, S: 24, Temmuz 2022, s. 64-65; Nazlı Yıldırım, *a.g.m.,* s. 393.

[201] Fakat bu çalışmada farklı söylenceler üzerinden bu çeşitlilik irdelenmeyip, genel örüntüyü aktarmak adına örnekler sunulmaktadır.

dönüşmüş olarak geri dönmek ve yenilenmiş yaşamdan aldığı dersi öğretmektir[202]*."*

Antik Yunan söylencelerindeki örneklere bakıldığında, Thebai kentinin kurucusu olarak Kadmos adı karşımıza çıkmaktadır[203]. Daha sonra bu kent Sphenks'i bilmeceyle alt eden Oidipus tarafından, beladan kurtarılmıştır[204]. Perseus görevlerinin (ve kehanetin gerçekleştiği kazanın) ardından Argos krallığı haklarını Tiryns krallığı ile takas etmiş[205] ve bazı kaynaklara göre Miken kentini kurmuştur[206]. Theseus, yukarıda paylaşılan Minotauros anlatısıyla, Girit baskısını kaldırarak kent kurtarıcısı olmuş ve belirli klanların yönetim düzenini değiştirdiği (kimileri doğrudan demokrasi söylemini kullanmaktan çekinmemiştir), Panathenaia şenliğini başlattığı vb. aktarımlarla, Atina simgesi halinde karşımıza çıkmaktadır[207].

Remus-Romulus ve Aineias anlatıları da konuyla alakalı sunulabilecek Antik Roma örnekleridir[208].

2.6. Yerin Altına ve/veya Göğün Üstüne Gidiş

Kahramanların ölülerin diyarına gidip gelmesi, onların hayat hikâyelerine yüklenen temalar içerisinde en ulaşılmaz olanıdır; kahraman, ömür sahibi bir kişi olarak ölülerin hayatı bilgisine sahip halde yaşamak ayrıcalığına erişmektedir.

---

[202] Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 31.
[203] Ov. met. III, 1-140; Apollod. III. IV, 1; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 165; George Thomson, *a.g.e.,* s. 368; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 193; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 138; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 500-501; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 87-89; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 249-251; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 239-241.
[204] Apollod. III. V, 8; Soph. Oid. T.; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 226; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 509-511; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 128; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 113-114; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 322-324; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 107-108; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 279-282; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 196-198; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 184-185; Yves Bonnefoy, *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü,* Cilt I, 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 2000, s. 395.
[205] Apollod. II. IV, 4; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 172; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 212; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 294-295; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 243; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 390; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 348; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 256; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 101; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 121.
[206] Nurgül Yavuzer, *a.g.m.,* s. 196; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 295; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 390; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 348; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 256.
[207] Plut. *Yaşamlar,* I (*Theseus*), 24-25; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 285; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 470-472; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 504-505; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 139; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 315-316; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 45-46; Sema Sandalcı, *a.g.e.,* s. 116; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 162.
[208] Plut. *Yaşamlar,* II (*Romulus*), 9-13; Georger Dumezil, *a.g.e.,* s. 302; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 262; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 184-191; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 170-173; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 377; Derya Şahin, *a.g.e.,* s. 22-23.

Gılgamış tek insani yönünden de kurtulmak amacıyla bu tecrübeyi yaşayan kahramanlardandır[209]. Herakles, görevlerinin içerisinde Kerberos ile ilgili olanı yapmak için fânilerin gittiği zaman dönemediği yere gidip gelmiştir[210]. Theseus, arkadaşına verdiği sözden dolayı Persephone'yi kaçırmak amacıyla yer altına inmiş[211], Herakles'in onu kurtarması[212] sonucunda da bilinen dünyaya dönebilmiştir. Herakles bundan başka, (Euripides her ne kadar detayını vermese de) Alkestis'i ölüler diyarından getirmek amacıyla yeraltına tekrar inmiş ve başarılı da olmuştur[213]. Orpheus da kaybettiği eşi Eurydike'yi geri getirmek amacıyla ölülerin diyarına gidip gelmiştir fakat o eşini geri getirmemiş, yalnız dönmek zorunda kalmıştır[214]. Vergilius'un anlatımında gördüğümüz üzere Aineias da bu fevkalbeşer tecrübeyi edinmiş kişilerden biridir[215].

Ortak örgeler üzerinden sunulan tüm bu deneyimler ve gelişimlerle birlikte, bazı kahramanların artık son derece ulvi bir seviyeye ulaştığını ve zihinlerimizde hâlen daha yüce bir anlamı olan göklere[216] yerleştirildiğini görebiliyoruz. Perseus'un fâniliği onun yıldızların arasına yerleştirilmesiyle son bulmuş, böylelikle göklerde diğer

---

[209] *Gılgamış Destanı,* IX-XI; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 40-42; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 365-366; Erhan Altunay, *a.g.e.*, s. 126-129.

[210] David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 294-295; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 139; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 629-632; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 299-301; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 30; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 133; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 111-112; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 419-420; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 451-456; Donna Rosenberg, *a.g.e.*, s. 67-68; Mark Daniels, *a.g.e.*, s. 156; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 175; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 233-234.

[211] Apollod. *Epitome*, I. 23-24; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 285; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 455-456; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 321; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 44-45; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 138; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 113; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 469; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 503-504; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 193-194; Herakles'in ve arkadaşıyla Theseus'un ölüler dünyasına gidiş efsaneleri, Vergilius tarafından da Aineias'ın yer altına inmeye çalıştığı bölümde Charon'un ağzından anılmaktadır, Bkz. Verg. Aen. VI, 390-400.

[212] Apollod. II. V, 12; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 295; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 139, 285; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 456, 631; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 300, 321; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 45; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 133, 138; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 112; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 469; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 455, 504; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 194, 234.

[213] Eur. Alc. 1135-1145; Apollod. I. IX, 15; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 28; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 275; Lucilla Burn, *a.g.e.*, s. 33; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 160; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 183.

[214] Ov. met. X, 1-60; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 296-301; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 229-231; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt I, s. 139; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 164-166; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 136; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 338-342; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 539-540; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 226-227; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 195-197; Nil Köken, *a.g.m.*, s. 86.

[215] Verg. Aen. VI, 230-900; Ov. met. XIV, 110-130; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 315-319; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 21; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 227-232; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 151-152; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 347-357; Donna Rosenberg, *a.g.e.*, s. 222-229; Şefik Can, *a.g.e.*, s. 384-387.

[216] Mircea Eliade, *Dinler Tarihi İnançlar ve…,* s. 63-65; Karen Armstrong, *a.g.e.*, s. 21-22.

yıldızların arasında sonsuzluğa erişmiştir[217]. Benzer şekilde Dioskurlar da göklerde sonsuzluğa erişecek olan yıldıztakımı olmuşlar (*ikizler/gemini*) ve azgın sularda yolunu şaşıran denizcilere yardımcı olayı görev bilmişlerdir[218]. Yiğitlerin göz bebeği Herakles, ölümüyle birlikte Olympos'un yüceleri arasına katılmıştır[219]. Kayboluşunun ardından tanrılaştığına inanılan Romulus da Antik Roma için sunulabilecek örneklerdendir[220].

Bunlardan aksi olarak Bellerophontes, kendisine bu şeref sunulmadan Olympos ilahlarının yaşadığı yere gitmeye kalkışmış ve Zeus tarafından engellenmiştir, fakat onu taşıyan Pegasus yalnız başına da olsa uçuşuna devam etmiş ve ilahların arasına katılmıştır[221].

BÖLÜM III

3. ODYSSEUS

Bu bölümde, Odysseus başlığı altında; mitolojik anlatılarda karşımıza çıkan Odysseus yaşam hikâyesi, ardından Odysseus'un antik görsel sanatlarda karşımıza çıkan ikonografisi genel hatlarıyla aktarılacak olup, son olarak Odysseus'un öne çıkan özellikleri değerlendirilerek önemi yorumlanmaya çalışılacaktır.

3.1. Mitolojik Anlatılarda Odysseus

Odysseus, İthaka kralı Laertes ile kurnazlığıyla anılan Autolykos'un kızı Antikleia'nın oğludur[222]. En azından Homeros'a atfedilen eserlerde kendisine

---

[217] Şefik Can, *a.g.e.,* s. 212; Derya Şahin, *a.g.e.,* s. 80.
[218] Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 96; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 302-303; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 142; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 396-397; Mark Daniels, *a.g.e.,* s. 176.
[219] Hes. theog. 950-955; Ov. met. IX, 240-275; David A. Leeming, *Mitoloji…,* s. 372-373; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 140; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 686; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 306-307; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 134; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 112; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 474-475; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 68; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 179; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 241; Colette Estin-Helene Laporte, *a.g.e.,* s. 157; Nil Köken, *a.g.m.,* s. 85.
[220] Ov. met. XIV, 805-830; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 262; David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 145; Donna Rosenberg, *a.g.e.,* s. 186-187; Derya Şahin, *a.g.e.,* s. 22. Ayrıca Ovidius'un *Dönüşümler'*inde Aineias'ın da tanrılar arasına kabul edildiği görülmektedir, Bkz. Ov. met. XIV, 580-610.
[221] Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 74; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt I, s. 309; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 115; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 373; Şefik Can, *a.g.e.,* s. 205; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 179.
[222] Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü,* 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2023, s. 537; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 223.

Laertesoğlu denildiğini görürüz[223]. Bir başka versiyona göre ise Odysseus Sisyphos'un oğludur, bu anlatıma göre; kurnazlığı kadar hırsızlığıyla da anılan Autolykos, Sisyphos'un hayvanlarını çalmış ve yakalanmamak için hayvanları farklı renklere boyamıştır. Ancak, Sisyphos hayvanlar çalınmadan önce toynaklarının altına ismini kazımayı akıl etmiştir bile ve bu sayede hırsızlığı ortaya çıkaracağı bilincinde hayvanlarını geri istemek için Autylokos'a gittiğinde ya gizlice Antikleia'nın yatağına girmiş ya da bizzat Autolykos, Sisyphos'un zekâsından etkilenerek kızını bu adamın yatağına sokmuştur ki torunu da en az kendileri kadar zeki ve kurnaz bir kişi olsun[224]. Özetle, yine kurnazlığı ile dillerden düşmeyecek kahramanımız bu kurnazlığını ya dedesi Autolykos'tan ya da hem ondan hem de Sisyphos'tan almıştır.

Odysseia'da gördüğümüz kadarıyla kahramana ismini dedesi vermiş olup bu isim 'çileli' anlamına gelmektedir[225]. Odysseus'un, Homeros metinlerinde geçmemesine karşın Kheiron'un öğrencisi olarak aktarıldığı da görülmektedir[226]. Gençlik zamanlarında bir ava katılmıştır ve sonrasında izi kalacak bir yara almıştır[227]. Bunun dışında hikâyeleri evliliğinden başlayarak, yoğun şekilde Troia Savaşı ile ilgilidir. Kahramanımız, dönemindeki birçok kahraman gibi, Helene'nin taliplerinden biridir ancak diğer talipleri görünce başarısız olacağını anlayarak Helene'nin kuzeni Penelopeia ile evlilik düşüncesi kurmaya başlar. Taliplerin her birinin ülkenin önde gelen yiğitlerinden oluşu Tyndareos'u damat seçiminde zor duruma düşürmüştür, Odysseus ise kendisinin Penelopeia ile evlendirileceği sözü karşılığında Tyndareos'a taliplerin hepsinin Helene'yi kazanana saygı duyacağına ve bu evliliği bozmaya çalışan biri çıkması halinde diğer tüm liderlerin birlik olup çifte yardım edeceğine yönelik söz alması fikrini paylaşır[228].

---

[223] Hom. Il.; Hom. Od.

[224] Örneğin Euripides'in ve Sophokles'in oyunlarında Odysseus'un *Sisyphos'un dölü* Ovidius'da da benzer şekilde *Sisyphos oğlu* olarak anıldığını görebiliriz, bazı örnekler için Bkz. Eur. Iph. A. 520-525; Soph. Phil. 415-420; Ov. met. XIII, 33. Ayrıca bu versiyonu aktaran bazı modern kaynaklar için Bkz. Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 67-68, 104, 538, 719; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 41; 69-70, 273; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 367-368; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 149-150.

[225] Hom. Od. XIX, 405-410.

[226] Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 538; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 223.

[227] Hom. Od. XIX, 410-455; Pierre Grimal, *gös. yer.;* Azra Erhat, *gös. yer.;* Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 773.

[228] Apollod. III. X, 8-9; Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 538-539; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 224; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 568-570; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 761-762; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 572; Roza Agizza, *a.g.e.*, s. 307-308.

Odysseus'un yuvasından uzun süre ayrılışı da Troia Savaşı ile gerçekleşir. Paris'in, üç güzel yarışmasında Aphrodite seçimiyle kendisine vadedilen Helene'yi kaçırması üzerine diğer yiğitlere de verdikleri sözden dolayı Troia yolu gözükmüş olur[229]. Odysseus savaşa gitmek niyetinde değildir ve kendisini savaşa çağırmaya geldiklerinde deli taklidi yapar ancak numarası Palamedes tarafından ortaya çıkarılınca savaşa katılmak zorunda kalır[230]. Homeros'un anlatımında yer almasa da Odysseus'un düzenini açığa çıkararak, kendisini savaşa gitmek zorunda bıraktığı için Palamedes'i savaş esnasında casus gibi gösterecek bir dalavereyle öldürttüğü ve böylece intikamını aldığını aktaran anlatılar vardır[231].

Benzer şekilde Thetis de oğlunun savaşta can vereceği kehanetinden dolayı Akhilleus'u Lykomedes'in sarayında, kadın kılığında saklamaktadır ancak, Odysseus bir taktikle, onsuz Troia'yı yıkmaları mümkün olmayan Akhilleus'un gerçek kimliğini ortaya çıkararak savaşa katılmasını sağlar[232]. *İlyada*'da ise Nestor'un Patroklos ile yaptığı bir konuşmada gördüğümüz kadarıyla; Nestor ile Odysseus, Akhilleus'u savaşa davet etmeye Phthie'ye gitmişlerdir ve Akhilleus ile Patroklos savaşa katılmak için son derece isteklidirler[233].

Kalkhas, Aulis'te toplanmış orduların harekete geçmesi için gereken rüzgârların Agamemnon'un kızı İphigenia'nın kurban edilmesiyle gerçekleşeceği kehanetini açıklayınca, kızın getirilmesi işinde Odysseus'un sorumluluk üstlendiği görülür[234]. Yılan ısırığı tarafından açılan yarasının çok kötü kokması ve diğerlerini

---

[229] Apollod. *Epitome,* III. 2-3; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 178, 591; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 106, 238; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 573-575; Robert Graves, *a.g.e.,* s. 762-768; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 565-568; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 50-51; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 185-186; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 306-308.

[230] Apollod. *Epitome,* III. 6-7; Ov. met. XIII, 35-45; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 576; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 233; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 575; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 774; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 51-52; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 186; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 341; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 319; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 578.

[231] Apollod. *Epitome,* III. 8; Ov. met. XIII, 55-61, 306-312; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 576-577; Azra Erhat, *gös. yer.;* Barry B. Powell, *gös. yer.;* Roza Agizza, *gös. yer.;* Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 797-798; Karl Kerenyi, *gös. yer.*; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 345-346.

[232] Apollod. III. XIII, 8; Ov. met. XIII, 160-170; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 38-39, 539; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 25, 224; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 575-577; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 775-776; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 52; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 186; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 341-342; Roza Agizza, *a.g.e.,* s. 309-310; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 578-579.

[233] Hom Il. XI, 765-785; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 776; Kral Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 579.

[234] Apollod. *Epitome,* III, 22; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 787-788; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 581; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 327, 540; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 224; Euripides'in oyununda Odysseus bizzat

rahatsız etmesi üzerine Philoktetes'i Lemnos Adası'na bırakıp kaderine terk eder[235]. Helene'yi geri istemek için savaş öncesinde yapılan görüşmede Menelaos'a eşlik eder[236]. Troia Savaşı'na da on iki gemi ile katıldığı aktarılmaktadır[237].

İlyada'da Odysseus; birinci bölümde, Apollon'un, rahibine yapılan saygısızlıktan sonra orduya yaydığı salgınların dindirilmesi için Khryseis'i babasına götürme ve Apollon'a yakarma görevini üstlenmiştir[238]. Agamemnon'un orduların ne kadar savaşma isteği taşıdığını görmek için yalandan savaştan çekilme kararı aldığı ikinci bölümde, Athena'nın da kışkırtmasıyla, askerleri mağlubiyeti ve savaştan çekilmeyi bu denli kolay kabul etmemeleri gerektiği yönünde telkin ederek herkesi tekrardan meydana toplamıştır. Ordu içinde huzursuzluk yaratan Thersites'i döverek askerlerin kararlılığını bozacak şeylerin karşısında durmaya hazır olduğunu göstermiş ve ordulara savaşta kalmak gerektiği yönünde bir konuşma gerçekleştirmiştir[239]. Üçüncü bölümde, Paris ve Menelaos arasında yapılacak teke tek savaş için Hektor ile birlikte savaş alanının sınırlarını belirleyip, dövüşe ilk başlayacak kişiyi seçtikleri kurayı çekmişlerdir[240]. Dördüncü bölümde Priamos'un çocuklarından Demokoon'u[241], beşinci bölümde Lykia savaşçılarından; Koiranos, Alastor, Khronios, Alkandros, Halios, Noemon ve Prytanis'i[242], altıncı bölümde de Pertokeli Pidytes'i öldürmüştür[243]. Yedinci bölümde, Hektor ile yapılacak teke tek dövüşün savaşçısını belirlemek için yapılan kuraya ismini verenlerdendir[244]. Sekizinci bölümde, savaşta Troia tarafının üstün geldiği bir günde Diomedes, atının vurulmasından dolayı kaçamayacak duruma düşen Nestor'u kurtarmak için Odysseus'tan yardım istediğinde

görünmemekle birlikte Akhilleus'un ağzından İphigenia'yı koruduğu zaman onu geri almaya gelecek topluluğun başındaki kişi olarak ismi anılmaktadır. Bkz. Eur. Iph. A. 1360-1365.

[235] Apollod. *Epitome,* III, 27; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 789; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 344; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 624-625.

[236] Apollod. *Epitome,* III, 28; Ov. met. XIII, 195-205; Barry, B. Powell, *a.g.e.,* s. 579-582; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 792; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 342; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 539-540. Bu elçilik İlyada'da da anılmaktadır Bkz. Hom. Il. III, 190-210.

[237] Hom. Il. II, 630-640; Apollod. *Epitome,* III, 12; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 540.

[238] Hom. Il. I, 305-310, 430-490; Pierre Grimal, *gös. yer.*

[239] Hom. Il. II, 165-340; Ov. met. XIII, 223-238; Pierre Grimal, 766.

[240] Hom. Il. III, 310-325; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 540.

[241] Hom. Il. IV, 490-505.

[242] Hom. Il. V, 665-685; Ov. met. XIII, 255-261.

[243] Hom. Il. VI, 30. Odysseus'un savaş esnasında öldürdüğü kişilerin bir listesi için Bkz. Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 541.

[244] Hom. Il. VII, 160-170.

ise Odysseus oralı olmayarak gemilere doğru kaçmıştır[245]. Dokuzuncu bölümde, Troia tarafının üstünlüğü arttırmasıyla birlikte, Akhilleus'a savaşa dönmesi için Agamemnon tarafından gönderilen elçilerden biridir ancak Akhilleus'u savaşa dönmesi için ikna etmeyi başaramazlar[246].

Onuncu bölümde ise, Troia tarafının ezici üstünlüğünün başladığı günün gecesinde, Akha önderleri Akhilleus'u da ikna edemedikleri için yeni bir çare aramak üzere toplanırlar. Nestor'un düşmanın arazide kurduğu kamplara bir gözcü gönderilmesi fikrine ilk gönüllü Diomedes olduğu için Agamemnon, ona birlikte gideceği kişiyi diğer gönüllüler arasından kendisinin seçmesini söyler. Diomedes bu görevde kendine Odysseus'u yoldaş seçer, bu sırada Hektor da kendisine bir gözcü aramaktadır ve işi Dolon üstlenir. Odysseus yolda Dolon'u fark ettikten sonra ikili pusu kurup Dolon'u yakalar. Diomedes onu öldürmeden önce, Dolon'dan Thrakialıların kralları Rhesos da dahil olmak üzere, herkesin uyanık olduğu Troia kampından ayrı bir yerde uyumakta olduklarını öğrenirler. Thrakialıların kampına gittiklerinde Diomedes kral Rhesos da dahil 13 Thrakialıyı uyurken öldürür ve bu sırada Odysseus da çalacakları atlar için yolu açar ve atların bağlarını çözer[247].

On birinci bölümde, Akhaların geri kaçmaya başlaması üzerine Diomedes'in de yardımıyla savaşta öne çıkarak orduları biraz olsun rahatlatırlar ve bu esnada Odysseus; Molion, Hippodamos ve Hypeirokhos'u öldürür ve Diomedes'in yaralanması üzerine kalkanıyla önüne geçerek başka darbe almasına engel olur ve Diomedes'in savaştan çekilmesini sağlar[248]. Diomedes'in yaralanması ve çekilmek zorunda kalmasıyla düşmanların karşısında tek başına kalan Odysseus, kaçıp kaçmama fikri üzerine biraz düşündükten sonra kalıp savaşmaya devam etme kararı alır ve tek başına giriştiği bu mücadelede; Deipites, Thoon, Ennomos, Khersidamas, Kharops ve Sokos'u öldürür[249]. Ancak, son rakibi ölmeden önce Odysseus'u

[245] Hom. Il. VIII, 90-100; Ov. met. 65-70.
[246] Hom. Il. IX, 160-430; Ayrıca Bkz. Apollod. *Epitome,* IV, 3; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 155; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 592-595; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 805-806; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 190.
[247] Hom. Il. X, 200-530; Ayrıca Bkz. Apollod. *Epitome,* IV, 4; Eur. Rhes.; Ov. met. XIII, 240-250; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 97, 155, Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 55; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 806; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 151, 157, 541.
[248] Hom. Il. XI, 305-400; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 541.
[249] Hom. Il. XI, 400-460.

yaralamayı başarmıştır ve yaralı Odysseus'u oradan Aias ile Menelaos kurtarır[250]. On ikinci ve on üçüncü bölümde yaralı olduğu için görülmez. On dördüncü bölümde Agamemnon'un savaştan çekilme fikrine karşı çıkanlardan biridir, Odysseus'a göre savaş hâlâ devam ederken gemileri denize açılmaya hazırlama fikri intihardan başka bir şey değildir[251]. On beş, on altı, on yedi ve on sekizinci bölümlerde kritik bir rol oynamaz. On dokuzuncu bölümde, arkadaşının intikamını almak isteyen Akhilleus'un kendisine vadedilen sözleri ya da ordunun açlığını umursamadan savaşa girme isteğine karşı gelerek Akhilleus'un sabırsızlığının önüne geçer. Daha önce elçiliğini yaptığı ve tanıklık ettiği (Agamemnon tarafından verilmiş) sözlerin yerine getirildiğine emin olarak şahitlik görevlerini yerine getirir[252]. Yirminci, yirmi birinci ve yirmi ikinci bölümler Akhilleus'un savaştığı bölümlerdir ve anlatımın bütün odağı da Akhilleus üstündedir, bu bölümlerde Odysseus rol oynamaz.

İlyada'nın yirmi üçüncü bölümünde, Patroklos'un onuruna düzenlenen oyunlarda Odysseus önce güreş müsabakasında Aias ile karşılaşır, iki tarafın birbirine üstünlük sağlayamaması üzerine Akhilleus, tarafların ikisini de galip sayarak mücadeleye son verir[253]. Hemen ardından düzenlenen koşu yarışına da katılır ve bu yarışta Athena'nın desteğiyle galip gelir[254]. Diğer oyunlara katılmaz. Yirmi dördüncü bölümde de Odysseus'un önemli bir rolü yoktur ve Hektor'un cenazesi ile bölümün tamamlanmasıyla *İlyada* destanının sonuna gelinir.

*İlyada'*nın burada son bulmasıyla Odysseus'un dönüş yolculuğuna kadar yaşananlar hakkında Homeros'a atfedilen eserlerden, *Odysseia'*nın birkaç göndermesi dışında bir şey bulunmadığı için hikâye diğer kaynaklardan takip edilme durumundadır. Akhilleus, Paris'in elinden Apollon'un okuyla vurulup can verdiğinde bazı kaynaklarda onun cesedini kurtaran kişi olarak yalnızca Aias'ın adı anılırken[255], bazı kaynaklarda Aias'a Odysseus'un da eşlik ettiği görülmektedir[256]. Bu son derece

[250] Hom. Il. XI, 460-490; Ov. met. 73-81.
[251] Hom. Il. XIV, 80-105.
[252] Hom. Il. XIX, 145-265.
[253] Hom. Il. XXIII, 705-740; Ayrıca Bkz. Apollod. *Epitome*, IV, 8; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 809; Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 19.
[254] Hom. Il. XXIII, 740-785.
[255] Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 603; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 816-817.
[256] Apollod. *Epitome*, V, 4; Ov. met. XIII, 280-285; Robert Graves, *a.g.e.*, Cilt II, s. 823; Thomas Bulfinch, *a.g.e.*, s. 198; E. M. Berens, *a.g.e.*, s. 354; Karl Kerenyi, *a.g.e.*, Cilt II, s. 599.

önemlidir çünkü, daha sonra Akhilleus'un teçhizatı için yine bu ikilinin birbirlerine rakip olduklarını görürüz. Akhilleus'un teçhizatının devralınması yalnızca bizzat Hephaistos tarafından üretilmiş sağlam ekipmanlara sahip olmayı ifade etmez, bu aynı zamanda Akhilleus'un en iyi olma şerefini de devralmak anlamına gelmektedir. Akhilleus'un ekipmanları üzerinden yapılacak seçim, Aias ile cesaret ve gücün mü yoksa Odysseus ile stratejik düşüncenin ve iş bitirici becerilerin mi yüceltileceği anlamını taşımaktadır ve en nihayetinde bu ekipmanlar Odysseus'a layık görülmüştür[257]. Ekipmanların Odysseus'a münasip görülmesi, Antik Yunan anlatılarında ve sanatında işlenen önemli trajedilerden Aias'ın çılgınlığı ve intiharı hikâyesini de beraberinde getirir; Aias'ın kendine haksızlık edildiği düşüncesiyle gözü dönmüştür ve kendisine bu haksızlığı yapanların üzerine saldırmak ister. Athena'nın şaşırtmasıyla önderlere değil de bir sığır sürüsüne saldırmıştır, kendine geldiğindeyse toprağa gömdüğü kılıcının üzerine kendini salıvermesiyle intiharını gerçekleştirir[258]. Sophokles'in oyununda, sürünün Aias tarafından öldürüldüğünden şüphe duyulsa da işi gerçekleştirenin kim olduğundan emin olmak adına delil aranmasına karar verildiği ve bu işi aydınlatma sorumluluğunun da Odysseus tarafından üstlenildiğini görmekteyiz[259]. Başka bir aktarıma göreyse Aias'ın Odysseus ile çekiştiği konu Akhilleus'un ekipmanları değil, Helene'nin öldürülmesidir; Odysseus ve Menelaos'un aksine Aias, Helene'nin öldürüldüğünü görmek ister. Bu isteğinin gerçekleşmemesi üzerine bu kez en iyi savaşçı olduğunu iddia ederek Palladion'un kendisine verilmesini talep eder, bu talebinin de karşılanmaması sonucunda intiharını gerçekleştirir[260].

Kalkhas'ın savaştan galip çıkabilmek için Herakles'in silahlarına sahip olmaları gerektiğini aktaran yorumun ardından, daha önce bir adada kaderine terk ettikleri Philoktetes'ten silahların alınması gerekir. Bu sorumluluk da Odysseus tarafından üstlenilmiştir ve bazı kaynaklara göre bu işteki eşlikçisi Diomedes

[257] Hom. Od. XI, 540-560; Apollod. *Epitome,* V, 6; Ov. met. XIII, 381-395; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 18; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 603-604; Robert Graves, *gös. yer.*; Thomas Bulfinch, *gös. yer.*; E. M. Berens, *gös. yer.*
[258] Apollod. *Epitome,* V, 6-7; Soph. Ai. 1-865; Azra Erhat, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* 604; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 824.
[259] Soph. Ai. 20-25.
[260] Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 20.

olmuştur[261]. Bazı aktarımlara göreyse, Sophokles'in oyunlarından birinde de görüldüğü gibi, Odysseus'a Neoptolemos eşlik etmektedir[262]. Kehanetlere göre zaferin şartlarından biri olan Neoptolemos'un getirilmesi de Odysseus ile Phoiniks (ve belki de Diomedes) tarafından üstlenilmiştir[263]. Bu zafer şartlarının öğrenilmesi de yine Odysseus'un marifetleriyle gerçekleşmiştir; Kalkhas kentin alınması için yapılması gerekenler bilgisinin Helenos'tan ele geçirilebileceği yönünde kâhinlik etmiştir ve Odysseus kurduğu bir pusuyla Helenos'u yakalar ve bu sayede ondan, Pelops'un kemikleri ile Neoptolemos'un savaş gücünün elde edilmesi ve son olarak Palladion'nun çalınması gerektiğini öğrenirler[264]. Kehanetlerin tamam olması için geriye Palladion'un çalınması kalmıştır ve bu görevin de Odysseus ve Diomedes ikilisi tarafından gerçekleştirildiği aktarılır[265]. Ancak, yine de belirtilmelidir ki Palladion'un çalınmasıyla ilgili çok farklı versiyonlar vardır ve bazılarına göre Odysseus şehre dilenci kılığında tek başına girmişken, bazılarına göre bütün işi Diomedes halletmiştir ve tüm bunların yanı sıra bazı versiyonlara göre bu ikili yalnızca Palladion'un bir kopyasını ele geçirebilmiştir[266].

Savaşın sonlarına doğru Odysseus'un zafer için büyük sorumluluklar üstlendiğinin görülmesinin yanı sıra, savaşı kazandıracak fikrin de sahibi odur. *Odysseia*'da da gönderme yapıldığı ve diğer kaynaklardan da görebildiğimiz kadarıyla, Odysseus hem tahta at ile rakip kente sızma planının sahibidir hem de uygulamada kendisi de atın içine saklanarak operasyonun liderliğini üstlenmiş ve Helene'nin atın yanında yaptığı kandırmacanın etkili olmasına engel olmuştur[267]. Yine *Odysseia*'da, Helene'nin ağzından Odysseus'un savaş esnasında bir kez de casusluk yapmak için dilenci kılığında kente sızdığı anılmıştır, bu aktarıma göre Helene onu

---

[261] Apollod. *Epitome,* V, 8; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 540, 625; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 246; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 601; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 827-828; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 355.
[262] Soph. Phil.; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 522, 540, 625; Azra Erhat, *gös. yer.*; Karl Kerenyi, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 606.
[263] Hom. Od. XI, 505-510; Apollod. *Epitome,* V, 11; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 522, 540; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 830; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 355; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 600.
[264] Apollod, *Epitome,* V, 9-10; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 829; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 354-355; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 237, 540.
[265] Apollod. *Epitome,* V, 13; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 606; Ov. met. XIII, 335-355; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 198-199; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 358; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 601-602.
[266] Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 830-831; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 580-581.
[267] Hom. Od. IV, 270-290; Apollod. *Epitome,* V, 14-15, 19; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 606-609; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 58-59; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 833-837; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 199; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 602-603; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 541.

tanısa da ele vermemiştir[268]. Euripides'in *Hekabe* adlı oyununda da bu casusluk olayı işlenmiştir fakat, Euripides'in oyununda gördüğümüz kadarıyla Odysseus Helene tarafından tanındıktan sonra Helene Hekabe'ye haber vermiştir, Odysseus ise Hekabe'nin karşısında türlü yakarışlarla kendini acındırarak onu salmasına izin vermesi için ikna etmeyi başarmıştır[269]. Savaş sonunda Hekabe'nin, savaş ganimetleri pay edilirken Odysseus'a düştüğü görülür[270]. Ayrıca bazı aktarımlarda görüldüğü üzere Hektor'un oğlunun surlardan aşağı atılarak infaz edilmesi de Odysseus'un işidir[271].

Böylece on yıllık savaş tamamlanmıştır ve bütün önderler evine dönmek için yolculukla ilgili kararlar hakkında konuşmaya başlar, ancak Odysseus savaşta harcadığı süre kadarını evine dönmek için de harcayacaktır, bu yolculuk *Odysseia*'nın da ana konusudur. Odysseus ve arkadaşları Troia'dan ayrıldıktan sonra ilk olarak Kikonların İsmaros kentine gelerek burayı yağmalarlar, Kikonların civar kentlerinden takviye gelmesiyle Odysseus ve arkadaşları gemilerine atlayıp buradan kaçarlar[272]. Ardından, Lotosyiyenlerin yaşadığı topraklara gelirler ve burada Odysseus'un civarı keşfetmesi için gönderdiği arkadaşları kendilerine ikram edilen lotoslardan yerler. Odysseus, yiyen kişilerin bu çiçekten daha fazlasını yemek dışında başka hiçbir derdi önemsememesine neden olan bitkinin etkisindeki arkadaşlarını zorla gemilere bindirmesi üzerine oradan da uzaklaşırlar[273].

Sıradaki durakları Tepegözlerin yaşadığı şehir olur. Burada keşfe çıktıklarında Odysseus ve on iki arkadaşı Polyphemos adındaki Tepegözün mağarasına girerler ve beklediklerinden çok farklı olarak Tepegöz, onları geleneksel şekillerde konuklayıp armağanlarla yolcu etmenin aksine, mağaranın girişine dayadığı

[268] Hom. Od. IV, 240-260; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 601.
[269] Eur. Hec. 235-250; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 830-831; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 541.
[270] Apollod. *Epitome,* V, 24; Eur. Tro. 275-280; Sen. Tro. 980; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 845; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 363; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 227, 541.
[271] Eur. Tro. 715-725; Sen. Tro. 1063-1103; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 613-614; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 843; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 94, 541.
[272] Hom. Od. IX, 35-65; Apollod. *Epitome,* VII, 2; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 176, 224; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 629; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 65; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 859; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 205; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 374, 543.
[273] Hom. Od. IX, 80-105; Apollod. *Epitome,* VII, 3; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 195-196, 224; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 631; Lucilla Burn, *gös. yer.*; Robert Graves, *a.g.e.,* s. 860; Thomas Bulfinch, *gös. yer.*; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 366; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 438, 543.

koca kayayla onları alıkoyarak her öğününde bu ekipten iki kişi yer[274]. Yaşananlardan sonra Odysseus bir plan yapar; Polyphemos hayvanlarını otlatmaya çıktığında buldukları bir odunun ucunu sivriltip saklarlar, Polyphemos döndüğünde Odysseus ona şarap ikram ederek sarhoş eder ve bu sırada kendini '*Kimse*' olarak tanıtır ki diğer tepegözler 'sana zarar veren kim?' diye sorduklarında Polyphemos 'kimse' demek zorunda kalacaktır. Sarhoş olup sızan Polyphemos'un sahip olduğu tek gözünü de kör ettikten sonra koçların altına saklanarak sabah olmasını beklerler. Sabah olup hayvanlar dışarı çıkmaya başladığında, Polyphemos çıkan her canlıyı eliyle kontrol etse de hayvanların altına bakmak aklına gelmez ve Odysseus ile sağ kalan arkadaşları bu sayede oradan kaçmayı başarırlar[275].

Ardından rüzgârları kontrol etme gücü bulunan Aiolos'un kentine varırlar[276]. Aiolos onları bir süre misafir ettikten sonra bir tulumun içine rahatça gitmeleri için gereken rüzgârları doldurur. Denizde geçirdikleri onuncu günde Odysseus yorgunluktan uyuyakalınca arkadaşları, içinde kendilerine pay edilmeyen değerli eşyalar olduğunu düşünerek tulumu açar ve serbest kalan rüzgârlarla tekrardan Aiolos'un evine kadar dönerler, Aiolos da üstlerinde tanrılardan bir lanet olduğunu söyleyerek onları topraklarından kovar[277]. Sonrasında da ozanın dev gibi dediği Laistrygonların yaşadığı Telepylos kentine gelirler ancak burada da onları kötü bir kader beklemektedir. İnsan eti de yiyen bu azmanlar kente gelenlere saldırırlar ve fırlattıkları büyük kayalarla, gemilerin hepsi limana sığmadığı için kendi gemisini dışarda bırakmış olan Odysseus'unki dışındaki bütün gemileri batırırlar, böylece Laistrygonların yıkımından yalnızca Odysseus ve onun gemisindekiler kaçmayı

[274] Hom. Od. IX, 190-295; Apollod. *Epitome,* VII, 4-5; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 225, 250; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 631-636; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 66; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 860-861; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 206; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 366-367; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 543.

[275] Hom. Od. IX, 295-470; Apollod. *Epitome,* VII, 6-8; Verg. Aen. III, 610-640; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 225, 250-251; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 636-643; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 66-67; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 861-862; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 206-207; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 367-369; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 543, 653-654. Ayrıca Euripides'in tiyatro oyununda, oyunu sahneye sürme gereğince hikâyeyle biraz oynasa da Odysseus'un kendini 'kimse' olarak tanıtarak yaptığı taktik yer almaktadır. Bkz. Eur. Cycl. 380-690.

[276] Aiolos için Bkz. Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 28-30, Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 21.

[277] Hom. Od. X, 1-80; Apollod. *Epitome,* VII, 10-11; Ov. met. XIV, 223-232; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 21-22, 225; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 643-644; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 68-69; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 862-863; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 208; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 369-370; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 30, 544.

başarır[278]. Daha sonra cadı Kirke'nin yaşadığı Aiaie adasına varırlar. Burada Odysseus birkaç arkadaşını etrafı kolaçan etmeleri için saraya gönderir ve Kirke de bu yabancıları sarayına kabul edip onlara büyülü bir içecek karışımı verdikten sonra değneğiyle dokunup hepsini hayvana dönüştürür. Yalnızca içeri girmeye çekinen Eurylokhos dışardan olup biteni görmüştür ve hemen Odysseus'a giderek yaşananları anlatır[279]. Odysseus olan biteni öğrenince arkadaşlarını kurtarmak için saraya doğru yol alır, ona yardıma gelen Hermes büyüden etkilenmemesi için *molü* adında özel bir bitki verir ve cadı onu hayvana dönüştürmeyi deneyip başaramadığında oluşan şaşkınlık anında üstüne atılarak onu korkutmasını tembihler. Ayrıca Hermes, üstünlük sağladıktan sonra Kirke'nin yatağına davet edileceğini ve tanrıçayı reddetmemesi gerektiğini de ekler, Odysseus da tanrının kendisine söylediklerini uygulayarak arkadaşlarını kurtarır ve Kirke'ye bir daha kendilerine kötülük denemeyeceğine yemin ettirir[280]. Odysseus ve arkadaşları orada geçirdikleri bir yılın ardından tekrar yola çıkma kararı alırlar, Kirke de onlara izlemeleri gereken yol hakkında bilgi verir; ölüler ülkesine gitmeleri gerekiyordur ve oraya giden yolu tarif eder, kurban kesip, adaklarda bulunmaları gerektiğini anlatır ve bunlardan sonra kâhin Teiresias'ın ruhuyla konuşup evlerine nasıl döneceklerini öğrenebileceklerdir[281].

Ölüler ülkesine vardıklarında; Kirke'nin tembihlediği gibi adaklar adanır, kurbanlar kesilir ve Odysseus kılıcıyla Teiresias'ın ruhu gelene kadar hiçbir ruhu kurbanların kanına yaklaştırmaz[282]. Annesinin ruhunu, Kirke'nin adasında damdan düşerek ölen arkadaşı Elpenor'un ruhunu, Troia'da beraber savaştığı yiğitlerin ruhlarını ve daha birçok ruhu görür. Teiresias'ın ruhu da tüm gerçekliği aktarır; Poylphemos'u kör edişinden dolayı Poseidon'un kendisine öfkeli olduğunu, eğer

---

[278] Hom. Od. X, 80-135; Apollod. *Epitome,* VII, 12-13; Ov. met. XIV, 233-241; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 191, 225; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 644; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 863; Thomas Bulfinch, *gös. yer.*; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 370; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 414, 544.

[279] Hom. Od. X, 135-260; Apollod. *Epitome,* VII, 14-16; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 177; Barry B. Powell, *gös. yer.;* Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 69-70; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 864; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 208-209; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 371; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 376.

[280] Hom. Od. X, 260-395; Apollod. *Epitome,* VII, 16; Azra Erhat, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 645; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 70-71; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 864-865; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 209; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 371-372; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 376-377.

[281] Hom. Od. X, 465-540; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 544; Azra Erhat, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 327, 645; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 71; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 865; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 373.

[282] Hom. Od. XI, 10-50; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 330-332; Lucilla Burn, *gös. yer.*; Robert Graves, *a.g.e.,* s. 865-866; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 373-374.

adasına vardıklarında Helios'un sığırlarını yerlerse bütün arkadaşlarının öleceğini ve onun da yurduna dönüşünün ne denli zaman alıp ne denli acılı olacağını söyler. Dahası Odysseus, evine varıp saraya dadanmış talipleri de öldürdüğünde bir yolculuğa daha çıkmak zorunda kalacağını öğrenir. Bu yolculukta denizcilikten anlamayan insanların olduğu bir yere gidecektir ve Teiresias'ın verdiği işmarın gerçekleştiği yerde küreğini gömüp Poseidon'a adaklar adamalıdır[283].

Odysseus ve arkadaşları Kirke'nin yaşadığı adaya döndükleri gibi ilk iş arkadaşları Elpenor'u defnederler[284]. Sonrasında Kirke, Odysseus'a izlemeleri gereken rotayı, bu rotanın üzerindeki tehlikeleri ve bu tehlikelere karşı ne yapılması gerektiği hakkında bilgiler verir. Şarkısıyla denizcileri ölüme çeken Seirenlerin yanından geçerken, Odysseus tüm arkadaşlarının kulaklarını tıkatıp kendini de geminin direğine bağlatmalıdır ki kimse dümeni onların peşine gitmek için kırmasın. Sonra, Skylla ve Kharybdis'ten bahseder ve on iki bacaklı altı kafalı Skylla'dan geçmesini önerir, her kafa birer kişiyi kapıp öldürecektir ama Kharybdis girdabına kapılırsa kimsenin kurtulma şansı yoktur. Son olarak Thebaili Teiresias önerisi yinelenir, Helios'un hayvanlarına zarar verilmemelidir[285]. Seirenlere vardıklarında, Odysseus tüm arkadaşlarının kulaklarını balmumuyla tıkamış, kendini de geminin ortaya direğine bağlatmıştır ve böylece tıpkı Kirke'nin tavsiye ettiği şekilde tehlikeden kaçınmışlardır[286]. Sonrasında Odysseus, dümencisini Kharybdis'ten uzak durması konusunda sıkı sıkı tembihler, arkadaşlarına korkuya kapılıp ilerlemeye engel olmasınlar diye Skylla'dan bahsetmemiştir ve altı yoldaşın feda edilmesiyle bu belada geride bırakılır ve gemi Helios'un adasına varır[287]. Odysseus bütün arkadaşlarına hayvanlara el sürülmeyeceğine dair yemin ettirir ama bir ay boyunca uygun rüzgârları

---

[283] Hom. Od. XI, 50-330, 385-635; Apollod. *Epitome,* VII, 17; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 544; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 332-338; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 72-73; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 866; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 374.

[284] Hom. Od. XII, 1-15; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 73; Robert Graves, *gös. yer.*

[285] Hom. Od. XII, 35-140; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 544; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 178; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 645; Lucilla Burn, *gös. yer.*; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 866-867; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 209.

[286] Hom. Od. XII, 165-200; Apollod. *Epitome,* VII, 18-19; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 708-709; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 268; Barry B. Powell, *gös. yer.;* Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 73-75; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 867; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 210; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 375.

[287] Hom. Od. XII, 215-265; Apollod. *Epitome,* VII, 20-21; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 723; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 274; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 645-646; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 75; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 867-868; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 210-211; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 375-376.

bulamayan ve bu sürede erzaklarını tüketen tayfa, Odysseus'un da uyuyakaldığı bir zamanda, adadaki inekleri yemeye başlar ve bir hafta bu şekilde beslendikten sonra yola çıkarlar. Ancak, Zeus fırtınalarla ve yıldırımlarla gemiyi paramparça eder ve buradan yalnızca Helios'un hayvanlarına el sürmeyen Odysseus, Kharybdis'e kadar sürüklenmesine karşın bir incir ağacına tutunmayı başararak sağ çıkar[288].

Odysseus başından geçen bunca şeyden sonra kendini, Kalypso tarafından alıkonacağı Ogygie adasında bulur. En sonunda Athena'nın isteği üzerine ve Zeus'un kararıyla Hermes, Ogygie adasına giderek Kalypso'ya artık Odysseus'u özgür bırakması gerektiğini söyler. Kalypso'nun bir numara yapmadığına yönelik yeminlerinden sonra Odysseus adadan ayrılmak için bir sal yapmaya başlar, beşinci günde de salını tamamlamıştır ve denize açılır[289]. Poseidon, denizlerde geçirdiği on sekizinci günde Odysseus'u görür ve denizi allak bullak ederek salını paramparça eder. İno'nun kendisine özel bir yaşmak vermesiyle, üstünde sudan ağırlaşan kıyafetlerini çıkarıp yaşmağı bağlayarak yüze yüze üçüncü gün kendini bitap halde de olsa Phaiakların topraklarına atabilen Odysseus, karaya çıktığı gibi ormanlık bir alanda uyuyabileceği bir yer bulup dinlenir[290]. Ertesi gün suyun kenarında önce kıyafetlerini yıkayan ve sonrasında top oynamaya başlayan Nausikaa ve hizmetçilerinin sesine uyanır, oradan eline geçirdiği bol yapraklı bir dal ile mahrem bölgelerini kapatarak kraliçenin karşısına çıkıp yardım dilenir, Nausikaa da kendisine temiz kıyafetler ve yiyecek verir[291]. Sonrasında, küçük bir kızın görünümüne bürünmüş Athena'nın rehberliğinde Alkinoos'un sarayına varır[292]. Alkinoos misafirini birkaç gün konuk edip hikâyesini dinledikten sonra dönüş için hazırlıklara başlanır[293].

---

[288] Hom. Od. XII, 295-445; Apollod. *Epitome,* VII, 22-23; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 544-545; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 225; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 646-647; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 75-76; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 868-869; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 211; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 376-377.

[289] Hom. Od. X, 1-265; Apollod. *Epitome,* VII, 24; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 545; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 225; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 647-648; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 76; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 869-870; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 212; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 377-378.

[290] Hom. Od. X, 275-465; Azra Erhat, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 648; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 77; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 870; Thomas Bulfinch, *gös. yer.*

[291] Hom. Od. VI, 85-250; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 545; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 213-214; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 648-650; Lucilla Burn, *gös. yer.*; Robert Graves, *gös. yer.*; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 213-215; E. M. Berens, *a.g.e.,* 378-379.

[292] Hom. Od. VII, 15-80; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 78; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 215.

[293] *Odysseia'*da akış kronolojik bir şekilde olayların oluş sırasına göre anlatılmaz. Kahramanımız altıncı bölümden başlayarak oradan ayrılacağı on üçüncü bölüme kadar Phaiakların misafiridir ve dokuzuncu bölümünden başlayarak on ikinci bölümde dahil olmak üzere, dört bölüm boyunca ozanın tanrısal bakış

Yola çıktıklarında Odysseus uyuyakalır, Phaiaklar da onu uyandırmadan mallarıyla birlikte İthake kıyısına bırakırlar. Uyandığında da Athena Odysseus'un yanına gelir, biraz sohbet edip malları bir mağaranın içine saklarlar ve tanrıça sarayda bulunan taliplerden bahsederek, ilk önce Eumaios'un yanına gitmesi gerektiğini söyler ve kimseler onu tanımasın diye Odysseus'un görünümünü bir dilenciye benzetir[294]. Odysseus domuz çobanı olan Eumaios'un kulübesine doğru yol alır, burada kimliğini açıklamayarak kendini başka birisi gibi tanıtır ve bir dilenci gibi ağırlanır, geceyi domuz çobanının kulübesinde geçirir[295]. Odysseus bu şekilde, bir dilenci kılığında Eumaios'un yanında kalmaktayken, Athena'da Telemakhos'a giderek ona artık kentine dönmesini, onun için bir pusu kurulduğunu ve kentine vardığında domuz çobanının kulübesine gitmesini söyleyerek yol gösterir[296].

Telemakhos kente döndüğü gibi Athena'nın tavsiye ettiği şekilde, ilk olarak Eumaios'un yanına uğrar. Çobanın yanlarında olmadığı bir vakit Athena, Telemakhos'a Odysseus'un gerçek görünümünü gösterir ve baba oğlu kavuşması gerçekleşir. Ardından da talipleri nasıl öldüreceklerine yönelik kafa kafaya verirler[297]. Daha sonra, önce Telemakhos devamında dilenci kılığındaki Odysseus ile Eumaios saraya giderler, burada Odysseus dilenmeye başlar ve böylelikle talipleri de biraz tanımış olur[298]. Ayrıca bu bölümde hikâyenin en dramatik sahnelerinden biriyle de karşılaşırız; Odysseus'un köpeği Argos dilenci kılığında da olsa sahibini gördüğü gibi tanır ancak Odysseus'un yirmi yıllık yokluğunda kendisiyle neredeyse hiç ilgilenilmediği için bakımsız ve güçsüz kalmıştır ve sahibini son bir kez görüp can verir[299]. Şölen devam ederken saraya halkın İros lakabını taktığı dilenci de gelir. İros, dilenci kılığındaki Odysseus'u görünce sarayı kendi mıntıkası görerek onu kovmaya

---

açısı terk edilmiş, hikâye geriye dönük şekilde birinci tekil şahıstan, kahramanımızın ağzından aktarılmaktadır. Bkz. Hom. Od. VI-XII; Barry. B. Powell, *a.g.e.,* 629.

[294] Hom. Od. XIII, 70-440; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 79; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 877; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 218; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 380-381.

[295] Hom. Od. XIV; Apollod. *Epitome,* VII, 32; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 81-82; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 878.

[296] Hom. Od. XV.

[297] Hom. Od. XVI, 1-410; Apollod. *Epitome,* VII, 32; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 651; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 82; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 878; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 218-219; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 381.

[298] Hom. Od. XVII, 1-480; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 546; Barry B. Powell, *gös. yer.*; Lucilla Burn, *gös. yer.*; Robert Graves, *gös. yer.*

[299] Hom. Od. XVII, 290-330; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *gös. yer.*; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 82-83; Robert Graves, *gös. yer.*; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 219-220; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 382.

çalışır ancak, taliplerin de kışkırtmasıyla, biri sözde bu iki dilenci karşı karşıya gelirler ve Odysseus bir yumrukla İros'u yere serip saraydan dışarı sürükler[300]. Akşam olup talipler evlerine gittikleri gibi Telemakhos ile Odysseus sarayın içindeki silahları toplayıp kaldırırlar[301]. Sonra Penelopeia ile dilenci kılığındaki Odysseus'un sohbeti başlar, Penelopeia kocasından bir haber olup olmadığını öğrenmek istemektedir. Sohbetin ardından Penelopeia konuğunun yatağının hazırlanması ve temizlenmesi için hizmetçilerine buyrukları verir ve Odysseus'u elinde büyütmüş olan dadı tam ayaklarını yıkayacakken yara izinden onu tanır ama Odysseus, kimliğini kimseye açıklamaması için dadıyı hemen susturur[302].

Penelopeia artık taliplerden kurtulmak için içlerinden biriyle evlenmesi gerektiğini düşünmeye başlamıştır, bu nedenle bir oyun düzenler kazanan ile evleneceğini açıklayarak; Odysseus'un yayı ile atılacak oku peşi sıra dizilmiş on iki baltanın deliklerinin arasından geçirenle evlenecektir. Taliplerin başarısızlıklarının ardından Odysseus yayı alır eline ve oku tam da gerektiği gibi deliklerin arasından geçirir, böylece oğluna curcunanın başlıyor olduğu işaretini de vermiştir[303]. Odysseus, Telamakhos, sığır ve domuz çobanları tarafından, ozan Phemios ve haberci Medon dışında saraya çökmüş rakiplerin hepsi öldürülür[304]. Bunlardan sonra Odysseus dadısından yokluğunda namussuzluk eden hizmetçileri getirmesini ister. Taliplerle sevişerek sarayına leke getirmiş on iki hizmetçi getirilir, taliplerin cesetleri taşıtılıp salon temizletilir ve bütün işler halledildikten sonra Telemakhos bu on iki kadını ipe çeker. Curcuna esnasında rakiplere silah taşımaya çalışan Melanthios da sırasıyla uzuvlarının kesilmesiyle cezalandırılır; önce kulakları ve burnu, sonra erkekliği, en son da elleri ve ayakları kesilir[305]. Penelopeia aradan geçen yirmi yıldan sonra bu mutlu günün geldiğine inanmakta güçlük çekmektedir, Odysseus da yalnızca

---

[300] Hom. Od. XVIII, 1-110; Apollod. *Epitome,* VII, 32; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 162; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 879.
[301] Hom. Od. XIX, 1-50; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Robert Graves, *gös. yer.*; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 83.
[302] Hom. Od. XIX, 50-490; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 110; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 651-652; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 83-85; Robert Graves, *gös. yer.*; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 382-383.
[303] Hom. Od. XXI; Apollod. *Epitome,* VII, 32-33; Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 242; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 546; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 652; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 85-86; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 879-880; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 220; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 383.
[304] Hom. Od. XXII, 1- 390; Apollod. *Epitome,* VII, 33; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 652-654; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 86-87; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 880; Thomas Bulfinch, *a.g.e.,* s. 220-221; E. M. Berens, *gös. yer.*
[305] Hom. Od. XXII, 390-480; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 880-881.

kendisinin ve eşinin bildiği, yataklarını odaya ne şekilde inşa ettiğini anlatarak, eşinin içindeki bütün şüpheleri ortadan kaldırmış olur[306]. *Odysseia*'nın son bölümünde Odysseus kendini babasına tanıtır ve bu sıra kentte taliplerin ölüm haberi de yayılır. Ölülerin yakınları önce gelip cenazelerini alır sonra da intikam için Odysseus'un üstüne yürürler ancak, Athena'nın işe el atıp iki tarafa barış için yemin ettirmesiyle destan sonlanır[307].

Destan her ne kadar burada son bulsa da diğer kaynaklardan takip edilebildiği üzere Odysseus'un kaderindeki yolculuklar henüz son bulmamıştır. Ölüler ülkesinde Thebaili Teiresias'ın söylediği üzere Odysseus, Poseidon'u yatıştırmak için kurbanlar keseceği yolculukta Thesprotia'ya gelmiş ve buranın kraliçesi Kallidike'den Polypoites adında bir çocuk sahibi olup, civar kentlerle savaşlara girerek bir süreliğine krallık yapmış ve Kallidike'nin ölümüyle krallık haklarını oğluna devrederek yurdu İthake'ye ve Penelopeia ile evliliğine geri dönmüştür[308]. *İlyada* ve *Odysseia*'da Odysseus'un çocuklarından yalnızca, Penelopeia'dan olma Telemakhos'un ismini görürüz[309]. Hesiodos'un *Theogonia*'sında, Kirke'den Agrios ve Latinos, Kalypso'dan da Nausithoos ve Nausinoos adında çocukları olduğu görülür[310]. Apollodoros'un *Biblotekha*'sının *epitomlarında* gördüğümüz kadarıyla, Kirke'den Telegonos[311], Kalypso'dan Latinos[312], Kallidike'den Polypoites[313] ve Penelopeia'dan da Telemakhos'un yanı sıra Poliporthes adında çocuklar doğmuştur[314]. Telegonos'un, babası Odysseus'u aramak için İthake'ye ulaştığı ve burada hayvanları yağma ederken karşı karşıya geldiği babasını tanıyamayıp öldürdüğü aktarılır[315]. Bu aktarıma göre, Telegonos'un babasını ancak öldürdükten sonra tanımış ve bu pişmanlık ile

[306] Hom. Od. XXIII, 165-230; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 654-656; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 87; E. M. Berens, *a.g.e.,* s. 383-384.
[307] Hom. Od. XXIV; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 546-547; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 656; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 881.
[308] Apollod. *Epitome,* VII, 34-35; Robert Graves, *gös. yer.*; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 547.
[309] Hom. Il.; Hom. Od.
[310] Hes. theog. 1010-1020; Kirke'den olası başka çocuklarının da isimlerini sunan bir kaynak için Bkz. Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 377, 544-545.
[311] Apollod. *Epitome,* VII, 16; Ayrıca Bkz. Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 656, Azra Erhat, *a.g.e.,* s. 178, 225.
[312] Apollod. *Epitome,* VII, 24.
[313] Apollod. *Epitome,* VII, 35.
[314] Apollod. *gös. yer.*; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 547.
[315] Apollod. *Epitome,* VII, 36; Pierre Grimal, *gös. yer.*; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 656; Karl Kerenyi, *a.g.e.,* Cilt II, s. 605; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 881-882.

Penelopeia'yı da yanına alarak Kirke'ye dönmüş ve orada Penelopeia ile evlenmiştir[316]. Yine *Bibliotheka*'nın *epitomlarından* başka bir aktarıma göre taliplerin yakınlarının Odysseus'a dava açtığı ve yargının bırakıldığı Neoptolemos'un Odysseus'u sürgüne mahkûm ettiği, Odysseus'un da Aitolia'ya giderek orada Thoas'ın kızıyla evlendiği ve ondan Leontophonos adında bir çocuk sahibi olduğu aktarılır[317]. Ayrıca Penelopeia'nın aslında Odysseus'a sadık bir şekilde beklemediği bazı aktarımlar da vardır; bunlardan birine göre taliplerinden Antinoos ile[318] ya da bir başka aktarıma göreyse Amphinomos ile birlikte olmuştur[319].

3.2. Görsel Kaynaklarda Odysseus

Odysseus ikonografisinde, onu ele veren en tipik özellikleri; sakallı şekilde ve başında bir pilos ile tasvir edilişidir ve mümkünse bunlara eşlik eden sakin, düşünceli tavırları da onu tanımayı kolaylaştırmaktadır[320]. Ancak pilos, Hephaistos'u veya Dioskurları da simgeliyor olabileceği için yer aldığı sahnelerde oynadığı rollerin katkısı olmadan Odysseus'u tanımak yine de zordur[321].

3.2.1. Odysseus'un Tek Başına Yer Aldığı Tasvirler

British Museum erişime açık koleksiyonda bir yüzünde Hermes, diğer yüzünde Odysseus'un tasvir edildiği ve sayıları otuz ikiyi bulan sikkelerden oluşan bir buluntu grubu Odysseus'un tek başına tasvirindeki ikonografisine örnek olarak sunulabilir. Bu buluntu grubundaki gümüş sikkelerin tarihlendirme bilgisi verilenlerin tümü MÖ 82 yılına tarihlendirilmiştir. Burada Odysseus kafasında pilos, elinde bir değnek ve ayaklarının dibinde köpeği Argos ile birlikte tasvir edilmiştir (Görsel 1-4)[322]. Odysseus'un tek başına yer aldığı tasvirler kabartma ve gemmalarda da

---

[316] Apollod. *Epitome,* VII, 37; Barry B. Powell, *gös. yer.*; Karl Kerenyi, *gös. yer.*; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 882.
[317] Apollod. *Epitome,* VII, 40; Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 547.
[318] Apollod. *Epitome,* VII, 38.
[319] Apollod. *Epitome,* VII, 39; Robert Graves, *a.g.e.,* Cilt II, s. 882; Penelopeia'nın olası diğer ilişkileri hakkında Bkz. Pierre Grimal, *a.g.e.,* s. 608-609.
[320] LIMC (*Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*), VI- 1, s. 947.
[321] LIMC, VI- 1, s. 949; Yasemin Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü,* 4. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara 2017, s. 313.
[322] Görsellere ve buluntular hakkındaki bilgilere erişim için Bkz. Uzantı 1; Uzantı 2; Uzantı 3; Uzantı 4. Görseller listesinde gereksiz kalabalık yaratmamak adına yalnızca dört tanesinin görseli eklenmiştir, diğer örnekler için Bkz. Uzantı 5; Uzantı 6; Uzantı 7; Uzantı 8; Uzantı 9; Uzantı 10; Uzantı 11; Uzantı

karşımıza çıkabilmektedir. *Biritsh Museum* erişime açık koleksiyonunda yer alan MS 1. ve 3. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiş bir gemmadaki dilenci kılığındaki figür, yurduna yeni dönmüş ve henüz gerçek kimliğini açıklamamış Odysseus'u düşündürmektedir (Görsel 5)[323]. Tek başına işlenmiş Odysseus figürlerine, onun mizacına uygun şekilde, düşünceli bir hava da eklendiği görülebilir; *MFA Boston* erişme açık koleksiyonunda MÖ 5. yüzyılın sonları ile MÖ 4. yüzyılın başlarına tarihlenen bir gemmada kafasındaki pilos şapkasıyla ve düşünceli tavırlarıyla betimlenmiş sakallı bir savaşçı figürü Odysseus'u düşündürmektedir (Görsel 6)[324]. Odysseus'un yalnız başına tasvirleri, onun kentine döndüğünde dilenci kılığında ne yapacağını planlarken ya da Kalypso'nun yanındayken evine duyduğu özlemle oturup kaderini düşündüğü anlarda ortaya çıkan dalgın ve düşünceli durumların yarattığı duygularla beslenmiş pozlar olabilir. Yine *Biritish Museum* erişime açık koleksiyonundan erişilebilecek iki gemma örneği, aklı dertleriyle meşgul Odysseus tasvirlerini düşündürmektedir. Bu buluntuların her ikisi de MS 1. ve 3. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiş olup, camdan yapılmış olan oturur vaziyette elini yüzüne dayamış ve düşünceli bir poz sunarken (Görsel 7)[325], sardoniks taşından yapılmış bir diğeri dilenci kılığında ve ayakta, yine elini yüzüne dayamış düşünceli bir poz sunmaktadır (Görsel 8)[326].

Odysseus'u tek başına tasvir eden sahnelerin vazolardan ziyade diğer materyallerin üzerine işlendiği dikkat çekmektedir.

3.2.2. İphigenia'yı Getirme Görevinde Odysseus

Tek başına yer aldığı örnekler dışında, hayat hikâyesinde olduğu gibi görsel aktarımlarda da Odysseus'u yoğun olarak Troia Savaşı ile görmeye başlarız. Onun yer aldığı görevler, sözlü ve yazılı aktarım kadar görsel aktarımlar için de ilgi çekici bir kaynak olmuştur. *Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi* erişime açık koleksiyonunda yer

12; Uzantı 13; Uzantı 14; Uzantı 15; Uzantı 16; Uzantı 17; Uzantı 18; Uzantı 19; Uzantı 20; Uzantı 21; Uzantı 22; Uzantı 23; Uzantı 24; Uzantı 25; Uzantı 26; Uzantı 27; Uzantı 28; Uzantı 29; Uzantı 30; Uzantı 31; Uzantı 32.

[323] Görsele detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 33.

[324] Görsele detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 34.

[325] Görsele detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 35.

[326] Görsele detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 36.

alan ve son derece popüler bir örnek olan Pompeii buluntusu bir fresk sunulabilir (Görsel 9). MS 45-79 aralığına tarihlendirilen Fresk 140x138 cm ölçülerindedir; merkezde genç kızı (İphigenia) taşıyan iki figürün Odysseus ve Diomedes olduğu düşünülmekle birlikte en solda acılar içinde yüzünü kapatmış Agamemnon ve en sağda Kalkhas resmedilmiştir[327].

İphigenia ile ilgili sahnelerin ise Odysseus'un betimlendiği diğer sahnelerle kıyaslandığında yoğun tercih edilmiş bir konu olmadığı söylenebilir.

3.2.3. Akhilleus ile Tasvirleri

Oxford Üniversitesi Beazley Arşivinin internet üzerinden erişime açık veri tabanında yoğun örnekleriyle öne çıkan ve *LIMC* kataloğunda da bir alt başlık açılarak işlenmiş önemli bir tema da Odysseus'un Akhilleus ile birlikte yer aldığı sahnelerdir[328]. Bu tema içinde *Beazley Arşivde, Mission to Achilles* ismiyle aktarılan sahneler ile; Odysseus'un tutsak kız Briseis'i Agamemnon'a götürmek için ya da Akhilleus'un savaşa dönmesiyle Brises'i ona geri getirmesi için veya Akhilleus'u savaşa geri dönmeye ikna etmeye çalıştıkları için gerçekleştirilen elçilik görevi işlenmektedir. Akhilleus ile görüşme veya Akhilleus'a elçilik olarak adlandırılan bu sahnelerde Akhilleus oturur vaziyette ve karşısındaki kişiye değil de dalgın bir şekilde bakışlarını yere doğru çevirmiş bir halde resmedilmiştir. Resimlerin önemli bir kısmında Odysseus'u da Akhilleus'un karşısında elinde tuttuğu değneğine yaslanmış şekilde ayakta dururken ya da Akhilleus'un karşısında oturmuş vaziyette ve büyük bölümünde de bakışlarını doğrudan Akhilleus'a yöneltmiş halde görmek mümkündür[329].

Bu sahnelerden sunulabilecek bir örnek MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilmiş, kırmızı figür tekniğinde Eucharides Ressamı'na atfedilmiş calyx kraterdir (Görsel 10)[330]. Bu örnekte adının da yazılı olmasından dolayı varlığından

[327] Görsele detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 37; Uzantı 38 (verilen uzantıdan erişilen sayfada görselin hemen yanında yer alan bilgi kartına [scheda didattica] tıklayarak görselin ve bilgilerin yer aldığı pdf'i indirmek mümkün). Ayrıca bu buluntuya değinen bir modern kaynak için Bkz. Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 579.
[328] LIMC, VI- 1, s. 947.
[329] LIMC, VI- 1, s. 951.
[330] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 39; Uzantı 40.

emin olabildiğimiz Odysseus, Akhilleus'un karşısında oturur vaziyette resmedilmiştir. İki figürün de karşılıklı olarak oturur hâlde, kırmızı figür tekniğinde resmedildiği başka bir örnek için MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilmiş, Triptolemos Ressamı'na atfedilen, bir stamnos sunulabilir (Görsel 11)[331]. Sunulabilecek bir başka örnek, yine figürlerin karşılıklı olarak oturmuş şekilde resmedildiği, MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilen, Floransa 3948 Ressamı'nın üretimi olma ihtimali üzerinde durulan, kırmızı figür tekniğinde boyanmış bir hydriadır (Görsel 12)[332]. İki figürün karşılıklı oturduğu (bunlardan bacak bacak üzerine atmış şekilde, Akhilleus'un karşısında oturan figür Odysseus olabilir) ve önceki örneklerle benzer sahneyi hatırlatan bir başka örnek, MÖ 500-450 yılları arasına tarihlenmiş, pelike üzerine kırmızı figür tekniğinde Ressam Hermonax tarafından resmedilmiştir (Görsel 13)[333]. Odysseus ve Akhilleus'un karşılıklı oturdukları bir diğer sahne örneği de Athena Ressamı Grubu'na atfedilmiş olan, MÖ 525-475 yılları arasına tarihlendirilmiş, siyah figür tekniğinde bir oinochoedir (Görsel 14)[334]. Bir başka siyah figür tekniğinde örnek, Haimon Ressamı'na atfedilmiş olan, MÖ 525-475 yılları arasına tarihlendirilmiş bir lekythos gösterilebilir (Görsel 15)[335].

Bu örneklerin dışında Odysseus'un Akhilleus ile görüşme sahnelerinde, Akhilleus'u yine sandalyesinde oturmuş ve göz teması kurmayan duruşuyla, Odysseus'u ise karşısında değneğine yaslanmış şekilde ayakta dururken ve Akhilleus'a doğru hafifçe eğilmiş vaziyette görebilmekteyiz. Bu sahneyi betimleyen bir örnek, *Beazley* tarafından Makron'a atfedilmiş, MÖ 500-450 yıllarına tarihlendirilen, kırmızı figür tekniğinde bir skyphos sunulabilir; sahnede yer alan Akhilleus, Odysseus, Aias ve Phoiniks isimlerinin hepsi yazılıdır (Görsel 16)[336]. Ayrıca, kabın diğer yüzünde de Agamemnon ve Briseis'in yer aldığı bir sahneyle konu bütünlüğü oluşturulmuş gibi görünmektedir. Bir kyliksin iç kısmına kırmızı figür tekniğinde, Douris tarafından yapılmış ve MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilmiş

[331] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 41.
[332] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 42; Uzantı 43.
[333] Görsele ve daha detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 44.
[334] Görsele ve daha detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 45; Uzantı 46.
[335] Görsele ve daha detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 47.
[336] Görsele ve daha detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 48; Uzantı 49.

Akhilleus ile görüşme sahnesi de diğer güzel örneklerden bir tanesidir (Görsel 17)[337]. MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilmiş, Tyszkiewicz Ressamı'na atfedilen, pelike üzerine kırmızı figür tekniğinde resmedilmiş karşılıklı iki figürün de Odysseus ve Akhilleus olabileceği aktarılmaktadır (Görsel 18)[338]. Yine aynı tarih aralığına ve aynı ressama atfedilen bir başka kırmızı figür teknikli pelike parçasındaki sahne de bir önceki örneğe son derece benzemekte ve muhtemelen aynı konuyu aktarmaktadır (Görsel 19)[339]. Bunlar dışında, MÖ 400-300 yılları arasına tarihlendirilmiş, kırmızı figür tekniğinde Sarpedon Ressamı'na atfedilen bir çan krater parçası üzerinde Odysseus, Aias ve Phoiniks'i yan yana Akhilleus'un yanına gitmeden önce kendi aralarında konuşurken, yani muhtemelen Akhilleus ile görüşmenin hemen öncesinde görmekteyiz (Görsel 20)[340]. Briseis Ressamı'na atfedilen, MÖ 480 civarına tarihlendirilmiş kırmızı figürlü bir kylixte de Briseis'i Akhilleus'un elinden alan ekipte muhtemelen Odysseus'un yer aldığı söylenebilir (Görsel 21)[341]. MÖ 575-525 yılları arasına tarihlenmiş siyah figürlü bir amphorada ise Odysseus'u Diomedes ile birlikte bu kez Briseis'i, savaşa dönmesinin ardından Akhilleus'a geri getirdikleri sahnede görmekteyiz (Görsel 22)[342]. MÖ 575-525 aralığına tarihlendirilen, *Beazley* tarafından Tyrrhenian Grubu'na yakınlığı tespit edilmiş siyah figürlü bir hydria üzerinde Akhilleus'un annesi Thetis tarafından silahlandırıldığı sahnede ismi yazılı figürler arasında Odysseus da bulunmaktadır (Görsel 23)[343]. Akhilleus'un teçhizatlarını teslim aldığı bu sahnede Odysseus'un da yer alışı, daha sonra ekipmanların kendisine geçeceği yönündeki hikâyeye gönderme yapmak amacıyla olabilir. Ayrıca resmin merkezinde Akhilleus ve annesi Thetis yer alırken, Odysseus'un en sol tarafta ve sırtı dönük bir şekilde resmedilmiş olması, onun olayları gizliden gizliye takip eden kurnaz yönünü hissettirmektedir.

[337] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 50; Uzantı 51.
[338] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 52.
[339] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 53.
[340] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 54.
[341] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 55; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 208, 225.
[342] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 56.
[343] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 57; Uzantı 58.

3.2.4. Aias ile Kavga Tasvirleri

Odysseus'un Akhilleus'un silahlandırıldığı bir resimde yer alıyor olması önemlidir. Çünkü, *Bezley Arşivi* veri tabanındaki görsel kaynaklarda yoğun bir şekilde gördüğümüz bir diğer sahne, Odysseus ve Aias'ın bu ekipmanlar için kavgaya girişmek üzere oldukları tasvirlerdir. MÖ 525-475 yılları arasına tarihlendirilmiş, Athena Ressamı'na atfedilmiş bir lekythos üzerinde, siyah figür tekniğinde çizilmiş, birbirlerinin üzerine yürüyen iki savaşçı figürü ile ortada onları ayırmaya çalışan bir figürün yer aldığı resim, Odysseus ile Aias arasında çıkan bir tartışmayı düşündürmektedir (Görsel 24)[344]. Farklı lekythoslar üzerinde de benzer tasvirlerin varlığından bahsedilebilmekle birlikte[345], bu sahne yalnızca lekythoslara işlenmiş değildir. MÖ 575-525 yılları arasına tarihlenen, Taleides Ressamı'na atfedilen siyah figürlü bir oinochoe (Görsel 25)[346] ya da MÖ 550-500 yıllarına tarihlenen, Leagros Grubu'na atfedilmiş olan, siyah figürlü bir hydria (Görsel 26)[347] bu konuyu tasvir eden diğer güzel örneklerdendir[348]. Bazı örneklerde ise Akhilleus'tan kalma teçhizat için iki kahramanın giriştiği bu kavganın ardından yapılan oylama da resmedilmiş ve hatta bazılarında oylamanın sonrasına yönelik tasvirler de eklenerek tam anlamıyla konu bütünlüğü oluşturulmuştur. MÖ 500-450 yılları arasına tarihlenen, Douris ve Python imzalı, kırmızı figür tekniğinde boyanmış bir kyliks dikkat çekici bir örnektir; kahramanların birbirlerinin üzerlerine doğru yürüdükleri ilk sahnede yerde duran teçhizatlar göze çarpmaktadır (Görsel 27-a). Kabın diğer yüzünde ise Athena heykeli önünde yapılan oylamada Odysseus'un tarafındaki taşların sayısının çok daha fazla oluşuyla hem Odysseus'un zaferine hem de Athena'nın desteğine gönderme yapıldığı görülmektedir (Görsel 27-b). Son olarak iç kısımda Odysseus, kabın diğer yüzeylerinde kazandığını gördüğümüz ekipmanları Neoptolemos'a devrederken

[344] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 59.
[345] Aias ile Odysseus'un kavgasını düşündüren benzer lekythos örnekleri için Bkz. Uzantı 60; Uzantı 61; Uzantı 62; Uzantı 63; Uzantı 64.
[346] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 65; Uzantı 66.
[347] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 67; Uzantı 68.
[348] Kylkis, amphora ya da pelike kap formlarına işlenmiş diğer bazı örnekler için Bkz. Uzantı 69; Uzantı 70; Uzantı 71; Uzantı 72; Uzantı 73; Uzantı 74; Uzantı 75.

resmedilmiştir (Görsel 27-c)[349]. MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilen ve Brygos Ressamı'na atfedilen bir başka kyliks üzerinde de kırmızı figür tekniğinde, benzer şekilde kavga ve oylama sahnelerinin resmedilmesiyle beraber (Görsel 28-a), iç kısma Aias'ın intiharı tasvirinin eklenmesiyle önceki örnekten farklı olarak hikâyenin Aias tarafındaki sonucu aktarılmıştır (Görsel 28-b)[350].

3.2.5. Diomedes ile Tasvirleri

Odysseus'un görsel aktarımlardaki bir diğer eşlikçisi de Diomedes denilebilir; bu ikiliyi herhangi bir kompozisyon olmadan yan yana düşündürecek buluntuların yanı sıra, Dolon'u yakaladıkları casusluk görevinde ya da Palladion'un çalınması hikâyesinde de görmek mümkündür. Dolon'un sahneleri; Odysseus ve Diomedes'in ellerini uzatıp Dolon'u yakaladıkları anın ve Dolon'un Odysseus'un dizlerine sarılıp aman dilediği anın betimleriyle aktarılmıştır. İkilinin yer aldığı sahnelerden bir diğeri olan Palladion'un çalınması hikâyesinde ise Odysseus ve Diomedes ikilisinin en az birinin elinde Palladion görülebilmektedir.

Örneğin, Brygos imzalı, MÖ 500-450 yılları arasına tarihlenmiş kırmızı figürlü bir kyliksin için kısmına işlenmiş iki figürün Odysseus ile Diomedes olma ihtimalleri vardır (Görsel 29)[351]. Fakat, tabii ki bu ikiliyi beraber görev aldıkları bir sahnenin işlenmiş olduğu görsellerde tanıyabilmek çok daha olasıdır. Birlikte üstlendikleri casusluk görevinde ise Dolon'u yakaladıkları an son derece ikoniktir. MÖ 425-375 yılları arasına tarihlendirilmiş, Dolon Ressamı'na atfedilen, calyx krater üzerine kırmızı figürlü Dolon'un yakalanış betimi güzel bir örnek olarak sunulabilir (Görsel 30)[352]. Bir başka örnek MÖ 500-450 yıllarına tarihlendirilmiş, Dokimasia Ressamı'na atfedilen, her iki yanına da kırmızı figür tekniğiyle Dolon'un yakalanmasını işleyen bir kyliks gösterilebilir (Görsel 31)[353]. Ayrıca birbirlerine benzerliğiyle dikkat çeken, biri MÖ 3. yüzyıl ile 2. yüzyıl arasına tarihlendirilmiş

[349] Görsellere ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 76; Uzantı 77.
[350] Görsellere ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 78; Uzantı 79. Ayrıca kavga ve oylama sahnelerini beraber işlemiş diğer bazı örnekler için Bkz. Uzantı 80; Uzantı 81; Uzantı 82.
[351] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 83.
[352] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 84; Uzantı 85; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 209, 227; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 54.
[353] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 86.

(Görsel 32)[354], diğeri MÖ 2. yüzyıl ile 1. yüzyıl arasına tarihlendirilmiş (Görsel 33)[355] iki gemma konunun farklı yüzeylerde de işlendiğine örnek gösterilebilir. İki örnekte de Dolon, Odysseus'un dizlerine yapışmış ve af diler bir vaziyette tasvir edilmiştir. Bu casusluk göreviyle ilgili Dolon'dan aldıkları bilgilerden sonra Thrakialıların kampına sızdıkları andan sahnelerin de işlendiği görülmektedir. *Getty Museum* erişime açık koleksiyonunda yer alan, MÖ 570-530 yılları arasına tarihlendirilmiş, boyunlu amphora üzerinde siyah figür tekniğinde Odysseus ve Diomedes uykudaki Thrakialıları öldürürken resmedilmişlerdir (Görsel 34)[356]. MÖ 340-320 yılları arasına tarihlenen bir volütlü krater üzerinde, kırmızı figür tekniğinde, Odysseus'u Rhesos'un atlarını çalmaktayken görmekteyiz, resme Athena'nın da dahil edilişiyle tanrıçanın iki kahramana yol gösterici rolü vurgulanmıştır (Görsel 35)[357].

Bu ikilinin Palladion'u çalışı da görsel aktarımlarda işlenmiş önemli temalardandır. MÖ 360-350 yılları arasına tarihlenen kırmızı figürlü bir oinochoe üzerinde Odysseus ile Diomedes'i ellerinde Palladion ile ve Athena da kahramanlara yol gösterirken resmedilmiştir (Görsel 36)[358]. Palladion'un çalınması temasını işleyen başka örnekler içerisinden; Felton Ressamı'na yakınlığı düşünülen, MÖ 400-300 yılları arasına tarihlendirilmiş, kırmızı figürlü bir oinochoe üzerindeki tasvir, tiyatral bir örnek sunmasıyla dikkat çekmektedir (Görsel 37)[359]. MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilmiş kırmızı figürlü bir kyliks, Palladion'un çalınması sırasında Odysseus ile Diomedes arasında anlaşmazlık çıktığını aktaran farklı bir versiyonu resmetmiş olmasıyla göze çarpmaktadır (Görsel 38)[360]. Ayrıca konunun başka yüzeylerde de işlendiğine yönelik, MS 1. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlendirilen bir gemma örnek gösterilebilir. Burada Diomedes elinde Palladion ile otururken tam karşısında Odysseus ayakta tasvir edilmiştir (Görsel 39)[361].

[354] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 87.
[355] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 88.
[356] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 89.
[357] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 90.
[358] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 91.
[359] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 92; Uzantı 93.
[360] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 94.
[361] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 95; Uzantı 96. Ayrıca konun işlendiği bazı başka vazo resimleri ya da gemma örnekleri için Bkz. Uzantı 97; Uzantı 98; Uzantı 99; Uzantı 100.

Odysseus'u Philoktetes'in silahlarının savaşa dahil edilmesinden, Troia'nın yıkımına ve savaş esnasında yer aldığı başka sahneler ile de görmek mümkündür ancak, bunların yukarıda örneklendirilen temaların yanında nicelik açısından sönük kaldığı ifade edilebilir. Bunlar dışında görsel aktarımlarda yoğun olarak gördüğümüz sahneler Odysseus'un eve dönüş macerasıyla alakalı olanlardır; Kyklop Polyphomes ile ilgili sahneler, Kirke ile sahneler, Serirenler'in yanından geçiş, Syklla'dan uzaklaşma, Nausikaa'ya yalvarış ve İthaka'da yaşadıkları, Odysseus'un savaş sonrası betimleri arasında öne çıkanlardır.

3.2.6. Polyphemos ile İlgili Tasvirler: Sunu, Kör Ediş ve Kaçış Sahneleri

Polyphemos ile ilgili sahnelerin *LIMC* kataloğunda; Kyklop'a şarap sunusu, kör ediş anı, kaçış ve Kyklop'u aşağılama sahneleri olarak dört alt başlıkta değerlendirildiği görülmektedir[362]. Ancak, kapsam dahilinde irdelenen koleksiyonlarda ve arşivlerde görüldüğü üzere Odysseus'un zaferinden sonra böbürlendiği sahneler Polyphemos ile ilgili diğer üç temaya kıyasla çok daha nadir tercih edilmiştir. Odysseus'un sıkışıp kaldıkları Polyphemos'un mağarasından kurtulmak için yaptığı planın ilk adımını MS 40-80 yılları arasına tarihlenmiş bir kandil üzerinde görmek mümkün; burada Odysseus elinde bir kap uzatırken betimlenmiştir (Görsel 40)[363]. MS 1. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenen bir başka kandil örneğinde sahneye Polyphemos'un da dahil edildiği görülmektedir (Görsel 41)[364]. Bu sahnenin gemmalar üzerinde de işlendiği söylenebilir; MÖ 100 ila 0 yılları arasına tarihlenen bir yüzük üzerinde Odysseus, muhtemelen Polyphemos'a şarap götürdüğü kabı taşırken tasvir edilmiştir (Görsel 42)[365].

Polyphemos'un kör edilme anını aktaran tasvirler MÖ 7. yüzyıla kadar takip edilebilmektedir; MÖ 670 civarına tarihlendirilen Proto-Attik bir amphora üzerinde bu

[362] LIMC, VI- 1, s. 947.
[363] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 101.
[364] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 102.
[365] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 103. Ayrıca gemma üzerine tasvir edilmiş benzer örnekler için Bkz. Uzantı 104; Uzantı 105; Uzantı 106; Uzantı 107; Uzantı 108.

sahnenin işlendiğini görebiliriz (Görsel 43)[366]. MÖ 525-475 yılları arasına tarihlendirilmiş, *Beazley* tarafından Thesseus Ressamı'na yakınlığı vurgulanan, skyphos üzerinde siyah figür bir resimde de bu sahnenin tasvir edildiği görülmektedir (Görsel 44)[367]. Bir başka dikkat çekici örnek, MÖ 520 civarına tarihlendirilen ve Polyphemos Grubu'na atfedilen, siyah figür tekniğinde boyanmış bir boyunlu amphoradır (Görsel 45)[368]. Bu görsel aktarımların hepsinde Odysseus ve arkadaşları, ellerinde daha önceden ucunu sivrilttikleri uzun ağaç parçasını Polyphemos'un gözüne batırdıkları anda resmedilmişlerdir. Yine bu anı resmeden bir başka siyah figürlü örnek Theseus Ressamı'na atfedilen, MÖ 510-490 yıllarına tarihlendirilmiş bir oinochoe üzerindedir (Görsel 46)[369]. Bunların dışında MÖ 420-410 yılları arasına tarihlenmiş ve Cyclops Ressamı'na atfedilen calyx krater üzerine kırmızı figür tekniğinde boyanmış bir örnekte, Odysseus ve arkadaşları henüz hazırlık aşamasındayken resmedilmiştir ve sahneye eklenmiş satirlerden dolayı Euripides'in oyununda gördüğümüz versiyonun görsel imkânlarla aktarıldığı söylenebilir (Görsel 47)[370].

Polyphemos ile ilgili tasvirler içinde ise kuşkusuz en yoğun şekilde işlenmiş olan kısım Odysseus ve arkadaşlarının kaçış sahnesidir. Bu durum, hikâyenin gücü ve Odysseus'un karakterindeki pratik zekâyı vurgulamayı mümkün kıldığı için olabilir. Bununla birlikte materyalin kırık parçalar halinde bulunması durumunda bile, koça altından sarılmış bir figürü başka bir mitle karıştırma imkânı olmaması da örnek sayısının çokluğunda önemli bir neden olsa gerek. MÖ 700-600 yılları arasına tarihlenen bir bronz heykelcik, büyük oranda kırık olmasına karşın hikâyenin tanınabilmesine güzel bir örnek olarak sunulabilir (Görsel 48)[371]. MÖ 550-500 yıları arasına tarihlenen, Diosphos Ressamı'na atfedilen, siyah figürlü lekythos üzerinde koçun altına sarılmış kılıç tutan bir figür ile Odysseus'un Polyphemos'un mağarasından kaçışı aktarılmıştır (Görsel 49)[372]. Bir başka lekythos örneği olarak, MÖ

[366] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 109; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 241, 246; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 639; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 67.
[367] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 110; Uzantı 111.
[368] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 112.
[369] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 113.
[370] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 114; Uzantı 115; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 241-242, 246.
[371] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 116. Ayrıca deformasyonlarına ve kırık olmalarına rağmen tanınabilir iki tasvir örneği için Bkz. Uzantı 117; Uzantı 118.
[372] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 119; Uzantı 120.

525-475 yılları arasına tarihlendirilmiş, Gela Ressamı'na atfedilen, beyiz zemin üzerine siyah figürlü bir resim gösterilebilir (Görsel 50)[373]. MÖ 525-475 yılları arasına tarihlenen ve *Beazley* tarafından Göttingen Ressamı'na yakınlığı vurgulanan, pelike üzerine kırmızı figürle resmedilen bir başka kaçış sahnesi de örnekler arasına eklenebilir (Görsel 51)[374].

Kaçış sahnesi, yoğun bir şekilde işlenmiş olmasının yanı sıra, çok farklı yüzeylerde örnekleri karşımıza çıkan bir temadır; olpe, krater, oinochoe, kyliks vb. farklı kap formlarının yüzeylerinde görülebildiği gibi (görsel listesine dahil edilmeyen çok sayıda örneğe dipnotlarda verilen uzantılar üzerinden erişilebilir)[375], kandillerin ve sikkelerin üzerinde ya da doğrudan figür olarak işlendiği de ifade edilebilir. Kandiller için, *British Museum* erişime açık koleksiyonundan erişilebilen, MÖ 90-150 yılları arasına tarihlenmiş bir tanesi, koçun altına sarılmış insan figürü ile bu sahneye örnek gösterilebilir (Görsel 52)[376]. Farklı materyallerde aktarım örneklerine; MÖ 525-500 yılları arasına tarihlenen bir pişmiş toprak heykelcik (Görsel 53)[377], MS 1. ve 2. yüzyıl arasına tarihlenen bronz bir heykelcik (Görsel 54)[378] ve MS geç 4. yüzyıl ile 5. yüzyıl arasına tarihlenen bir sikke (Görsel 55)[379] eklenebilir.

3.2.7. Kirke ile Tasvirleri

Odysseus'un görsel aktarımlarında işlenmiş bir diğer sahnesi Kirke ile yaşananlarla ilgilidir. Boyunlu amphora üzerinde, Phiale Ressamı'na atfedilen, MÖ 475-425 yıllarına tarihlenen kırmızı figür tekniğindeki görselde Kirke, Odysseus'un arkadaşlarından birine elindeki değnekle yeni dokunmuş ve onu hayvana çevirirken resmedilmiştir (Görsel 56)[380].

---

[373] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 121; Uzantı 122. Ayrıca kaçış sahnesini işlemiş bazı diğer lekythos örnekleri için Bkz. Uzantı 123; Uzantı 124; Uzantı 125; Uzantı 126; Uzantı 127; Uzantı 128; Uzantı 129; Uzantı 130.
[374] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 131; Uzantı 132.
[375] Sahnenin işlendiği kap yüzeylerine bazı örnekler için Bkz. Uzantı 133; Uzantı 134; Uzantı 135; Uzantı 136; Uzantı 137; Uzantı 138; Uzantı 139; Uzantı 140; Uzantı 141; Uzantı 142; Uzantı 143; Uzantı 144; Uzantı 145; Uzantı 146.
[376] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 147. Ayrıca başka kandil örnekleri için Bkz. Uzantı 148; Uzantı 149; Uzantı 150; Uzantı 151; Uzantı 152; Uzantı 153.
[377] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 154.
[378] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 155.
[379] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 156.
[380] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 157; Uzantı 158.

Odysseus'un da dahil olduğu sahneler ise; Kirke'nin büyülü şarabını ikram ettiği anı, Odysseus'un kılıcını çekip Kirke'nin üzerine atıldığı anı veya Kirke ile Odysseus'un karşılıklı sohbet ettiği bir anı aktarmaktadır. Kirke'nin şarabı uzattığı sahnede daha önceden hayvana dönüştürülmüş insanlar da yer almaktadır. Odysseus'un Kirke'nin üzerine atıldığı anı aktaran görsellerin bazılarında elinde kılıç tutan bir Odysseus ile hareketsiz bir sahne yaratılmışken, önemli bölümünde bir hareketlilik vardır. Elinde kılıcını tutan Odysseus'un arkadaki ayağının topuğu havada resmedilerek Kirke'ye doğru hareketini başlattığı, Kirke'nin de panikle elindeki kabı düşürerek kaçmaya başladığı görülür. Odysseus ve Kirke'nin sohbet ettikleri sahneler ise Odysseus ve arkadaşlarının adadan her iki ayrılışından önce de Kirke'nin Odysseus'a neler yapması gerektiğini anlattığı sekansları betimliyor olabilir.

Boston CA Ressamı'na atfedilen, MÖ 575-525 yılları arasına tarihlendirilmiş siyah figür bir kapta, Kirke şarap ikram ederken resmedilmiştir, Odysseus ise sahnenin solunda elinde kılıcıyla görülmektedir (Görsel 57)[381]. MÖ 475-425 yılları arasına tarihlendirilmiş, Persephone Ressamı'na atfedilen, kırmızı figürlü calyx krater üzerinde Odysseus kılıcını çekmiş ve Kirke'nin üzerine doğru yürümeye başlarken resmedilmiştir, Kirke de panik halinde kabı elinden düşürmüş ve kaçmaya başlamıştır (Görsel 58)[382]. Bunlar dışında ilgi çekici bir örnek MS 355-395/423 yıllarına tarihlendirilen bir bronz sikkedir; sikkenin arka yüzünde Odysseus elinde kılıcıyla ayakta dururken Kirke yalvarırcasına Odysseus'un bacağına sarılmaktadır, Kirke'nin hemen üzerinde yer alan pencereden ise hayvana dönüştürülmüş üç kişi olup biteni izlemektedir (Görsel 59)[383]. Odysseus ile Kirke'nin sohbet eder vaziyette tasvir edildiği bir örnek için MS 50-90 yılları arasına tarihlenen bir kandil önerilebilir (Görsel 60)[384]. Ayrıca MÖ 400-375 yılları arasına tarihlenen bronz bir ayna üzerinde yer alan figürlerin Odysseus ile Kirke veya Odysseus ile Antikleia olabileceği düşünülmektedir (Görsel 61)[385]. Ayrıca Odysseus ve Kirke'yi tiyatral tasvirlerle aktarmış örnekler de

[381] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 159; Uzantı 160. Ayrıca şarap ikram edilme anını tasvir eden bazı başka örnekler için Bkz. Uzantı 161; Uzantı 162; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 72; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 644; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 242, 247.
[382] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 163; Uzantı 164. Ayrıca bu sahneyi farklı kap formalarında işlemiş bazı diğer örnekler için Bkz. Uzantı 165; Uzantı 166; Uzantı 167; Uzantı 168.
[383] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 169; Uzantı 170.
[384] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 171.
[385] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 172.

son derece dikkat çekicidir. Bunlardan bir tanesi MÖ 450-420 yılları arasına tarihlenen, siyah figür tekniğinde skyphos üzerinde görülmektedir (Görsel 62)[386].

3.2.8. Ölüler Ülkesinden Tasvirler

Görsel aktarımların işlediği bir diğer tema da Odysseus'un ölüler ülkesine seyahatidir. Bu sahnelerde Odysseus Teiresias ile görüşmek üzereyken ya da görüşme esnasında tasvir edilmiştir. Bazı aktarımlarda Odysseus yanında arkadaşlarının da bulunduğu ve kurban törenini bitirmiş halde oturmuş vaziyette tasvir edilmiştir. Bazı örneklerde ise Teiresias oturur ve sakin bir pozda görülebilmektedir. Ayrıca bu sahnelerde Odysseus elinde kılıcıyla resmedilmiştir. Bu açıdan da görseller, *Odysseia'*daki diğer ruhların kurbanların kanına yaklaşmaması için elinde kılıcıyla Teiresias'ın ruhunu bekleyen Odysseus anlatısına[387] uygun şekilde tasvir edilmişlerdir.

MÖ 475-425 yılları arasına tarihlenmiş kırmızı figür bir pelikede, Odysseus ve arkadaşı Elpenor'un ruhunun karşılaştığı sahne betimlenmiştir. Odysseus'un bir kayanın üzerine oturmakta ve ayaklarının dibinde kestiği kurbanlık hayvanlar yer almaktayken, Elpenor onun yanında selam verircesine bir elini havaya kaldırmış şekilde resmedilmiştir. Bu iki figürün bakışları birbirleri üzerindedir ve ayrıca sahneye Hermes'in de dahil edildiği görülmektedir (Görsel 63)[388]. Sahnedeki figürlerin tümünün ismi yazılıdır. Bir başka örnek MÖ 475-375 yılları arasına tarihlendirilen kırmızı figür bir clayx krater üzerinde tasvir edilmiştir; bu örnekte de Odysseus ayağının dibinde kestiği kurbanlarla birlikte bir kayanın üzerinde oturmaktayken yanında ona eşlik eden iki arkadaşı daha resmedilmiştir (Görsel 64)[389]. Teiresias'ın ruhunun ise kurban kesilmiş hayvanların yanında görülen kafası, hikâyedeki kurban kanından içmesine işaret etmeyi ve ruhun yeraltından yavaşça yukarı doğru süzüldüğü hissini güçlü şekilde yaratmayı başarmıştır. MÖ 25- MS 100 yılları arasına tarihlendirilen gümüş bir kabın üzerinde ise bu kez Teiresias'ı otururken, Odysseus'u da elinde bir kılıçla görmekteyiz (Görsel 65)[390]. MS 1. yüzyılın son çeyreğine

[386] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 173. Ayrıca benzer tiyatral örnekler için Bkz. Uzantı 174; Uzantı 175; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 242, 248.
[387] Hom. Od. XI, 45-50.
[388] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 176; Uzantı 177.
[389] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 178.
[390] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 179.

tarihlenen bir kabartma buluntusu Odysseus ve Teiresias'ın ruhunun işlendiği bir örnek olarak aktarılabilir (Görsel 66)[391].

3.2.9. Seirenler ve Skylla ile Tasvirler

Odysseus'un görsel aktarımlarında işlenen bir diğer konu olan Seirenlerin yanından geçiş tasvirleri, dikkat çekici güzellikte örnekler sunmakla birlikte materyal çeşitliliği açısından da öne çıkmaktadır. Odysseus ve Seirenler ile ilgili görsel anlatıları tanımayı kolaylaştıran en önemli detay bir kadın kafasına sahip olmaları dışında bütün vücudu kuş şeklinde betimlenen Seirenlerin ile Odysseus'un her zaman, hikâyeye de uygun şekilde, gemi direğine bağlı olarak tasvir edilmesidir.

MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilen, Siren Ressamı'na atfedilmiş kırmızı figürlü bir Stamnos üzerinde, Seirenler ve geminin orta direğine bağlanmış Odysseus ile Odysseus'un kürek çekmeye devam eden arkadaşları resmedilmiştir (Görsel 67)[392]. MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen kırmızı figürlü bir çan krater üzerinde de Odysseus ve arkadaşlarının Serirenlerin yanından geçişi tasvir edilmiştir, burada genel ikonografiden farklı olarak Odysseus gemi direğine arkadan değil, yüzü dönük şekilde bağlanmış hâlde resmedilmiştir (Görsel 68)[393]. Gemi direğine bağlı Odysseus figürünü kandillerin üzerinde de görmek mümkündür; MS 1. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiş bir örnek burada sunulabilir (Görsel 69)[394]. MS 40-100 arasına tarihlendirilen bir kandil parçası örneğiyle, gemiye direğine bağlı Odysseus'un kandillerin kulp kısımlarında da tasvir edildiğini görebiliriz (Görsel 70)[395]. MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen bir gemma (Görsel 71)[396], MS 50-75 yıllarına tarihlendirilen bir Pompeii fresk örneği (Görsel 72)[397] ve MÖ 50 ila MS 50 yılları arasına tarihlenen bir kabartma örneği (Görsel 73)[398] sahnenin işlendiği materyal çeşitliliğini desteklemek

[391] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 180.
[392] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 181; Uzantı 182; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 243, 248; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 646.
[393] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 183; Uzantı 184. Ayrıca Odysseus ve seirenlerin farklı kap formları üzerindeki bazı tasvirleri için Bkz. Uzantı 185; Uzantı 186; Uzantı 187; Uzantı 188.
[394] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 189.
[395] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 190. Ayrıca görsel aktarımın kandil kulplarına işlendiği bazı diğer örnekler için Bkz. Uzantı 191; Uzantı 192; Uzantı 193.
[396] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 194. Ayrıca başka bir gemma örneği için Bkz. Uzantı 195.
[397] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 196.
[398] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 197.

adına sunulabilir. Tüm bunların dışında, MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen bir Etrüsk buluntusu olan taş lahit üzerinde, Odysseus hikâyeye uygun olarak direğe bağlıyken Seirenler insan vücutlu tasvir edilmişlerdir (Görsel 74)[399].

Odysseus ve arkadaşlarının başına gelen türlü musibetlerden bir tanesi de Skylla ile ilgili olandır. MS 1. yüzyıla tarihlenen bronz-gümüş bir pateranın içinde, Odysseus'un arkadaşlarını köpek kafası şeklindeki bacaklarıyla yakalamış Skylla tasviri görülebilmektedir (Görsel 75)[400].

3.2.10. Nausikaa ile Tasvirler

Odysseus'un kenti İthaka'ya ulaşmadan önceki son durağı Phaiakların şehridir. Odysseus'un buradayken görsel kaynaklarda işlenen sahnesi, sadece mahrem yerini yapraklarla kapatarak Nausikaa'nın karşısına çıktığı ve ondan yardım dilendiği anlardır. MÖ 450-400 yılları arasına tarihlenen, Aison'a atfedilen kırmızı figür tekniğinde boyanmış ve Odysseus'un Nausikaa'dan yardım dilendiği sahneyi tasvir eden bir pyksis kapağında, hepsi isimleri yazılı olan Odysseus, Athena, Nausikaa ve Nausikaa'nın hizmetçilerinin yer aldığı resimde Athena, Odysseus'a yol gösterir vaziyettedir (Görsel 76)[401]. MÖ 475-425 yılları arasına tarihlenen, Nausikaa Ressamı'na atfedilen kırmızı figür tekniğinde boyanmış bir boyunlu amphora üzerinde, Odysseus'un Nausikaa ve hizmetçilerinin karşısına çıktığı sahneye yine Athena'nın da dahil edildiği görülmektedir Görsel 77)[402]. MÖ 440-430 yılları arasına tarihlenen kırmızı figür kantharosun üzerinde, ismi de yazılı olan Odysseus ve Nausikaa resmedilmiştir (Görsel 78)[403].

3.2.11. Odysseus'un İthaka'ya Dönüşünden Sonraki Tasvirler

Odysseus'un kentine dönüşünden sonrasını tasvir eden görsellerde; domuz çobanı Eumaios ile birlikte, Eurykleia'nın ayak yıkama sahnesi, Penelopeia ile

---

[399] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 198.
[400] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 199. Skylla ile ilgili farklı örnekler için Bkz. Uzantı 200; Uzantı 201.
[401] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 202; Uzantı 203.
[402] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 204; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 241, 246; Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 649.
[403] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 205; Uzantı 206.

buluşma ve taliplerin öldürülmesi konuları işlenmiştir. Ayrıca, Odysseus kenti İthaka'ya döndüğündeyse karşısına çıkan ilk kişi Athena'dır ve MÖ 475-425 yılları arasına tarihlenen ve Trophy Ressamı'na atfedilen kırmızı figürlü pelike üzerinde Athena'nın karşısında duran kişinin Odysseus olması ihtimal dahilindedir (Görsel 79)[404]. Bu figürün Odysseus olduğu düşünülürse, bu resmin belki de İthaka'ya dönüşünde kendisini karşılayan Athena ile sohbeti olarak yorumlanması da mümkündür. Odysseus Athena ile görüşmesinden sonra dilenci kılığında Eumaios'un yanına gitmiştir. MÖ 500-450 yılları arasına tarihlendirilen, Domuz Ressamı'na (*Pig Painter*) atfedilen kırmızı figürlü bir pelike üzerinde yer alan iki figürün Odysseus ve Eumaios olma ihtimali mevcuttur (Görsel 80)[405]. MÖ 460-450 yıllarına tarihlenen pişmiş topraktan bir plaka üzerinde Odysseus'un sarayına döndüğünde ailesinin karşısına dilenci kılığında çıkması betimlenmiştir; üzgün ve düşünceli Penelopeia'nın yanı sıra Telemakhos, Eumaios ve hikâyede sarayda bulunmayan Laertes'in de eklenmesiyle bütün aile bir araya getirilmiştir (Görsel 81)[406]. İthaka sahnelerinden önemli biri de Eurykleia'nın dilenci kılığında Odysseus'un ayaklarını yıkadığı ve onu yara izinden tanıdığı sahnedir. MÖ 450-400 yılları arasına tarihlenen, Penelope Ressamı'na atfedilen, kırmızı figürlü bir skyphos üzerinde bu ayak yıkama sahnesiyle karşılaşırız, sahnede yer alanlar; isimleri de yazılı olan, Odysseus, Antiphata (Eurykleia) ve Eumaios'tur (Görsel 82)[407]. MÖ 50 ile MS 100 yılları arasına tarihlenen bir rölyef üzerinde de ayak yıkama sahnesini görebiliriz, burada Odysseus elini dadısının ağzına bastırırken tasvir edilmiştir (Görsel 83)[408]. Odysseus ve Penelopeia'nın işlendiği görsellere MÖ 450 civarına tarihlendirilen bir kabartma örnek gösterilebilir (Görsel 84)[409]. Ayrıca Etürsk buluntusu bronz bir aynanın kapağındaki iki figürün de Odysseus ve Penelopeia olduğu düşünülmektedir (Görsel 85)[410]. Son olarak Odysseus'un İthaka'da yer aldığı tasvirler içerisinden talipleri öldürüldüğü sahneden bahsedilebilir. MÖ 330 civarına tarihlendirilen, İksion Ressamı'na atfedilen

[404] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 207; Uzantı 208.
[405] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 209; Uzantı 210.
[406] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 211.
[407] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 212; Uzantı 213; Lucilla Burn, *a.g.e.,* s. 84; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.,* s. 243, 249.
[408] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 214. Ayrıca benzer başka bir örnek için Bkz. Uzantı 215; Uzantı 216.
[409] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 217.
[410] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 218.

kırmızı figürlü krater üstünde taliplerin öldürüldüğü sahneyi görebiliriz; burada Odysseus rakiplerine saldırırken, taliplerin bir kısmı karşılık vermeye çalışmakta, bir kısmı masaları kalkan gibi kaldırarak arkalarına saklanmış durumda ve bir kısmı da çoktan ölmüş halde betimlenmiştir (Görsel 86)[411]. MÖ 450-400 yılları arasına tarihlenen, Penelope Ressamı'na atfedilmiş kırmızı figürlü bir skyphos üzerinde de Odysseus sarayında taliplerini öldürürken resmedilmiştir (Görsel 87)[412]. İsmi de yazılı olan Odysseus'un yayı eline aldıktan sonra taliplere yönelttiği bölüm işlenmiştir, taliplerden biri vurulmuş, biri tamamen savunmasız halde aman diler vaziyette ve bir diğeri de masanın arkasına saklanmış şekilde tasvir edilmiştir.

3.3. Odysseus Hakkında Değerlendirme ve Yorum

Bazı modern kaynaklarda Odysseus'u kahramanların en ünlüsü olarak anılırken görmek mümkündür[413]. Batı edebiyatının temeli sayılan kişiye atfedilen iki eserden birinin, kahramanın evine dönüş maceralarını aktarıyor oluşu bu ünlülüğün belki de en önemli faktörüdür. Antik kaynaklardan itibaren, Odysseus ismine bakıldığında ilk olarak onun kıvrak zekâsına ve kurnazlığına yönelik söylemlerle karşılaşılmaktadır. *İlyada*'nın henüz üçüncü bölümünde Priamos, Helene ve Antenor arasında geçen bir konuşma bize onunla ilgili önemli bilgiler vermektedir; boyu Menelaos'tan daha kısadır ama omzu ve göğsü daha geniştir, kurnaz ve hünerli biri oluşuyla anılır[414]. Antenor'un ağzından aktarılan şu sözlerle de Odysseus'un güçlü yönünün görünüşünden değil zekâsından geldiği açıkça ifade edilmektedir:

> *"...*
> *çok akıllı Odysseus kalkıp durunca ayakta,*
> *yere dikiyordu gözlerini, bakıyordu öylece,*
> *sallamadan sağa sola değneğini,*
> *benziyordu dimdik durup ne söyleyeceğini bilmeyen adama.*
> *Somurtmuş bir aptal sanırdınız siz onu.*
> *Ama göğsünden çıkarınca gür sesini,*

[411] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 219.
[412] Görsele ve detaylı bilgiye erişim için Bkz. Uzantı 220; Uzantı 221; Barry B. Powell, *a.g.e.*, s. 655; Thomas H. Carpenter, *a.g.e.*, s. 244, 250.
[413] Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 537; Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 223.
[414] Hom. Il. III, 190-205.

savrulurdu sözler lapa lapa yağan kar gibi,
o zaman hiçbir insan yarışamazdı Odysseus'la.
Bizi saran onun güzelliği değildi, işte buydu[415]*."*

Odysseus'un diğer kahramanlar arasında zekâ ve dikkat isteyen işlerde daha çok aranan biri olduğunu, casusluk görevi için yanına eşlikçisini seçecek Diomedes'in şu sözlerinde de görmekteyiz:

"...
Madem buyurdun arkadaşımı ben seçeyim,
tanrısal Odysseus'u nasıl tutarım gözden uzak,
her zora dayanır onun atılgan yüreği,
Pallas Athene de onu sever, sayar,
ateş içinden onunla geçer gideriz,
yol yordam bilen bir tek o var[416]*."*

İlyada ve *Odysseia*'da onunla birlikte kullanılan sıfatlara bakıldığında da Odysseus'a yakıştırılan karakter özellikleri görülmektedir. Çok kurnaz ve çok akıllı sıfatlarının yanı sıra, çektiği tüm acılara hitaben; çok çekmiş, talihsiz vb. sıfatlarla anıldığı ve zorlukların karşısında yılmadan akılcı yollarla çözüm arayan kişiliğine yönelik çok sabırlı sıfatının da sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (*İlyada* ve *Odysseia*'da kahraman için kullanılmış sıfatların nicel dağılımı Şekil 1 ve Şekil 2 üzerinde, grafik halinde gösterilmiştir[417]). Ovidius da *Aşk Sanatı*'nda Odysseus için *"Yakışıklı değildi Ulixes, güzel sözlüydü*[418]*"* demektedir.

Odysseus'un ise *İlyada*'da kendiyle ilgili söz ettiği görülmez. Diomedes'in casusluk görevinde kendisini yanına seçtiği kısımda dahi Odysseus, övgü veya yergi dinlemek istemez, zaten becerilerinin herkes tarafından gayet iyi bilindiğini ima

[415] Hom. Il. III, 215-225.
[416] Hom. Il. X, 240-250.
[417] Şekil 1 üzerinde İlyada'da; tanrısal, yiğit, ünlü vb., tüm kahramanlar için kullanılan sıfatlardan ziyade daha çok Odysseus ile kullanılan sıfatlar tercih edilmeye çalışılmıştır. Şekil 2 üzerinde ise kahramanla birlikte kullanılan sıfatların tümü grafiğe dahil edilmiştir. Böylelikle ilk grafik ile daha çok Odysseus ile anılan sıfatlara dikkat çekilmek istenmiş, ikinci grafiğe tüm sıfatların eklenmesiyle de iki grafiğin karşılaştırılması halinde kahraman için kullanılan genel sıfatlar ile görece ona has sıfatların nicel dağılımı hakkında bir fikir oluşturulabileceği umut edilmiştir.
[418] Ov. ars. 123.

ederek bir an önce işe koyulmak gerektiğini söyler[419]. Özellikle destanın ilk bölümlerinde kendini Telemakhos'un babası olarak anmakla yetinir; ikinci bölümde Thersites'i dövüp tehdit ederken, söylediklerini gerçekleştirmediği halde kendisinin bir daha Telemakhos'un babası olarak anılmaması üzerine yemin ederken[420], dördüncü bölümde Agamemnon'un orduları kışkırttığı sırada Telemakhos'un babasının cenkçiliğinin görüleceği cevabını verir[421].

İlyada'da gördüğümüz Odysseus, henüz yeni doğmuş oğlundan kopartılıp savaşa getirilmiş bir babadır ve tüm derdi savaştan zaferle ayrılıp evine dönmektir. Zafer uğrunda da doğru ya da yanlış gözetmekten ziyade, yalnızca gerekeni yapar. Dimoedes'in Nestor'u kurtarmak için destek istediği yerde arkasını dönüp gitmesi[422] Odysseus'un gözünden makuldür; Nestor'un kaybı üzücü ve askerler için moral bozucu olsa da kendisi hayatta olduğu sürece Nestor'un yeri doldurulabilir. Nestor ihtiyarlığından gelen bilgelik ile toplantılarda akıl veren, güzel konuşan kişi olarak katkı sağlamaktadır[423] ve kuşkusuz Odysseus da bu meziyetlere sahip olduğunu düşünmektedir. Ancak, onu kurtarmak için gittiğinde ikisi de canını yitirirse komutanlar arasında akıl yönünden büyük bir güç kaybı yaşanacaktır. Büyük cesaret sergileyerek savaştığı bölümde de Troia tarafının üstünlüğünden dolayı askerlere moral verecek bir hamle yapmak istemektedir[424]. Agamemnon kaçış hazırlığı için gemileri denize indirmeyi önerdiğinde Odysseus bu teklife karşı çıkarken[425], büyük bir cesaret örneği ve onurlu bir duruş sergilemekten çok, olaya tamamen stratejik açıdan yaklaşmaktadır. Savaş açık alanda sürerken böyle bir hareketi gerçekleştirmenin, çarpışmakta olan askerlerin az kalmış moralini de tamamen yok edeceğinden dolayı, bu kararın hepsi için toplu intihar anlamına geleceğini düşünmektedir. Giriştiği işlerin arasında casusluk görevleri gibi son derece riskli sorumlulukları üstlenmesinin gerekçesi de bu tarz işler için kendisinden daha çok güvenebileceği birini tanımıyor olmasındandır denebilir.

---

[419] Hom. Il. X, 245-255.
[420] Hom. Il. II, 257-265.
[421] Hom. Il. IV, 350-355.
[422] Bkz. s, 38-39.
[423] Nestor'un kişiliği hakkında Bkz. Azra Erhat, *a.g.e.*, s. 216; Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 526.
[424] Bkz. s, 39.
[425] Bkz. s, 40.

İşler yolunda gitmediği zamanlarda, içine gerekirse yalan da kattığı sözleriyle, bir şekilde insanları kendi istekleri doğrultusunda manipüle etmeyi başaran yönü geleneksel kahramanlarda çok da denk gelinen bir özellik değildir. Casusluk için Troia'ya sızdığı sırada Hekabe'ye yakalandığını aktaran versiyonda her nasıl yaptıysa düşmana en çok zarar veren liderlerden biri olan Odysseus, bir şekilde Hekabe'yi kendisini salmaya ikna etmeyi başarmıştır[426]. Nausikaa'nın karşısına, çırılçıplak ve bitik hâlde çıkmasına rağmen sözleriyle genç kızı pekâlâ etkilemiştir[427]. İthaka'ya döndüğünde Athena kendisini denemek için başka bir görünümle karşısına çıktığında nerede olduğunu bilmeyen ve kimliğini gizlemenin daha doğru olduğunu düşünen Odysseus, yalan becerisiyle Athena'yı da kelimenin tam anlamıyla şaşırtmış ve her zaman olduğu gibi bir kez daha sempatisini kazanmıştır[428]. Dilenci kılığında eşiyle yaptığı görüşmeden sonra Penelopeia, konuştuğu kişinin Odysseus olduğundan bihaber olmasına rağmen, eşinin söz söylemedeki ustalığından açıkça etkilenmiştir[429]. Phaiakların kentinde kendini tanıttığı kısımda, ününün kurnazlığından geldiğini kendisi de ifade etmektedir[430].

Grimal'ın aktardığı bilgilere göre Akhilleus ile aralarında değerler hakkında bir tartışma geçer ve Akhilleus yiğitliğin önemini vurgularken Odysseus basiretin önemli olduğunu düşünmektedir[431]. Ovidius'un *Dönüşümler*'inde aktarılan bir başka tartışma da Aias ve Odysseus arasında Akhilleus'un silahlarının devralınması hususunda gerçekleşmektedir[432]. Silahların devredilmesi için yeni en iyi seçilmesi gerekliliği bu iki kahramanın tartışmasıyla birlikte bambaşka bir boyut kazanmış olur. Aias tam anlamıyla Akhilleus'un daha önceden de savunduğu yiğitlik kavramını temsil etmektedir. Aias, devasa kalkanıyla birlikte, en eski metinlerden beri Akhaların yıkılmaz kalesi olarak anılmakta, savaşların en zor anında bile hiçbir cesaretsizlik belirtisi göstermeden öne atılmakta ve bu atılmanın hakkını vererek düşmanlarına

[426] Bkz. s, 43.
[427] Hom. Od. VI, 125-210.
[428] Hom. Od. XIII, 255-300.
[429] Odysseus ve Penelopeia'nın görüşmesi için Bkz. Hom. Od. XIX.
[430] Hom. Od. IX, 15-20.
[431] Pierre Grimal, *a.g.e.*, s. 540.
[432] Bkz. Ov. met. XIII, 1-385.

üstünlük kurmaktadır[433]. Ovidius'un metninde gördüğümüz kadarıyla Odysseus ise Aias'ın savaştaki bu yiğitliğini takdir etmekle birlikte tam anlamıyla bir meziyet olarak kabul etmez. Ona göre bu yiğitlik, kendi askerlerinin kanından çok düşman kanının dökülеceğini garanti etmektedir ancak, gerçek üstünlük kan dökecek kuvvete sahip olmakla beraber hangi koşullar altında kan akıtılacağını, hangi koşullarda zafere kan dökmeden gidilebileceğini de öngörmeyi gerektirmektedir. Geleneksel kahramanlık değerlerini temsil eden Aias, Odysseus'un yaptığı işlerin gölgeler içinde, gizli saklı yapıldığı için yiğitliğe sığmayacağını ve bu yüzden Odysseus'a asla güvenilemeyeceğini düşünmekteyken, Odysseus saf ve acımasız bir gerçeklikle ister gölgelerde isterse günün en aydınlık saatlerinde olsun kendi yaptıklarının zafere ulaşma yolunda daha mühim olduğunu ve belirleyici olanın da bu olduğunu ifade eder. Odysseus'un penceresinden bakıldığında onu anlamak mümkündür; kahramanların girdiği bu tartışma bile zafere yakın oldukları içindir, eğer zaferden çok uzak oldukları bir zamanda Akhilleus'u kaybetseler muhtemelen bu tartışmaları yapmak yerine, savaş ya da kaçış planı üzerinde tartışıyor olacaklardır (Akhilleus'un canlı olduğu halde savaşa dahil olmadığı bölümlerde de görüldüğü gibi). Yani Aias'ın onu aşağıladığı bu sözleri konuşabilmesi bile zafere yakınlıklarından gelen bir konfordur ve saf gerçeklik onun açısından bunu söylüyorken, zafere gölgelerde ya da aydınlıkta gidildiğine bakmanın da önemi azalmaktadır. Odysseus'un, tiradının sonunda eliyle Palladion'u gösterdiği sahne özellikle vurucudur. Bu yalnızca zaferin temsili değildir; zaferin Odysseus'un üslubuyla, sırf öyle gerektiği için en aşağı görülen şekillerden biri olan hırsızlıkla elde edilmesinin sembolüdür. Fakat yine de Aias'ın penceresinden bakıldığında, onu da anlamak mümkündür; onun gözünde Odysseus, işini gölgeler arasında, yalan ve kurnazlıkla sürdüren, kontrolü bir şekilde ele geçirmeyi başaran bir manipülasyon ustasıdır ve kendi çıkarlarını topluluğunun çıkarlarının önüne koyması halinde, dostlarına da düşmanlarına yaptığı gibi gölgeler ardından saldıracaktır ve bu nedenle güvenilmez biridir. Bu açıdan Odysseus, hangi kahramanla mukayese edilirse edilsin geleneksel kahramanlık anlayışıyla çatışan bir sorgulama makinesidir. Daha

[433] İlyada'da Aias "Akhaların Kalesi" olarak anılmaktadır, Bkz. Hom. Il. III, 225-230; VI, 5; VII, 210-215.

sloganvari bir söylemle Odysseus, büyük kahramanlık yolunda başarıyla ilerleyen bir antikahramandır.

Odysseus, dedesinin babası olmasından dolayı Hermes'in soyundan gelmekle ve Sisyphos'un oğlu olarak yakıştırıldığı anlatılarla[434] kahramanın doğuşundaki olağan dışılık hikâyesini kısmen karşılamaktadır. Belki, çocukken katıldığı av[435] esnasında ileri atılmasıyla bir ölüm tehlikesi atlatmış ve küçük yaşlarda cesaretlilik ve başarı örneği sergilemiş de sayılabilir. Kahramanın maceraya atılmadan önce tanrıdan destek alması söz konusu olduğunda Hermes'in ona *molü* verdiği sahne anımsatılabilir, bu bitki bir insan tarafından koparılamadığı için bir tanrının yardımı olmadan elde etmek imkânsızdır[436]. Bunun da ötesinde Odysseus, kendi dönemi kahramanları içinde adeta Athena'nın gözdesidir[437]. *İlyada'*da gece casusluğu görevinde Odysseus ve Diomedes'i kollamış[438], Sokos'un elinden gelen ölüme engel olarak Odysseus'un hayatını kurtarmıştır[439]. Yan yana geldikleri tragedyalarda ise Athena kahramanın iş birlikçisi konumundadır. Euripides'in *Resos*'unda Diomedes ve Odysseus'a kendini göstererek desteğini açıkça belirttikten sonra onlara doğru gelen Paris'i oyalayarak zaman kazandırır[440]. Sophokles'in *Aias*'ında Athena, daha önceden kandırarak hedefini şaşırttığı Aias'ı kandırmaya devam ederek, farkında olmadan tüm yaptıklarını Odysseus'un önünde itiraf ettirmektedir[441]. *Odysseia*'da ise; tanrıların toplantısında Odysseus'un yurduna dönüş kararını gündem haline getirir, onun dönüşü için İthaka kentiyle ve oğlu Telemakhos ile ilgilenir, Phaiakların kentinde yol gösterici olur, İthaka'ya geldiğinde onu karşılayarak mallarını saklamasına ve saraydaki durumları anlatarak plan yapmasına yardımcı olur, onu dilenci kılığına sokarak izlemesi gereken rotayı tasarlar, taliplerin öldürülmesi esnasında da kahramanın yanında olur ve son olarak, öldürülen soyluların akrabaları intikam için geldiğinde araya girerek barışı kararlaştırır[442]. Odysseus, Athena'ya yakardığı bir yerde tanrıçayı,

[434] Bkz. s, 36.
[435] Bkz. s, 36.
[436] Hom. Od. X, 300-305.
[437] David A. Leeming, *A'dan Z'ye…,* s. 86.
[438] Hom. Il. X, 270-515.
[439] Hom. Il. XI, 435-440.
[440] Eur. Rhes. 790-880.
[441] Soph. Ai. 1-120.
[442] Hom. Od.

'her zorlukta yanında bulduğu' güç olarak anmaktadır[443]. Athena'nın Odysseus'a yönelik desteği ile ilgili en güzel benzetmeyi *İlyada*'da buluruz. Patroklos'un cenaze töreninde yapılan oyunların koşu müsabakasında Athena'nın tökezletmesiyle yarışı kaybeden Küçük Aias, *"...oldum olası destek olur Odysseus'a, ana gibi[444]."* sözleriyle Odysseus'un gördüğü tanrı desteğini son derece açık bir şekilde özetlemiştir.

Odysseus'un hem Troia Savaşı esnasında, destansı bir savaşın en önemli isimlerden biri olması hem de (ve belki daha da önemlisi) dönüş yolunda atlattığı türlü badireler kahramanlığın göstergelerinden olan 'serüvenler' başlığını karşılamak için gayet yeterli görünmektedir. Odysseus'un kahramanlarda görme ihtimalimizin yüksek olduğu 'bir kente bağlanma' teması ise İthaka'ya döndükten sonra Penelopeia'nın taliplerini öldürmesi ile büyük ölçüde karşılık bulmaktadır. Campbell'ın daha önce de başvurduğumuz bir alıntısında aktarıldığı şekliyle kahramanın önemli bir görevi, hayatın sınamalarını atlatmış daha bilge ya da daha meziyetli karakteriyle, kaderinden çıkardığı dersleri bağlı olduğu toplulukla paylaşmak için dönmesidir[445]. Odysseus kentine dönmemesi için çokça baştan çıkarmayla karşılaşmasına karşın, kahramanın yolunu tamamlama iradesi gereğince kentine dönme isteğini terk edememiştir. Kentine geldiğinde ise topluluğunun yozlaşmasıyla karşılaşır. Halkının önde gelen ailelerinin gençleri, kentin ortak değeri diyebileceğimiz bir ahlakı kaybetmiş, sahip çıkılması gereken krallığı kendi açgözlülükleriyle sömürmeye başlamışlardır. Dönüşü çok kanlı olan kralın tasfiyesiyle kent, eskinin ahlakını unutturmaya başlayan yozlaşmanın pençesinden kurtarılmıştır.

Kahramanlığa yakıştırılabilen son başlığımız olan 'yerin altına veya göğün üstüne gidiş' konusunda da Odysseus dikkat çekici bir örnektir. Kahramanın, ölülerin topraklarına ayak basması ve geri dönebilmesi onun bir kez öldüğünü ve tekrardan dirilmeyi başardığını ifade eder; bunu bir başka kaynağa dahi ihtiyaç olmaksızın, *Odysseia*'da, Kirke'nin başarısından dolayı Odysseus'u tebrik ettiği sırada, herkesten farklı olarak iki kez ölüm tecrübesini tadacağını söylediği yerde görebilmekteyiz[446]. Mitolojilerde 'iki kez ölen' ya da haliyle 'iki kez doğan' teması yalnızca Odysseus ile

[443] Hom. Il. X, 275-280.
[444] Hom. Il. XXIII, 780-785.
[445] Bkz. s, 32-33.
[446] Hom. Od. XII, 20-25.

görülmez, Frazer'ın da başlıklandırarak işlediği; Adonis, Attis, Osiris, Dionysos ve Persephone örnekleri de iki kez ölen/doğan (yeraltına gidip gelen) örneklerdir ancak, bu örneklerin tamamı hasadın döngüselliğine ilişkin anlatılardır[447]. Odysseus'un yolculuğu bunlardan farklı olarak, 'ölüm sularının' ötesine geçmeye çalışan Gılgamış'a daha yakın bir anlatıdır; onun gibi bir bilginin peşinde yaşayanların topraklarını terk etmesine karşın, Gılgamış ölümsüzlüğün bilgisini aramaktayken[448] Odysseus evine dönmenin bilgisini aramaktadır. Gelgelelim, Odysseus her ne kadar başka bir amaç için de olsa bu topraklara inerek sıradan hiçbir kimsenin edinemeyeceği, belki de en bilinemez bilgiye, ölümden sonra yaşamın varlığı ve şekline yönelik bilgiye erişmiştir. Kalypso'nun yanındayken ise, ölümün sırlarına vakıf olduğunu düşünebileceğimiz kahramana ölümsüzlüğün ve hiç yaşlanmamanın teklif edildiği görülmektedir[449]. Kahramanın anlatısındaki ölümsüzlüğü reddediş, bazı araştırmacıların onunla ilgili 'ölüm korkusunu yenen bilge insan' yorumlarını mümkün kılmaktadır[450]. Ayrıca Polyphemos'u aklıyla alt eden Odysseus; Kirke, Seirenler, Skylla ve Kharybdis gibi engellerin üstesinden gelmesiyle de bazı araştırmacılar tarafından, daha önce denizlerin geçilemez olanlarını aşmanın (ve bunlara ek olarak, ölüler dünyasının yerini bulmasıyla bilinen dünyanın sınırlarını bile aştığı çekinmeden ima edilebilir) bilgisini edinen 'bilge kişi' olarak da yorumlanabilmektedir[451]. *Odysseia*'da ölümsüzlüğün reddine yönelik anlatının kuvvetlendirilmesi adına Kalypso'nun adası bütün güzellikleriyle birlikte betimlenmiş olup, bir ölümlünün bundan etkilenmemesinin imkânsız olduğunu vurgularcasına Hermes'in adaya ilk geldiğinde (bir tanrı olmasına rağmen), ayak bastığı toprakların güzelliği karşısında nasıl donakaldığı aktarılmıştır[452]. Yani Odysseus yalnızca kahramanlığın nihai sonu olabilecek ölümsüzlüğü değil, tanrıların bile imreneceği güzellikte bir adada, bir periyle yatağını paylaşarak geçireceği ölümsüzlüğü

[447] James G. Frazer, *Altın Dal,* Cilt I, 2. Baskı, Payel Yayınevi, İstabul 2004, s. 268-352.
[448] *Gılgamış Destanı,* IX-XI; Samuel Henry Hooke, *a.g.e.,* s. 64-69; Donna Rosenborg, *a.g.e.,* s. 305-323.
[449] Hom. Od. V, 135-140, 210-215; VII, 255-260.
[450] Zekeriya Erdinç, "Yaşamın Üç Kriteri", *Görünüm (Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi),* Cilt 1, Sayı 1, 2015, s. 23-24.
[451] Deniz Akdeniz-Nurşah Çokbankir Şengül, "Odysseia'nın Apollonik Söylem Ekseninde Analizi", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt 12, Sayı 3, 2022, s. 1764-1765.
[452] Hom. Od. V, 50-80.

reddetmektedir. Kahraman, bütün baştan çıkarmalara karşın sarsılmaz bir insan kalma iradesi göstermektedir. Bu insan kalma iradesini sürdürmesi, bazı araştırmacılar tarafından, İno'nun yaşmağına ilk başta güvenmek istemediği anlatılara benzer örneklerin de varlığıyla, Odysseus'un tanrılara karşı güvensiz (kuşkucu) yönüyle birlikte insan aklını (rasyonalizmini) merkeze alan hümanizm düşüncesine yakınlığı şeklinde yorumlanmaktadır[453]. Odysseus'un baştan çıkarılamayışı ve Kalypso'yu reddederek gösterdiği insan kalma iradesine; Kirke'nin yatağını terk edişi, Lotosyiyenler'den etkilenen arkadaşlarını zorla gemiye bindirişi, Seirenlerin müziğinin etkisine kapılmamak için kendini direğe bağlatması gibi örneklerin de eklenmesiyle kahramanın kimi araştırmacıların, Apollonik ve Dionysiak ikiliğinde Odysseus'un Apollonik ölçütlüğün temsili olarak görülebildiği ve mitostan çok logosun rasyonalitesine sahip olduğu yönündeki yorumlarını da mümkün kıldığı söylenebilir[454].

Daha önce kullandığımız sloganvari bir söylemi yinelemekte fayda var; Odysseus, büyük kahramanlık yolunda başarıyla ilerleyen bir antikahramandır. Bunun nedeni Odysseus'un farklı zamanlarda 'Hangi Odysseus'a bakıyoruz?' sorusunu sorduracak kadar farklı şekillerde ele alınmış olmasıdır. Odysseus, Homeros'a atfedilen eserlerde, yukarıda da değinilen akılcı lider iken, tragedyalar ve özellikle Antik Roma yazınındaki önemli örneklerle, bayağı kişilik özellikleri sergileyen bir düzenbaza dönüşmeye başlamıştır[455]. Aynı yazarın elinde bile bu iki farklı Odysseus'u görmek mümkündür; Sophokles'in *Aias*'ında, Aias açıkça en nefret ettiği kişinin Odysseus olduğunu söylemiş ve tüm Akha liderlerini öldürmeye çalışmış olsa da Odysseus, Aias'ın cesedinin gömülmesi gerektiği konusunda Agamemnon ile tartışarak onurlu bir karakter ortaya koymaktadır[456]. *Philoktetes* adlı oyunda ise onurlu bir davranış sergilemeye kararlı olan Neoptolemos'u, önemli olanın zafer olduğu ve bir kereliğine onurlu davranışı kenara bırakıp kendisinin söylediği yalanlara uyması

[453] Mukadder Çakır Aydın, "Odysseus'tan Bugüne", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* Sayı 6, 1997, s. 456-458.
[454] Deniz Akdeniz-Nurşah Çokbankir Şengül, *a.g.m.,* s. 1761-1768.
[455] Barry B. Powell, *a.g.e.,* s. 629-631.
[456] Soph. Ai. 1315-1380.

yönünde ikna etmeye çalışan, bayağı bir Odysseus tiplemesi görülmektedir[457]. Vergilius'un *Aeneis*'inde ise hain[458], suçların kaynağı[459], vahşi[460], haşin[461], yalan dolan ebesi[462] gibi sıfatlarla anıldığı görülmektedir. Odysseus'un bayağı özelliklerini de ön plana çıkaran bu gibi anlatıların varlığından kaynakla, bazı araştırmacıların onunla ilgili *yazın tarihimizin ilk antikahramanı* yorumlarını yaptığını görmek mümkündür[463].

Kahramanlığın her yönüyle kabul edilebilecek, tartışmasız bir tanımının sunulmasındaki imkânsızlık, onun üzerinden açıklanmak zorunda kalınan antikahramanın (kahraman olmayan kahramanın) ne olduğunu ifade etmeyi de zorlaştırmaktadır[464]. Antikahramanı geleneksel kahramandan farklılaştıran en önemli husus, antikahramanın kahramanlığa yakıştırılan erdemleri taşımıyor oluşudur[465]. Olabilecek en idealize haliyle kahraman; musibete (veya bir başdüşmana), benliğine içkin olan güç ve erdemlerle karşı koyan diğerkâm kişiliktir[466]. Antikahramanlar ise, geleneksel kahramanın tamamen zıttı değil; sadece bu idealize kahraman kadar iyi olmamakla birlikte, musibetin kendisi olarak görülebilecek kadar da kötü olmayan ve bu yüzden de kahraman ile başdüşman arasındaki alana yerleştirilebilen figürlerdir[467]. İdealize kahraman tipinden uzaklaşmaya ve esas kötülüğün sembolü olan musibetin kimliğine yaklaşmaya başladığımız yere kadar olan geniş alanın tamamını antikahramanlığa tahsis etme gerekliliği, antikahraman olarak yorumlanan figürlerdeki çeşitliliği makul göstermektedir[468]. Bu durum da antikahramanı tanımlamadaki zorluklardan bir diğeridir. Odysseus, daha önce değinilen ortak

---

[457] Soph. Phil. 55-85; Sercan Özinan, "Aristoteles'in Poetika'sı Işığında Sofokles'in Filoktetes Tragedyası", *Medeniyet Sanat - İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi,* Cilt 8, Sayı 2, 2022, s. 115.
[458] Verg. Aen. II, 90.
[459] Verg. Aen. II, 160-170.
[460] Verg. Aen. II, 260-270.
[461] Verg. Aen. III, 270-280.
[462] Verg. Aen. IX, 600-610.
[463] Berrin Turan Tilbe, *a.g.m.,* s. 153.
[464] Berrin Turan Tilbe, *a.g.m.,* s. 151.
[465] Berrin Turan Tilbe, *a.g.m., gös. yer.;* Sengün M. Acar Keskin, "Kahraman'dan Anti-Kahraman'a, Ben'den Kendi'ye: Kim'lik Üzerine Bir Sorgulama", *Posseible: Felsefe Dergisi,* Cilt 11, Sayı 1, 2022, s. 15.
[466] Sengün M. Acar Keskin, *a.g.m.,* s. 8.
[467] Sengün M. Acar Keskin, *a.g.m.,* s. 16.
[468] Yunus Emre Gümüş, "Kahramanın Karanlık Yüzü Anti-Kahraman; Tiyatroda Karakterin Evrimi", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* Sayı 35, 2023, s. 850-851; Berrin Turan Tilbe, *a.g.m.,* s. 153.

örgelere[469] ciddi oranda uyum sağlaması ve binyıllardır süre gelen ününden dolayı kahramanlık yolundaki figürlerden biri olarak anılsa dahi, kötücül insanı tanımlamak için sunulan 'karanlık üçlü' şemasını oluşturan özelliklerden biri olan makyavelist kişilik özelliğine yakınlığıyla da yorumlanabilir[470].

Campbell'ın monomit teorisi en temel haliyle; ayrılma, erginlenme ve dönüş basamaklarından meydana gelmektedir[471]. Ayrıca Campbell, kahramanların yolculuklarını esasen manevi değere sahip, kendindeki gücü bulma ve kendini keşfetme çabasını karşılayan metaforik bir anlatı kümesi olarak değerlendirerek, bu metaforun tüm insanlık için geçerli olduğunu ifade etmektedir[472]. Onun düşüncesine göre, kahramanın erdemleri hepimizin içinde yer almakla birlikte, kendimizi keşfetme cesaretini gösterebileceğimiz monomitin öykündüğü kahramanlık yolculuğu, ilk günah ile kovulduğumuz cennete ve tanrının yanına geri dönmektir[473]. Bunun gibi Odysseus'un savrulmaları da içimizdeki antikahramana ışık tutmaktadır. Odysseus, savaşa katılmak ve o liderlerden biri olmak istemez ama buna mecbur edilir[474] ve onun hikâyesini yaratan bu mecburiyettir. Tüm insanlar için sunulabilecek belki de tek evrensel gerçek de doğmuş olma mecburiyetidir. Hepimiz, hiç de tercih şansımız olmadan, bir hayatın içine atılıvermişizdir ve bundan sonra yapabileceğimiz tek şey, eğer başarabilirsek, kendi hikâyemizi yaratmak ve yaşamaktır. Ne var ki hayat denen bu çabada kimilerimizin hikâyesi Odysseus'un dramını yinelemektedir. O, yaşadığı dünyaya uyum sağlayamayan insanın dramını anlatmaktadır. Savaşın yıkımından sonra, Polyphemos'u kör ettiği sahnede *kimse* olarak çekip gidebilecekken, rakibine

---

469 Bkz. Bölüm II.

470 Narsisizm, Makyavelizm ve psikopatiyi kapsayan karanlık üçlü terimi/teorisi hakkında genel bilgiler için Bkz. Zeynep Set, "Sosyal Kötücül Kişilikler: Karanlık Üçlü", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* Cilt 12, Sayı 3, 2020; Seren Saltoğlu-Doruk Uysal Irak, "Kişiliğin Karanlık Üçlüsü: Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati", *Türk Psikoloji Yazıları,* Cilt 23, Sayı 45, 2020. Ayrıca Makyavelizm için Bkz. Ahmet Kesgin," Machiavelli ve Makyevelizm", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy,* Cilt 5, Sayı 1, 2015; Metin Topuz, "Machiavelli'nin Virtù Kavramı ve Shakespeare'in Tragedyalarında Görünümleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı 45, 2023, s. 277-285.

471 Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 42.

472 Joseph Campbell, *a.g.e.,* s. 51; Ertuğrul İşler-Reyhan Özer, "Söylenbilimde İki Farklı Arayış Öyküsü: Odysseus ve İason'nun Yolculukları", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı 2, 2008, s. 45.

473 Joseph Campbell-Bill Moyers, *Mitolojinin Gücü,* 3. Baskı, MediaCat Kitapları, İstanbul 2013, s. 143-144.

474 Bkz. s, 37.

karşı böbürlendiği sahnede ismini haykırma ihtiyacı hissetmiştir ve bu ona yıllarca süren maceralar olarak geri dönecek bir ceza olarak ya da uyumsuz kişinin kendini keşfetme zorunluluğu olarak yorumlanabilir. Campbell'ın yukarıda ifade edilen aktarımlarından yorumlanabileceğine göre herkes, içinde tanrının sevgisiyle yoğrulmuş idealize bir kahramanı taşımaktadır. Ne var ki kendi gerçekliğinde sevgiyi ne aklıyla ne de kalbiyle anlayabildiğini düşünen bir kişi, cevabı yine kendi içinde bulmadığı sürece, sevgi paylaşımı isteyen her bağlılıkta uyumsuz kalacaktır. En azından Odysseus'un anlatısında, döneminin kahramanlarına hiç benzeyemeyen bu uyumsuz kişi, ismini haykırdıktan sonra benliğini her yönüyle sorgulayacağı yolculuklara mecbur kaldığında gittiği hiçbir yere ait hissedememiş, artık kendisinin ölü olduğunu kabullenmiş insanların yaşadığı ve nasıl bir tabloyla karşılaşacağını bilmediği ailesine, bir anlamda kendisine dönmek istemiştir. Bu dönüş, ya uyumsuz kişinin arayışından usanıp güvenli gördüğü alışkanlıklarına geri kaçmaya çalışması ya da uyumsuzluğunun ne kadar farklı yerlere gittiğiyle değil ancak kendisine, evine dönüşle sorgulayabileceğinin bir metaforu olabilir.

Odysseus üzerine yapılan yorumlar ve kahramanlık anlatıları üzerine gerçekleştirilen incelemeler, genel anlamda mitolojiye bakış açısıyla ilgili düşünceler geliştirmeyi de mümkün kılmaktadır. Çalışmanın başında da ifade edilmeye çalışıldığı üzere, mitoloji ele avuca sığmaz taşkınlığı ile çok net kategorizasyonlarla birbirinden ayrılamayacak ve hatta belki de biraz tutarsız temalarla örülü bir alandır. Bu taşkın çeşitlilik mitoloji adı verilen olgunun; farklı kültürlerden, farklı konulardan, farklı zamanlardan vb. hikâyelerin bir araya gelerek oluşturduğu bütüne verilen bir isim olmasından kaynaklanmaktadır. Mitin yalnızca yanlış ve eskide kalmış bilgiler için kullanılması da mit kavramının özüne aykırı bir kullanımdır. Bir şeyin gerçekliğinin a veya b seçeneklerinden biri olduğu bir durumda seçeneklerden birinin doğruluğu hakkında yaratılan hikâye doğru iken diğeri için yaratılan hikâye kaçınılmaz olarak yanlıştır. Ancak, bunların her ikisi de kendilerinin doğruluğu için yaratılmış hikâyelere sahip olduklarından dolayı mitik değerleri taşımaktadırlar. Zamanla daha çok desteklenen ve doğruluğuna inanmak için daha fazla nedene sahip olunan bilgi ele geçen bu nedenlerden dolayı gerçeğe yaklaştırılırken, zamanla terk edilen ve yanlışlığına inanmak için nedenleri artmış olan ise mite yakınlaştırılmaktadır. Hâlbuki

mit gerçeğin tezadı değil, önerileri sunan hikâyelerdir. Bu açıdan bugün de kesinliği tartışılmaz nesnel sonuçlar sunan bilimler dışındaki bilimler (elbette ciddi farklarla birlikte) hikâye yaratmaktadır ve bu yönüyle istesek de istemesek de mitik özellikler taşımaktadırlar.

Sosyal bilimlerdeki hiçbir sav hikâyeye sahip olmadan aktarılamaz. Sosyal bilimler ile mit arasındaki en ciddi fark, sosyal bilimlerin hikâye yaratımında kullandığı yöntemleri, doğru yorumlara olabildiğince yaklaşabilmek adına, sürekli olarak tartışma ve geliştirme çabasıdır. Sosyal bilimlerin açıklamalarını, gerektiğinde en sert eleştirilerle sınadıkları yöntemleri kullanarak yapıyor oluşu, hikâyeleri epistemolojik güçle kuvvetlendirerek kuramlara dönüştürmektedir. Başka bir deyişle sosyal bilimlerin sürekli geliştirdiği bilimsel yöntemleri kullanarak ortaya çıkardığı savlar, atalardan ve gelenekten geldiği için doğruluğuna inanılan ve haliyle fazlaca safsatayı da bünyesinde barındırma riski bulunan anlatılara kıyasla çok daha güvenilir açıklamalar sunacaktır. Sosyal bilimler ile mitoloji arasında güvenilirlik açısından ciddi bir fark olduğu kabul edilmelidir fakat yine de sosyal bilimlerin çok daha güvenilir hikâyeler yaratması, onların mitik özelliklere sahip olduğu gerçeğini de değiştirmemektedir. Bu nedenledir ki kendini bir sosyal bilim olarak tanımlayan ve eskiyle uğraşan arkeolojinin mitler ve mitolojiler üzerine çalışması son derece faydalıdır. Böylece, mitler ve mitolojiler üzerine yapılan çalışmalar, bütün sosyal bilimlere içkin olan mitik özelliklerin de daha iyi anlaşılması ihtimalini arttırmaktadır. Bu açıdan arkeoloji, mitoloji çalışmalarına yeltendiği noktalarda materyalist çalışma prensiplerinde esnekliğe açık olmalıdır. Çünkü, anlatının/hikâyenin kendisi tek başına bir araştırma materyalidir.

SONUÇ

Kahramanlık kavramına bakıldığında, kahramanı niteleyen cesaret ve fedakârlık gibi özelliklerin öne çıktığı görülmektedir. Kahraman, korkusuzca ve fedakârca toplumunu ve/veya değerlerini tehdit eden kötülüğün karşısına çıkan ve bu kötülüğü yok eden kişidir. Bu açıdan kahramanın, meziyetlerini iyi bir amaç uğruna kullanması kadar iyi bir sonuç alması da gerekmektedir. Bir bakıma kahramanlar, iyi insan olmak için niyetin mi yoksa sonuçların mı daha önemli olduğu üzerine yürütülen iyilik tartışmasından muaftırlar. Onlar, niteliklerini iyi niyetle yola çıktıkları süreçte kullanan ve iyi sonuç elde eden kişilikler olarak modellenebilirler. Ne var ki mitolojik kahramanlar, bu kahramanlık kavramına yeterince uygun bir profil sunmamaktadırlar. Mitolojik kahramanların önemli bir kısmı kötülükle savaşacakları mücadelelere gönüllü olarak değil, ondan kurtulmak isteyen bir kişinin kendisine yüklediği bir görev olarak yönelmişlerdir. Mitolojik kahramanların hikâyelerinin önemli kısmında kahramanın motivasyonu gücünü kanıtlamaktır. Mitolojik kahramanlar ile kahramanlık kavramı arasında görülebilen bu gibi uyumsuzluklar nedeniyle, kahramanlık anlatıları adı altında toplanabilecek hikâyeler için başka bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu iddia edilebilir. Kahramanlık anlatılarını bir araya getirebilecek bir yapı kurmak için ise, kahramanlık mitleriyle ilgilenmiş diğer çalışmalarda olduğu gibi, ortak temalara yönelmek ilk etapta mantıklı bir seçenek gibi görünmektedir.

Kahramanlık mitlerini ortak yönleriyle bir araya getiren bir yapı araştırıldığında Joseph Campbell'ın çalışmaları, özellikle *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* ve *Mitolojinin Gücü* adlı kitaplarıyla en önemli kaynak durumundadır. Bu konum Campbell'ın, kahramanlık anlatıları üzerinden yorumlayarak sunduğu "ayrılma, erginlenme ve dönüş" adımlarından oluşan monomit teorisinden kaynaklanmaktadır. Yer yer yanlış şekilde Campbell'a atfedilen kahramanın 12 adımlık yolculuk şablonu ise Amerikalı bir senarist olan Christopher Vogler'a aittir. Vogler 12 adımlık şablonu, Campbell'ın arketip kavramlarıyla güçlendirilmiş kahramanın yolculuğu düşüncelerinden esinlenerek, senaryolarını güçlendirmek isteyen senaristlere tavsiye olarak *The Writer's Journey: Mythic Structure For Writer* adlı kitabında aktarmıştır. Campbell psikanalizin terimlerini mitoloji çalışmalarına

taşıması ve mitolojik araştırmalara yeni okuma yöntemleri kazandırmasıyla son derece önemlidir. Ancak, Campbell'ın monomiti ve Vogler'ın 12 adımlık şablonu ne kadar güzel görünse de evrensel bir açıklama sunuyor olmanın problemlerini barındırmaktadır. Eskisi kadar rağbet görmeyen evrensel açıklamaların temelde iki ciddi sorunu vardır, bunlar; istisnai örneklerin denklem dışında bırakılması ve kesin olarak bilgisine sahip olunmayan örneklerin teoriye göre uygun olduğunu varsayma mecburiyetidir. Evrensel açıklamaların taşıdığı problemlerden kurtulan bir yapı sunabilmek için ortak temaları belirleyen örneklerin, olabildiğince daraltılmış bir kapsam içinden seçilmesi gerekmektedir. Yoğun olarak Antik Yunan örnekleriyle oluşturulan ortak temalar; kahramanın olağan dışı ilişkiden dünyaya gelmesi, henüz çocuklukta atlatılan ölüm tehlikesi, macera öncesinde ekipmanların elde edilmesi ve macera sırasında yardım alma, serüvenler, bir kente bağlanma (kurucu/kurtarıcı rolü) ve yerin altına ve/veya göğün üstüne gidiş alt başlıkları ile oluşturulabilmiştir. Bu yapı, kahramanlık anlatıları olarak öne çıkarılan hikâyeleri bir araya toplayabilmek adına ilk bakışta güzel bir bütünü temsil etmektedir. Ne var ki kahramanların hikâyelerinde ortak yönler gibi ciddi farklılıklar da mevcuttur.

Belirlenen bu temalar kahramanları biçimsel anlamda belli oranda bir araya getirmekteyse de kahramanlık kavramının mitolojik kahramanlar tarafından tam anlamıyla uyuşmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. Tüm mitlerin birer metafor olarak algılanması gerektiğini ifade eden Campbell'ın ortaya attığı teorinin bir metafor olarak ele alınmayarak, bu teori üzerine yaratılan şablonların yalnızca biçiminin uygulanması da bu konu hakkındaki çelişkileri arttırarak, sadece şekilci çalışmalar yaratma riskini barındırmaktadır. Kısacası herhangi bir mitolojik kahramanın anlatılarını doğru şekilde yorumlayabilmek için ne kahramanlık kavramı için yapılan tanımlar ne de kahramanlık anlatıları için oluşturulan şablonların uygulanması yeterli değildir. Her mitolojik kahraman kendi kahramanlık anlatılarının bağlamı içinde değerlendirilmelidir. Örneğin, antikahraman ifadesi Antik Yunan mitolojisinin terminolojisine ait gibi görünmese de özellikle Odysseus üzerinden yorumlanabileceği gibi, bazı mitolojik kahramanlar için kahramanlık kavramından daha uygundur. Odysseus kahramanlık anlatılarıyla ilgili sunulan ortak temalar üzerinden ele

alındığında son derece uygun görünmekle birlikte kahramanlık için ihtiyaç duyulan niteliklerin önemli bir kısmına sahip değildir.

Odysseus, dedesi Autolykos'un babası Hermes olduğundan dolayı tanrı soyundan gelmektedir. Buna ek olarak Sisyphos'un oğlu olduğunu aktaran diğer versiyonlar kahramanın olağan dışı doğuş anlatısını pekiştirmektedir. Çocukluk yaşta daha sonrasında izi kalacak yarayı aldığı av anlatısı ile ortak temalar içindeki en zorlama öneriyle, çocuk yaşta atlatılan ölüm tehlikesi temasını barındırdığı düşünülebilir. Özellikle tanrılardan gelmesiyle dikkat çeken yardımlar ile karşılanan, maceralar sırasında yardım alma teması, Hermes'in molü verdiği sahne ve Athena'nın bitmeyen destekleri ile çok net örneklere sahiptir. Serüvenler başlığı ise Odysseus'un Troia Savaşı'nda yer aldığı çok sayıdaki zorlayıcı görevle ve özellikle dönüş yolunda üstesinden geldiği zorluklarla karşılanmaktadır. Teiresias'ın ruhundan gerekli bilgileri alabilmek için yer altına inmiş ve ardından bilinen dünyaya dönebilmiştir. Bir kente bağlanmakla ilgili başlık ise, Odysseus'un İthaka'ya döndükten sonra, kentin eskilerden gelen ahlakını hiçe sayarak, koruması gereken sarayı sömüren yozlaşmış düzeni kanlı da olsa sona erdirmesiyle sağlandığı önerilebilir. Görüldüğü üzere, mitolojik kahramanları biçim olarak tespit etmeyi mümkün kılan temalar Odysseus ile ciddi derecede uyumludur. Gelgelelim kahramanlık için gereken nitelikleri karşılamak konusunda kabul edilebilir karakter özellikleri bulunamaz. Odysseus maceralarına fedakârca bir gönüllülükle çıkmaktan çok belli nedenlerle mecbur kalmıştır. Kahramanların korkusuzca savaş meydanlarında öne çıkması beklenirken Odysseus'un, kahramanlara pek yakıştırılmayan casusluk ve hırsızlık görevlerini de üstlendiği görülmektedir. Kahramanların iyi niyetli ve dürüst bir mücadele vermesi yönündeki beklentinin de aksine, Odysseus'un yalan söylemekten ve insanları manipüle etmekten çekinmediği örnekler mevcuttur. Kahramanların iyi amaçlarla iyi sonuca ulaşan kişiler olmasına karşın Odysseus, yalnızca işine yarar sonuçlar elde etmekle ilgilenmektedir. Kahramanların içinde yaşadığı çevre için mücadele etmesi beklenirken, Odysseus'un arkadaşlarının hayatının tehlikede olmasını umursamadığı örnekler bulmak mümkündür. Bunun için en iyi örnek *İlyada*'daki aktarımda Nestor'un hayatını kurtarmak için yardım isteyen Diomedes'i duymazdan gelmesi ve savaş alanından çekilmesidir. Tüm bunlar göz önüne alındığında mitolojik

kahramanlar için sunulan temalara son derece uygun olan Odysseus, kahramandan çok antikahraman kişilik özelliklerine sahiptir.

Odysseus üzerinden yapılan değerlendirme ile çok daha net bir şekilde görülmektedir ki mitolojik kahramanlar için sunulan ortak temalar bir bütün yaratıyor gibi görünse de oluşturulan bu yapı yoğun şekilde biçimsel bir uygunluk sunmaktadır. Mitolojik kahraman ile kahramanlık kavramı arasındaki uyumsuzluk, kahramanlık anlatılarını tek bir yapı içinde toplayarak giderilememektedir. Tek bir yapı etrafında uyumla bir araya gelmiş kahramanlık arketipinden ziyade, her kahramanlık hikâyesinin kendi bağlamı içinde değerlendirilerek farklı arketipik sembollerin önemli parçaları olduğu düşünülmeye değer bir öneridir. Odysseus'un kahramanlık anlatılarında rasyonalist ve insanı evrenin merkezine taşıyan hümanist bakış açılarının gelişimine benzer bir zihinsel değişiklik süreci yakıştırılabilmektedir. Bu durumda Odysseus'un temsil ettiği rasyonel insan tipinde, görece daha büyük başarılar ve övünçler kazanan fakat bunların karşılığında doğanın mistik yönlerinden kopuşun getirdiği uyumsuzluk ve huzursuzluk hislerine mahkûm olan insana yönelik bir sembolizm yorumlanabilir. Böylece Odysseus temsili ve Odysseus'un yolculukları, kendi kimliğini bulmak zorunda olan insanın bir ömür içindeki savrulmalarının metaforik karşılığı olarak değerlendirilebilir.

Mitolojik kahramanlar arasında en çok öne çıkan isimlerden biri olan Herakles de benzer şekilde bir yorumlamaya örnek gösterilebilir. Herakles'in meşhur on iki işi, kahramanın çevresini güvene almak amacıyla fedakârca üstlendiği sorumluluğun sonucu değildir. Herakles'in en bilinen kahramanlıkları, yaşadığı bir cinnet sırasında yaptıklarının günahlarını ödeyeceği arınmasını gerçekleştirmek için üstlenmek zorunda kaldığı işlerdir. Ne var ki Herakles'i delirterek cinnete Hera'nın neden olduğu yönündeki aktarımlara bakıldığı zaman Herakles de sadece bir kurbandır. Bu açıdan Herakles, doğum ve ölüm döngüsünü doğadaki diğer canlılar gibi ekosistemin bir parçası olarak yaşayan insanlardan, üremeyi evlilik yoluyla kendi kültürel yargılarıyla yaşayan insana doğru gerçekleşen dönüşümün sembolik izlerini taşıyor olabilir. Bunlara ek olarak Herakles'in anlatılarından, belki de aile içinde oturtulmaya çalışılan kültürel yapının yarattığı çatışmaları sunan metaforik yorumlar çıkarmak ve kahramanın hikâyesinin bağlamını burada aramak da mümkün olabilir.

Bir başka mitolojik kahraman örneği olan Theseus ise babayı arayış sembolüyle yola çıkıp, kentini beladan kurtarmak için Minotauros'a karşı savaşmak için gönüllü olarak fedakârlık ve cesaret örneği sergilemiştir. Canavarı öldürerek kentini beladan kurtaran Theseus, böylece kahramanlık kavramının sunduğu niteliklere diğer mitolojik kahramanlardan çok daha uygun bir kişilik sunabilmiştir. Theseus'un büyük oranda Atina ile yakından ilgili anlatıları, modern zamanlarda da örnekleri iyi bilinen ulusal kahraman tiplemesine son derece uygun arketipik bir sembolizm taşımaktadır.

KAYNAKÇA

ANTİK KAYNAKLAR

Apollodoros, *Bibliotheka,* Der. James George Frazer, Çev. Nur Nirven, 2. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2020.

Aristoteles, *Metafizik,* Çev. Ahmet Arslan, 2. Baskı, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1996.

Enuma Eliş, Çev. Selim F. Adalı- Ali T. Görgü, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul (Mayıs) 2016.

Euripides, *Alkestis,* Çev. T. Yılmaz Öğüt, 1. Baskı, Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, İstanbul 2018.

Euripides, *Hekabe,* Çev. Yılmaz Onay, Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, İstanbul 2013.

Euripides, *İphigenia Aulis'te,* Çev. Ari Çokona, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

Euripides, *Kyklops,* Çev. Ari Çokona, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

Euripides, *Resos,* Çev. Sema Sandalcı, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

Euripides, *Troyalı Kadınlar,* Çev. Ari Çokona, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2022.

Gılgamış Destanı, Çev. Sait Maden, 15. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

Herodotos, *Tarih,* Çev. Müntekim Ökmen, 17. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

Hesiodos, *Theogonia,* Çev. Azra Erhat- Sebahattin Eyüboğlu, 6. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

Homeros, *İlyada,* Çev. Azra Erhat- A. Kadir, 12. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

Homeros, *Odysseia,* Çev. Azra Erhat- A. Kadir, 11. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

Ovidius, *Aşk Sanatı,* Çev. Çiğdem Dürüşken, 5. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

Ovidius, *Dönüşümler,* Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu, 1. Baskı, Payel Yayınları, İstanbul 1994.

Seneca, *Troialı Kadınlar,* Çev. Çiğdem Dürüşken, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

Sophokles, *Aias,* Çev. Ari Çokona, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

Sophokles, *Kral Oidipus,* Çev. Bedrettin Tuncel, 15. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

Sophokles, *Oidipus Kolonos'ta,* Çev. Ari Çokona, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

Sophokles, *Philoktetes,* Çev. Ari Çokona, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.

Vergilius, *Aeneis,* Çev. Türkân Uzel, 1. Baskı, Öteki Yayınevi, Ankara 1998.

MODERN KAYNAKLAR

A. Leeming, David, *A'dan Z'ye Dünya Mitolojisi,* Çev. Nurdan Soysal, 4. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 2020.

A. Leeming, David, *Mitoloji: Kahramanın Yolculuğu,* Çev. Ilgın Yıldız, 1. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 2020.

Acar Keskin, Sengün M., "Kahraman'dan Anti-Kahraman'a, Ben'den Kendi'ye: Kim'lik Üzerine Bir Sorgulama", *Posseible: Felsefe Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 1, 2022: 1-26.

Agizza, Roza, *Antik Yunan'da Mitoloji Masallar ve Söylenceler*, Çev. Z. Zühre İlkgelen, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006.

Akdeniz, Deniz- Çokbankir Şengül, Nurşah, "Odysseia'nın Apollonik Söylem Ekseninde Analizi", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 3, 2022: 1760-1771.

Akgül, Tülay Yıldız, "Bir İdeoloji Taşıyıcısı Olarak Mit ve Tragedya", *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Sayı: 11, Kış 2014: 1-16.

Akkaş Önal, Sema, "Mit ve Felsefe", *Milli Folklor*, Sayı: 77, 2008: 83-88.

Albasan, Işık, "Augustus Döneminde Mitolojik İmaj ve İmparatorluk Kültü Bağlamında Merkez ve Eyalet Karşılaştırması", *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2023: 1121-1163.

Albasan, Işık, "Augustus Döneminde Mitolojinin ve Edebiyatın İdeolojik Unsur Olarak Kullanılması", *Homeros,* Cilt 3, Sayı 2, 2020: 71-78.

Altunay, Erhan, *Paganizm – 2 Mezopotamya – Mısır,* 1. Baskı, Hermes Yayınları, İstanbul 2015.

Armstrong, Karen, *Mitlerin Kısa Tarihi*, Çev. Dilek Şendil, 2. Baskı, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2017.

Aslan, Rüstem, "Bir Savaş, Bir Ozan, Bir Kitap, Troia Savaşı, Homeros, İlyada", *İdol Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Dergisi*, Sayı: 21, Nisan-Mayıs-Haziran 2004: 60-70.

Atış, Naciye, "Grek Düşünce Dünyasında Felsefe Din ve Mitoloji İlişkisi", Kaygı, Sayı: 12, 2009: 57-66.

Başaran, Barış, "Kozmogoni ve Toplumsal Tabakalaşma: Vedik Mitoloji Üzerine Bir İnceleme", *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 16, 2017: 215-259.

Batuk, Cengiz, "Mit, Tarih ve Gerçeklik Sorunu Üzerine Notlar", *Milel ve Nihal İnanç Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Ocak-Nisan 2009: 27-53.

Bayat, Fuzuli, "Tarihten Günümüze Bir Manipülâsyon ve Kitle Aldatma Aracı Olarak Siyasi Mit", *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1, Haziran 2022: 1-23.

Bayat, Fuzuli, *Mitolojiye Giriş*, Karam Yayıncılık, Çorum 2005.

Baykent, Ufuk Özen, "Sokrates Öncesi Felsefede *Arkhe* Sorunu", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 5, 2018: 130-142.

Beğenç, Cahit, *Anadolu Mitolojisi*, 2. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1974.

Berens, E. M., *Antik Yunan ve Roma Mitleri ve Efsaneleri*, Çev. Beril Huri, 3. Baskı, FA Yayınları, Ankara 2022.

Berke, Zeynep, "İki Ayrı Perspektiften Mitos-Logos İlişkisi", *Kaygı*, Cilt: 19, Sayı:1, 2020: 135-151.

Black, Jeremy- Green, Anthony, *Mezopotamya Mitoloji Sözlüğü*, Çev. Necdet Hasgül, Aram Yayıncılık, İstanbul 2003.

Bonnefoy, Yves, *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, Çev. Levent Yılmaz, 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 2000.

Bulfinch, Thomas, *Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi*, Çev. Özgür Umut Hoşafçı, 8. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2021.

Burn, Lucilla, *Yunan Mitleri*, Çev. Nagehan Tokdoğan, 3. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara 2017.

Campbell, Joseph- Moyers, Bill, *Mitolojinin Gücü,* Çev. Zeynep Yaman, 3. Baskı, MediaCat Kitapları, İstanbul 2013.

Campbell, Joseph, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Çev. Sabri Gürses, 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2010.

Camporeale, Giovannangelo, "Uthuze", *LIMC (Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae) VI-1*, Artemis Verlag, Zürih ve Münih 1992: 970-983.

Can, Şefik, *Klasik Yunan Mitolojisi*, 3. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1994.

Carpenter, Thomas H., *Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji*, Çev. Bensen B. M. Ünlüoğlu, 2. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul 2016.

Cassier, Ernst, *Dil ve Mit*, Çev. Onur Kuzgun, 2. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2018.

Cassier, Ernst, *İnsan Üstüne Bir Deneme*, Çev. Necla Arat, 1. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1980.

Ciziri, Şerefhan, *Anadolu'dan Mezopotamya'ya Tarih ve Uygarlık*, Doruk Yayımcılık, Ankara 1997.

Çakır Aydın, Mukadder, "Odysseus'tan Bugüne", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* Sayı: 6, 1997: 455-463.

Daniels, Mark, *Bir Nefeste Dünya Mitolojisi*, Çev. Pınar Üstel, 1. Baskı, Maya Kitap, İstanbul 2014.

Dursun, Aysun, "Mit, Destan ve Halk Hikâyelerinde Birinci Dereceden Kahramanların Statüleri Üzerine Bir İnceleme", *Söylem Filoloji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2018: 19-38.

E. Peters, Francis, *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, Çev. Hakkı Hünler, 1. Baskı, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2004.

Eliade, Mircea- Couliano, Ioan P., *Dinler Tarihi Sözlüğü*, Çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul 1997.

Eliade, Mircea, *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, Çev. Mustafa Ünal, 1. Baskı, Serhat Kitabevi, Konya 2005.

Eliade, Mircea, *Dinler Tarihine Giriş*, Çev. Lale Arslan, 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2003.

Eliade, Mircea, *Mitlerin Özellikleri*, Çev. Sema Rifat, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul 2001.

Elif Aksoy, "Anadolu Efsaneleri Belleklerde Yaşamaya Devam Ediyor", *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 55, 2002: 61-69.

Erdinç, Zekeriya, "Yaşamın Üç Kriteri", *Görünüm (Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi),* Cilt: 1, Sayı: 1, 2015: 20-25.

Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, 26. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.

Estin, Colette- Laporte, Helene, *Yunan ve Roma Mitolojisi*, Çev. Musa Eran, 1. Baskı, TÜBİTAK, Ankara 2002.

Frazer, James G., *Altın Dal,* Cilt I, Çev. Mehmet H. Doğan, 2. Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul 2004.

Freeman, Charles, *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları*, Çev. Suat Kemal Angı, 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 2003.

Friedell, Egon, *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi,* Çev. Necati Açа, 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 1999.

Gerçeker, Muharrem- Yorulmaz, İrfan- Ural, Arzu, "Ses ve Konuşma", *K.B.B. ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 1, 2000: 71-78.

Göcen, Gülüşan, *Psikoloji Mitoloji ve Din*, 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2018.

Graves, Robert, *Yunan Mitleri,* Cilt I-II, Çev. Uğur Akpur, 1. Baskı, Kolektif Kitap, İstanbul 2020.

Grimal, Pierre, *Mitoloji Sözlüğü*, Çev. Sevgi Tamgüç, 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2023

Gümüş, Hicran, "Arketipsel Eleştirinin Temel Kaynakları", *Genç Akademisyenler Birliği Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 1, Sayı 1, 2021: 134-148.

Gümüş, Yunus Emre, "Kahramanın Karanlık Yüzü Anti-Kahraman; Tiyatroda Karakterin Evrimi", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 35, 2023: 846-860.

Gündüz, Şinasi, "Kutsal Hakkında Konuşmak: Dinsel Söylemde Mitos", *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:1, Ocak-Nisan 2009: 9-26.

Gündüz, Şinasi, *Mitoloji ile İnanç Arasında*, 1. Baskı, Etüt Yayınları, Samsun 1998.

Gürel, Emet- Muter, Canan, "Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2007: 537-569.

Hançerlioğlu, Orhan, *Düşünce Tarihi*, 26. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2021.

Hooke, Samuel Henry, *Ortadoğu Mitolojisi*, Çev. Alâeddin Şenel, 4. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2002.

Hoşgör, Kubilay, "Dil ve Mitosun Dünyası: Kültürün Arkeolojisine İlişkin Bir İnceleme", *DTCF Dergisi*, Cilt: 58, Sayı: 1, Haziran 2018: 327-352.

I. Finley, Moses, *Odysseus'un Dünyası*, Çev. Gül E. Durna, 1. Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara 2003.

İbişi Temelli, Arzu, "Eski Yunan'da Tarih Düşüncesi", *Felsefe Arkivi*, Sayı: 38, 2013: 1-26.

İşler, Ertuğrul- Özer, Reyhan, "Söylenbilimde İki Farklı Arayış Öyküsü: Odysseus ve İason'nun Yolculukları", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 2, 2008: 43-51.

İşler, Ertuğrul, "Edebi Mitler Üzerine", *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 6, Güz 2015: 185-198.

Jean Bottero, *Eskif Yakındoğu Sümer'den Kutsal Kitap'a,* Çev. Adnan Kâhiloğulları- Pınar Güzelyürek- Lale Arslan Özcan, 1. Baskı, Dost Yayınevi, Ankara 2005.

Jung, Carl Gustav, *Analitik Psikoloji Sözlüğü,* Çev. Nur Nirven, 1. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2016.

Jung, Carl Gustav, *Analitik Psikoloji,* Çev. Ender Gürol, 2. Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul 2006.

Jung, Carl Gustav, *Psikoloji ve Din*, Çev. Raziye Karabey, 1. Baskı, Okyanus Yayıncılık, İstanbul 1998.

Karadeniz Yağmur, Sibel, "Efsane ve Mitoloji Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Efsane Mitoloji İlişkisi", *Asia Minor Studies*, Cilt: 6, Sayı: 12, Temmuz 2018: 317-328.

Kaynak, İbrahim Hakkı, "İnsanın Anlam Arayışında Din ve Mitlerin Rolü", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012: 673-682.

Kerenyi, Karl, *Yunan Mitolojisi*, Cilt I-II, Çev. Oğuz Özügül, 5. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 2022.

Kerimoğlu, Caner, "Dilin Kökeni Arayışları 3: Hayvan İletişimi-I", *Dil Araştırmaları,* Sayı: 23, Güz 2018: 23-56.

Kerimoğlu, Caner, "Dilin Kökeni Arayışları 3: Hayvan İletişimi-II", *Dil Araştırmaları,* Sayı: 24, Bahar 2019: 43-73.

Kerimoğlu, Caner, "Dilin Kökeni Arayışları 4: Neandertallerin Dili Var Mıydı?-I", *Dil Araştırmaları,* Sayı: 25, Güz 2019: 7-53.

Kerimoğlu, Caner, "Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar", *Dil Araştırmaları,* Sayı: 18, Bahar 2016: 47-84.

Kerimoğlu, Caner, "Dilin Kökeni Arayışları II: Foxp2 Geni", *Dil Araştırmaları,* Sayı: 21, Güz 2017: 35-50.

Kerimoğlu, Caner, "Dilin Kökeni Arayışları-5: Beyin ve Dil", *Dil Araştırmaları,* Sayı: 30, Bahar 2022: 21-37.

Kesgin, Ahmet, "Machiavelli ve Makyevelizm", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy,* Cilt: 5, Sayı 1, 2015: 105-139.

Kırgız, Şenay, "Joseph Campbell',in Monomit Kuramı Üzerine Bir Çalışma: Siegfried'in Sonsuz Yolculuğu", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 86, Aralık 2018: 107-120.

Kitapçı Bayrı, Buket, "Hadrianopolis/Adrianopolis Şehrinin Geç Roma İmparatorluğu ve Bizans Dönemlerine Ait Şehir Kuruluş Hikâyeleri", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 24, Temmuz 2022: 63-74.

Köken, Nil, "Antik Çağdan Günümüz Popüler Kültürüne Kahraman Arketipinin Değişen İmgeleri", *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, C: 9, S: 20, 2019: 79-100.

Kranz, Walther, *Antik Felsefe*, Çev. Suad Y. Baydur, 1. Baskı, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1984.

Levi-Strauss, Claude, *Mit ve Anlam,* Çev. Gökhan Yavuz Demir, 1. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2013.

Lewis-Williams, James David, *Mağaradaki Zihin*, Çev. Tolga Esmer, 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2022.

Lopez-Ruiz, Carolina, *Tanrılar Doğduklarında*, Çev. Hamide Koyukan, 1. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2012.

Malinowski, Bronislaw, *Büyü, Bilim ve Din*, Çev. Saadet Özkal, 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1990.

McNeill, William H., *Dünya Tarihi*, Çev. Alâeddin Şenel, 6. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2002.

Mete, Duygu, "Eskilerin Masalları: Klasik Modern Mitolojiden Postmodern Anlatıya Din Bilimlerinde Mitoloji", *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 21, 2020: 75-93.

Nar, Mehmet Şükrü, "Günümüz Toplumunda Mitler: Anadolu Halk Efsaneleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor Edebiyat Dergisi*, C: 20, S: 79, 2014: 55-77.

Narçın, Ali, *A'dan Z'ye Sümer*, 2. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2010.

Noah Kramer, Samuel, *Sümer Mitolojisi*, Hamide Koyukan, 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.

Noah Kramer, Samuel, *Sümerler*, Çev. Özcan Buze, 1. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2002.

Noah Kramer, Samuel, *Tarih Sümer'de Başlar*, Çev. Hamide Koyukan, 2. Baskı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2002.

Önal, Sema, "Kültür Dünyasının İlk Üretimleri: Mitolojiler", *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, Sayı: 23, Bahar 2017: 233-240.

Özgöçer, Mehmet Buğra, "Felsefenin Doğuşuna İçkin Bir Unsur Olarak Mitos", *Kilikya Felsefe Dergisi*, Sayı: 1, Nisan 2019: 15-26.

Özinan, Sercan, "Aristoteles'in Poetika'sı Işığında Sofokles'in Filoktetes Tragedyası", *Medeniyet Sanat - İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2022: 109-117.

Özkan, Ali Rafet, "Din-Mitoloji İlişkisi", *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı: 11, Bahar 2002: 9-20.

Polat, Fecri, *Dünya Yurttaşı Homeros*, 1. Baskı, Heyamola Yayınları, İstanbul 2020.

Powell, Barry B., *Klasik Mitoloji*, Çev. Sinan Okan Çavuş, 1. Baskı (7.baskıdan çeviri), Bilge Kültür-Sanat, İstanbul 2018.

Propp, Vladimir, *Folklor / Teori ve Tarih*, Çev. Necdet Hasgül- Tolga Tanyel, 1. Baskı, Avesta Yayınları, İstanbul 1998.

Rank, Otto, *Kahramanın Doğuş Miti*, Çev. Gökçe Yavaş, 3. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2021.

Roberts, J. M., *Avrupa Tarihi*, Çev. Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015.

Rodgers, Nigel, *Antik Yunan*, Çev. Ülke Evrim Uysal, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.

Rohde, Erwin, *Psykhe*, Çev. Özgüç Orhan, 3. Baskı, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2023.

Rosenberg, Donna, *Dünya Mitolojisi*, Çev. Koray Akten- Erdal Cengiz- Atıl Ulaş Cüce- Kudret Emiroğlu- Tuluğ Kenanoğlu- Tahir Kocayiğit- Erhan Kuzhan- Bengü Odabaşı, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.

Saltoğlu, Seren- Irak, Doruk Uysal, "Kişiliğin Karanlık Üçlüsü: Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati", *Türk Psikoloji Yazıları,* Cilt: 23, Sayı: 45, 2020: 42-58.

Sandalcı, Sema, *Yunan Mitolojisi*, 2. Baskı, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2021.

Sassi, Maria Michela, "İyonya Kozmogonileri: Thales, Anaksimandros, Anaksimenes", *Felsefe Tarihi 1: Antik Yunan*, Editör: Umberto Eco, Çev. Leyla Tonguç Basmacı, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 2020.

Serrican, Ece, "Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramındaki Arketip Kavramının Edebiyata Yansıması", *International Journal of Social Sciences and Education Research,* Cilt:1, Sayı: 4, 2015: 1205-1215.

Set, Zeynep, "Sosyal Kötücül Kişilikler: Karanlık Üçlü", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* Cilt: 12, Sayı: 3, 2020: 318-329.

Sevindik, Azem, "Homer Meselesi: İcracı, Aktarıcı veya Sadece Bir İmge Olarak Destanların Söyleticileri", *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 23, 2020: 194-224.

Sivri, Medine- Köylü, Işıl, "Karşılaştırmalı Edebiyat ve Mitoloji İlişkisi", *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 2, Güz 2013: 185-207.

Sunal, Gözde, "Sinema Mitoloji Bağlamında Arketipsel Motiflerin Kullanımı: Pan'ın Labirenti Filmi Örneği", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 4, 2020: 236-246.

Sümer, Necati, "Kahramanın Yolculuğu Miti Çerçevesinde Mantıku't -Tayr Adlı Eserde Hakikat Arayışı", *Journal of Analytic Divinity*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2021: 31-48.

Szerb, Antal, *Dünya Yazın Tarihi*, Çev. Vural Yıldırım, 1. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara 2008.

Tan, Enis Timuçin, "Mitolojik İmgeleri Tüketmek", *International Journal of Human Sciences*, Cilt: 11, Sayı: 2, 2014: 138-154.

Tanrıver, Öznur, "Sözlü Kültür Bağlamında Ege'nin Kültürel Bellek Örneği: Homeros", *Journal of Humanities and Tourism Research*, Cilt: 11, Sayı: 4, 2021: 863-868.

Taşdelen, Vefa, "Felsefe Kültürü ve Sözlü Geleneğin İmkânı", *Turkish Studies*, C: 8, S: 12, 2013: 1283-1296.

Teraman Çınar, Özel, "Antik Dönem'de 'Öteki Dünya', 'Apotheosis' ve 'Consecratio' Kavramları", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi,* Sayı 135, 2010: 85-100.

Teraman Hepdinçler, Özel, "Yönetici Kültünün Antik Yakın Doğu ve Yunan Uygarlıklarındaki Gelişimi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 22, Sayı 3, 2022: 761-784.

Thomson, George, *Eski Yunan Toplumu Üstüne İncelemeler Tarihöncesi Ege*, Çev. Celâl Üster, 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul 2007.

Topuz, Metin, "Machiavelli'nin Virtù Kavramı ve Shakespeare'in Tragedyalarında Görünümleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 45, 2023: 275-305.

Touchefeu-Meynier, Odette, "Odysseus", *LIMC (Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae) VI-1*, Artemis Verlag, Zürih ve Münih 1992: 943-970.

Tunç, İsmet, "Başlangıçta Söz Vardı: Sözlü Kültürün Dinsel Kaynaklardaki Yansımaları", *Uluslararası Dengbêjlik Kültürü ve Dengbêjler (Uluslararası Sempozyum Bildirileri)*, 1. Baskı, Şırnak Üniversitesi Yayınları, Şırnak 2019: 261-270.

Turan Tilbe, Berrin, "Antik Kahramandan Anti Kahramana: Kahraman Kavramının Kökeni ve Gelişimi", *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Yaz 2019: 142-158.

Turgay Akarslan, "Modern Çağda Kahramanın Hazın Değişimi", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2, 2014: 156-170.

Turgut, Murat, *Girit Mitolojisi ve Kahramanları*, 1. Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2022.

Uhri, Ahmet, *Anadolu'da Ölümün Tarihöncesi,* Ege Yayınları, İstanbul 2010.

Ulutürk, Muammer, "Tarihi, Dini, Kültürel Bağlamında Mitoloji ve Modern Kültür Ürünlerinin Mitolojiye Dönüşümü", Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, C:1, S:1, Nisan 2012: 863-878.

Üçer, Neda- Dağlı, Nehir- Soyseven, Elif, "Kahraman Miti, Olgusu ve Yolculuğu Üzerine Simgesel Bir İnceleme Netflix "Hakan Muhafız"", *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 2020: 56-76.

Vayne, Paul, *Yunanlılar Mitlerine İnanmışlar Mıydı?,* Çev. Mehmet Alkan, 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.

Vernant, Jean-Pierre, *Eski Yunan'da Söylen ve Toplum*, Çev. Mehmet Emin Özcan, 1. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1996.

Vernant, Jean-Pierre, *Evren, Tanrılar, İnsanlar*, Çev. Mehmet Emin Özcan, 1. Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2001.

Vogler, Christopher, *The Writer's Journey*, 3. Baskı, Michael Wiese Productions, Los Angeles 2007.

Yanık, Musa, "Antik Yunan'da Mitos-Logos İlişkisi: Thales'in Arkhe Sorununa Bakışının Mitos Açısından Değerlendirilmesi", *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 7, 2020: 269-281.

Yavuzer, Nurgül, ""Perseus" Kahramanlık Mitinin Arketipsel Sembollerinin İncelemesi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, Bahar 2011: 193-205.

Yıldırım, Nazlı, "Mitolojik Kadın Ktisteslere Bir Örnek Olarak Sinope", *Journal of Universal History Studies*, Cilt: 3, Sayı: 2, Aralık 2020: 391-405.

Yıldız, Mehmet Ali, "Antik Yunan Mitosları: Kahraman Tanrılardan Tanrısal Kahramanlara", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Haziran 2020: 113-127.

Yurtsever, Adem, "Neokoros Düşüncesinin Kökeni ve Gelişimi: Tanrı, Kutsal Krallık ve Yönetici İlişkisi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 2015: 1-16.

Yücel, Volkan, *Kahramanın Yolculuğu Mitik Erkeklik ve Suç Draması*, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Uzantı 1: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3025 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 2: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_RPK-p306F-2-Rom (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 3: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1841-0726-1232 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 4: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8384 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 5: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8385 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 6: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3021 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 7: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1843-0116-746 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 8: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3027 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 9: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1988-0627-1024 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 10: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3024 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 11: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1901-0407-521 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 12: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3026 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 13: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3034 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 14: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3028 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 15: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-5067 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 16: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-5068 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 17: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8388 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 18: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3035 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 19: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8389 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 20: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3029 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 21: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1866-1201-4196 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 22: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1843-0116-747 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 23: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8387 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 24: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8383 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 25: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-8386 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 26: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3032 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 27: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3031 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 28: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3023 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 29: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3022 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 30: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3030 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 31: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1867-0101-1661 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 32: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_2002-0102-3033 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 33: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1923-0401-791 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 34: Scaraboid gem with a warrior (Odysseus?) – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 35: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1923-0401-790 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 36: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0507-449 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 37: File:MANNapoli 9112 Sacrifice Iphigenia painting.jpg - Wikimedia Commons (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 38: affreschi|mann napoli (mann-napoli.it) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 39: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010270057 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 40: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/FEDD158E-F0CF-45E2-A811-284D14FDF30B (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 41: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/CDB1F3AE-C277-4D11-9D1D-E7A384D1DB1E (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 42: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/AC671025-2733-4E8D-8126-347ECB8A5D87 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 43: https://id.smb.museum/object/686430/attische-hydria (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 44: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/28C6744A-59E9-4498-88F2-03669F497583 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 45: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/33C92B65-CB7E-41A4-8F6B-3161A5F787A7 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 46: http://www.limc-france.fr/objet/15265 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 47: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/26C284A9-129B-4ECB-8564-40BB5AB5BC7C (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 48: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/E027CEA5-C3B9-4140-A97A-F97919D74FF3 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 49: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010270038 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 50: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1843-1103-61 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 51: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/A6E0E8C1-ACE0-4E25-932C-B56D6BD19245

Uzantı 52: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/D9BC71F0-7AB7-4D33-AE9B-B896591CC15A (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 53: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/C7F11254-0D02-4222-B398-AEC3459D7431 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 54: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/AD958155-42DD-4412-A72E-BCBBD62D6F27 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 55: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1843-1103-92 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 56: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/6F06C92F-5944-4984-80CC-C0298436A621 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 57: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010267972 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 58: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/AE95183E-9069-4C20-AC8A-9472CFE22DE0 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 59: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/E5388133-2B52-46BA-ABEB-7B23FB115CD7 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 60: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/AF582816-68A9-4468-BF38-9749236FC9DC (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 61: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/F1E22E40-6A43-4A2B-BDFA-D572DEE672B4 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 62: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/42906389-B561-4284-B6FF-04A0A34D7470 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 63: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/936E170C-C761-466F-89E7-CD6774D1149D (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 64: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/4E9F98C8-0CD3-41B2-B3B6-6814F9C19261 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 65: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oinochoe_Odysseus_Ajax_Louvre_F340_glare_reduced.png (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 66: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/48BC409D-5FB3-4C6C-B383-678BCFBB9316 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 67: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1843-1103-2 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 68: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/288F69D7-0364-4582-9A9B-AB74B313FE8F (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 69: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/6D2F2C73-E1C6-448B-90B8-8B1FBAA6FE02 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 70: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/C5693B19-6920-4FD2-98E5-B8F22E93B2CC (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 71: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/887FEBC5-88BF-4EE4-913B-1287C6C33D46 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 72: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/99CD4A72-FA4E-4E7B-997D-743AC73455CD (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 73: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/0FA37837-1652-49EF-89CB-A77A7D5ABB36 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 74: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/AB2CD33D-02C9-4B7A-90C6-54E48247D053 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 75: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1843-1103-78 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 76: www.khm.at/de/object/56678/ (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 77: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/92F160A5-9B31-4113-8401-9BB69829B11F (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 78: https://www.getty.edu/art/collection/object/103W7A (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 79: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/9A06EBAA-003D-41C1-B9C4-ACCF54FFB20C (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 80: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/D2D9A23B-2113-4CDD-ADFE-0E80FBF84D1E (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 81: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1843-1103-11 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 82: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/48FE81B3-91CB-4B0F-B6FC-3B32A147595D (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 83: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/81F35471-4D8E-405B-B1C2-6C49507E74B7 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 84: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1846-0925-3 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 85: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/77CB4039-CE0F-4571-9E1F-666ABE1B5BA5 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 86: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/7DBC9E7C-A43D-4E39-904D-62C6A3CBAE59 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 87: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0507-444 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 88: Oval gem with the death of Dolon – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 89: https://www.getty.edu/art/collection/object/103WJ9 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 90: https://id.smb.museum/object/677302/apulischer-volutenkrater (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 91: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010274369 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 92: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1884-0409-9 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 93: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/A9CC58B3-322F-4A48-8347-95F7CAA09BB2 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 94: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/520FD438-1799-407B-A24E-1646C1A05FFA (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 95: https://collections.ashmolean.org/object/479845 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 96: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/FA4046D4-1CB3-43D1-BA15-281F9991A5AC (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 97: https://www.getty.edu/art/collection/object/103YJZ (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 98: Oval gem with Diomedes and Odysseus – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 99: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/253864 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 100: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/05E5E5B3-2D4F-4190-9559-6CA406AE87DC (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 101: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1856-1226-495 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 102: https://www.getty.edu/art/collection/object/103Y0T (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 103: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010255806 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 104: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1923-0401-793 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 105: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1923-0401-794 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 106: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1923-0401-792 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 107: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0507-448 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 108: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/B6D7CD1C-6530-4DEF-9DB0-838E4AD457A8 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 109: File:Funerary proto-Attic amphora by Polyphemos painter depicting Odysseus and his men blinding the cyclops Polyphemus from sarah murray flickr 8706777442 b4db371a26 o cropped white bg.png - Wikimedia Commons (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 110: https://id.smb.museum/object/706854/attischer-skyphos (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 111: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/1B2A715B-CA55-4BAE-898C-FF4D4BE878E4 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 112: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1866-0805-3 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 113: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010269755 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 114: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/CF8FC83F-FCCA-4CC5-91B6-7F54EDAE9521 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 115: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1947-0714-18 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 116: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1772-0307-182 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 117: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/84637DE1-22A5-46B2-B68E-EC687BF17D05 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 118: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1894-1101-289 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 119: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1837-0609-72 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 120: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/208AC455-9F8D-4BB9-9355-D6A4CFD7CFFE (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 121: http://samlinger.natmus.dk/AS/asset/8785 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 122: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/C601E6F1-5506-4584-88EB-71AB2EC9672A (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 123: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/9AB8F05A-896D-4483-8F77-F35E8CF48B02 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 124: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/30734613-C4AB-40F2-BE44-982BC89A88BE (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 125: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/107A7FCF-F12F-4262-97EC-7918D884F7AA (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 126: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/C8165B44-2BC6-4B64-A80B-2799CF16E485 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 127: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/CBACF7F5-9D8B-49D4-A51F-149B99D06358 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 128: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/57B454DC-F9CE-4082-AB1A-DE447BB620C6 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 129: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010250480 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 130: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/A6B81684-4E76-4A28-B4AE-7E60865A7421 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 131: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/07886031-70F7-4ABD-B901-BD622848BDE5 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 132: Two-handled jar (pelike) depicting the escape of Odysseus from the cave of Polyphemos – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 133: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1864-1007-228 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 134: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010254962 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 135: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/2FB6003E-903B-431E-A870-6F2549282BE0 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 136: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/F9A4B715-4784-4D01-90B0-077DE9A598CD (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 137: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/23109C92-B30C-4242-B851-1D1ED9D5BD02 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 138: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1886-0401-1290 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 139: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/21F5BEA7-36A7-43BA-9AF1-EE26E398B65A (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 140: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/C5B6E390-4155-49B5-A942-CC4B32712EE5 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 141: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/8E2313A4-56E1-4E1D-8BE4-677A277E6353 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 142: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/B30DB0C4-0BB4-4983-8096-8923A0C38000 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 143: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/7DDABD32-10BC-4ADB-8467-793F87604006 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 144: https://www.getty.edu/art/collection/object/107SM4 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 145: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/0C7136E1-3EBE-47A5-BA2D-1A94859F1C97 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 146: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/A11B9B88-6DE6-490D-AEE2-4859D862A837 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 147: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1980-1001-84 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 148: https://collections.ashmolean.org/object/479563 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 149: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1980-1001-85 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 150: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1980-1001-86 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 151: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1980-1001-208 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 152: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/241503 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 153: https://www.getty.edu/art/collection/object/103Y2C (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 154: https://www.getty.edu/art/collection/object/103TP1 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 155: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1824-0473-1 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 156: https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1844-0425-1937 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 157: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/16800E0F-5872-429B-87B9-C73A31831DD9 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 158: https://id.smb.museum/object/686615/sog--nolanische-amphora---kirke-circe-verwandelt-einen-griechen-in-ein-schwein-odysseus-sage (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 159: Drinking cup (kylix) depicting Herakles fighting Acheloos – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 160: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/3588B753-30DB-4277-9A0C-CC00A68A2BC9 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 161: Drinking cup (kylix) depicting scenes from the Odyssey – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 162: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/BC84B08B-D4A8-4384-9988-E5DD78CF097A (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 163: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/3C6412E7-E3FB-45C0-8B50-ADD80098DFF9 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 164: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/253627 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 165: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/DDA1A5C0-6820-46AD-B7FD-97858EE5F115 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 166: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010250639 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 167: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/0FC9FC9C-347F-4012-98A0-E6F7B859799D (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 168: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/CD39E599-A29E-4782-95AF-572003A22DB5 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 169: https://id.smb.museum/object/2356697/nero (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 170: https://ikmk.smb.museum/object?id=18204212 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 171: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1856-1226-469 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 172: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1868-0520-55 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 173: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1893-0303-1 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 174: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/F609979C-BB9D-4E50-9A9C-1734DEFE85A7 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 175: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/D9EBD687-E795-4843-B1C6-DD494A3D0905 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 176: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/8461F7DD-23AE-4C9D-8824-3EF5A3A1B5AA (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 177: Jar (pelike) with Odysseus and Elpenor in the Underworld – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 178: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/71792525-7D25-4979-BDBB-0217C0B44669 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 179: https://www.getty.edu/art/collection/object/10409J (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 180: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010278920 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 181: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1843-1103-31 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 182: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/A0E1995A-3A3A-4E85-A5A1-92987ABA26C4 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 183: https://id.smb.museum/object/707932/paestanischer-glockenkrater (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 184: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/39BF6F98-42AE-4C11-9312-67038CB5F4BB (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 185: Oil flask (aryballos) with Odysseus confronted by Sirens – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 186: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/985E6AF4-D4B3-498B-9594-F92D2836A77B (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 187: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/363C4D2D-16AF-48FF-BC4F-B25390686AD4 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 188: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/EC1E2E7A-E889-4D4B-88B4-90B540DC7C83 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 189: https://www.getty.edu/art/collection/object/103Y3X (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 190: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1881-0824-84 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 191: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1980-1001-57 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 192: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1881-0824-83 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 193: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1898-0221-1 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 194: https://id.smb.museum/object/690597/r%C3%B6mische-gemme (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 195: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1905-0606-4 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 196: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0508-1354 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 197: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010288337 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 198: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1849-1201-2 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 199: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1897-0726-7 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 200: Contorniate with bust of Alexander the Great as Herakles – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 201: https://id.smb.museum/object/695241/griechischer-klappspiegel-mit-relief-skylla (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 202: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/74CC8DA6-F38C-4914-9409-FBB85FD5ED87 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 203: Pyxis depicting the meeting of Odysseus and Nausikaa – Works – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org) (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 204: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/7055D422-0464-499B-8D56-17953D54B35E (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 205: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/4A4772B3-EF53-4EAD-80FA-1A14FC77035C (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 206: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1867-0508-1132 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 207: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/2710850C-42D2-4CED-9474-E16D9A761FC0 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 208: https://id.smb.museum/object/686629/attisch-rotfigurige-pelike (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 209: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/1400F867-C252-486A-8CC2-C14F7418134F (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 210: http://data.fitzmuseum.cam.ac.uk/id/object/68670 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 211: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/253053 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 212: File:Penelope Painter - ARV 1300 2 - Telemachos leaving Penelope - Odysseus recognized by his nurse - Chiusi MAN 1831 - 05.jpg - Wikimedia Commons (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 213: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/F322BAD4-652B-4E56-AFE7-E51A636F2E81 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 214: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1951-1123-1 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 215: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/251812 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 216: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010288203 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 217: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010264009 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 218: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1865-0712-8 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 219: https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010263650 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 220: https://www.beazley.ox.ac.uk/record/848674CD-3C30-4F01-8DAB-2685D4E395F5 (Erişim: 20.05.2024)

Uzantı 221: https://id.smb.museum/object/686889/attischer-skyphos (Erişim: 20.05.2024)

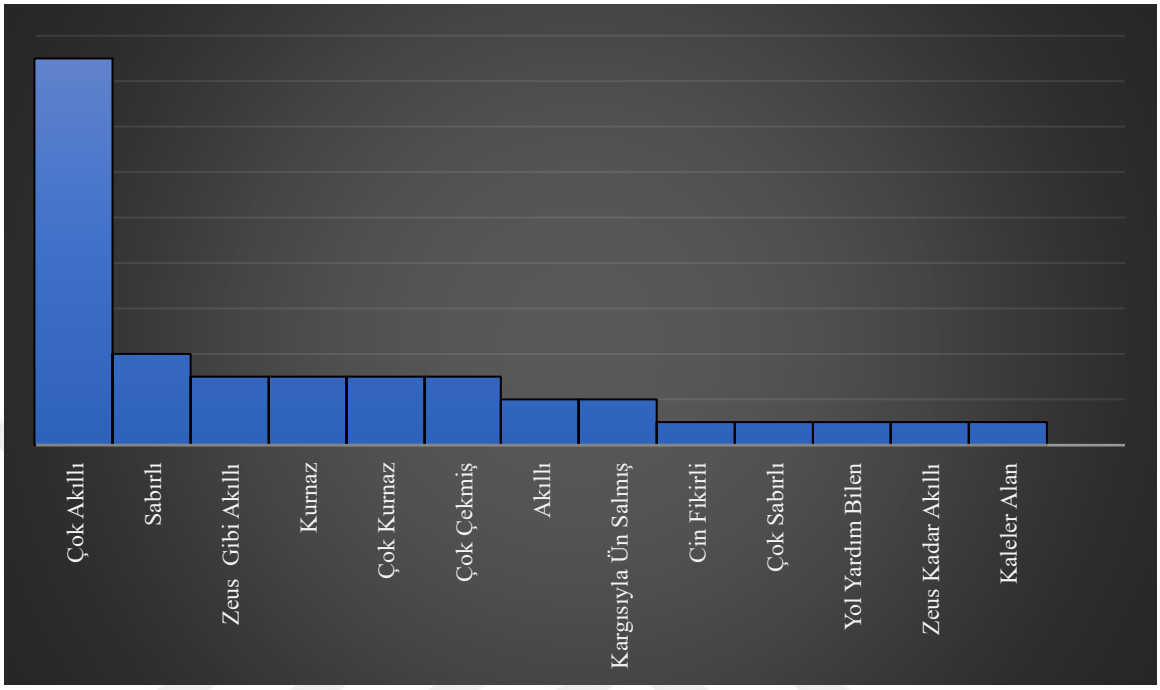
DİZİN/İNDEKS

Admetos, 27
Adonis, 73
Agamemnon, 11, 19, 37, 38, 39, 40, 53, 54, 69, 75
Agrios, 50
Aias, x, xi, xvi, 19, 26, 40, 54, 56, 70, 72, 75, 86, 130, 131, 133
Aietes, 24, 28
Aigeus, 18
Aineias, 10, 19, 25, 31, 33, 34, 35
Aiolos, 44
Aithra, 18
Akastos, 27
Akhilleus, ix, x, xi, 11, 18, 23, 25, 37, 38, 39, 40, 53, 54, 56, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 133
Akrisios, 20
Alastor, 38
Alkandros, 38
Alkestis, 34
Alkinoos, 47
Alkmene, 18
Amphinomos, 51
Amykos, 28, 29
An, 5
Andromeda, 25, 27
Ankhises, 11
Antenor, 67
Antikleia, 35, 62
Antinoos, 51
Antiope, 30
Aphrodite, 10, 19, 25
Apollon, 25, 38, 40
Apsu, 5, 17
Argo, 24, 27, 29
Argos, 48, 51
Ariadne, 23, 24, 30
Artemis, 27
Athena, xi, xiv, 23, 24, 25, 26, 28, 38, 40, 41, 47, 48, 54, 56, 58, 65, 66, 70, 72, 132, 159
Atlas, 24
Attis, 73
Augeias, 27
Autolykos, 35, 82
Aziz George, 31
Balmung, 24
Bellerophontes, 19, 23, 26, 35
Beowulf, 31
Briseis, x, 53, 54, 128, 129
Damkina, 17
Danae, 17
Deipites, 39
Demokoon, 38
Deukalion, 19
Diomedes, x, xi, xii, 25, 27, 38, 39, 41, 53, 55, 57, 58, 68, 72, 82, 105, 129, 134, 137, 138
Dionysos, 73
Dolon, xi, 39, 57, 104, 134, 135, 136
Ea, 17
Elpenor, xiii, 45, 46, 63, 111, 151
Enkidu, 23
Ennomos, 39
Erginos, 26
Eros, 24
Eumaios, xv, 48, 66, 159
Europa, 17
Eurydike, 34
Eurykleia, 66
Eurylokhos, 45
Fafnir, 31
Gaia, 5
Geryoneus, 27
Gılgamış, 22, 23, 25, 34, 74, 85
Grandel, 31
Grani, 24
Halios, 38
Hekabe, xvi, 43, 70, 85
Hektor, 10, 38, 39, 40, 43
Helene, 6, 7, 8, 18, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 36, 38, 41, 42, 67, 90
Helenos, 42
Helios, 24, 46
Hellen, 19
Hephaistos, 23, 41, 51

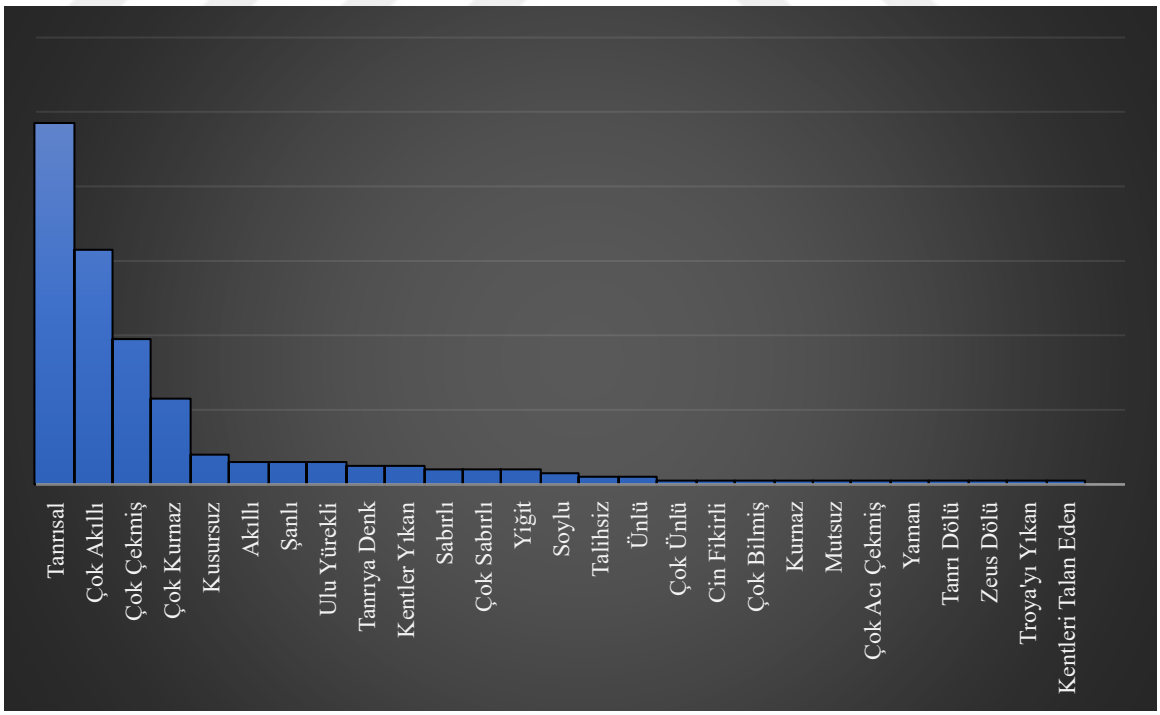
Hera, 18, 22, 24, 26, 28, 83
Herakles, 18, 21, 22, 24, 26, 27, 30, 31, 34, 35, 41, 83, 110, 113
Hermes, ix, 17, 23, 24, 45, 47, 51, 63, 71, 74, 82, 87, 119, 120
Hesione, 27
Hippodamos, 39
Hippolyte, 27
Humbaba, 25
Hylas, 27
Hypeirokhos, 39
İason, 19, 24, 27, 77, 91
İdas, 27
İdmon, 27
İno, 47, 74
İphigenia, ix, xvi, 37, 38, 53, 85, 122
İphitos, 27
İros, 48
İştar, 25
Kadmos, 19, 25, 29, 33
Kalais, 27
Kalkhas, 37, 41, 53
Kallidike, 50
Kalypso, 47, 50, 52, 74
Kastor, 18, 27
Kepheus, 27
Kerberos, 27, 34
Kerkyon, 29
Khaos, 5
Kharops, 39
Kharybdis, 46, 74
Kheiron, 36
Khersidamas, 39
Khimaira, 23, 26
Khronios, 38
Khryseis, 38
Ki, 5
Kirke, xiii, 45, 46, 50, 59, 61, 73, 147, 148, 149, 150
Klytaimnestra, 18
Koiranos, 38
Kretheus, 19
Küçük Aias, 73
Laertes, 35, 66
Latinos, 50
Leda, 18
Leontophonos, 51
Lil, 5
Lykomedes, 37
Lynkeus, 27
Marduk, 5, 17, 23, 25
Mars, 19
Medea, 24, 28
Medon, 49
Medusa, 23, 25
Meleagros, 27
Menelaos, 19, 38, 40, 41, 67
Menoitios, 27
Minos, 17, 27, 29
Molion, 39
Mopsos, 27
Nammu, 5
Nauplios, 27
Nausikaa, xiv, 47, 59, 65, 70, 113, 157, 158
Nausinoos, 50
Nausithoos, 50
Neleus, 21
Nemesis, 18
Neoptolemos, xi, 42, 51, 56, 75, 132
Nestor, 37, 38, 39, 69, 82
Noemon, 38
Odin, 24
Odysseus, i, ii, iii, iv, v, ix, x, xi, xii, xiii, xiv, xv, 3, 7, 17, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 89, 91, 96, 101, 103, 105, 106, 108, 111, 112, 113, 114, 118, 119, 120, 121, 129, 130, 131, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163
Oidipus, xvii, 19, 21, 30, 33, 86
Oileus, 27
Okeanos, 6
Orpheus, 27, 34
Osiris, 73
Palamedes, 37
Paris, 21, 25, 38, 40, 72
Patroklos, 37, 40, 72

Pegasus, 23, 35
Peleus, 18, 27
Pelias, 21, 28
Pelops, 42
Penelopeia, xv, 36, 49, 50, 51, 66, 70, 73, 161, 162, 163
Periphetes, 29
Persephone, 34, 62, 73
Perseus, 15, 17, 20, 23, 25, 27, 31, 33, 34, 98
Phaia, 29
Phemios, 49
Philoktetes, xvii, 38, 41, 58, 75, 86
Phineus, 28
Phoiniks, 42, 54
Pidytes, 38
Poliporthes, 50
Polybos, 21
Polydektes, 26
Polydeukes, 18, 27
Polyphemos, xii, xiii, 43, 59, 60, 74, 77, 106, 108, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147
Polypoites, 50
Poseidon, 18, 21, 25, 27, 45, 47, 50
Priamos, 38, 67
Proitos, 26
Prokrustes, 29
Prometheus, 19
Prytanis, 38
Rea Silvia, 19
Remus, 19, 21, 33
Rhesos, xi, 39, 58, 137
Romulus, 11, 19, 21, 33, 35
Siegfried, 21, 24, 31, 93
Sinis, 29
Sisyphos, 19, 36, 71, 82
Skiron, 29
Skylla, xiv, 46, 65, 74, 157
Sokos, 39, 72
Sphenks, 33
Stymphalos Kuşları, 27
Tantalos, 18
Teiresias, xiii, xiv, 45, 46, 50, 63, 82, 152
Telamon, 27
Telegonos, 50
Telemakhos, 48, 50, 66, 69, 72
Telephos, 21
Tethys, 6
Thersites, 38, 69
Theseus, 11, 18, 23, 29, 30, 33, 34, 60, 84
Thetis, 18, 37, 55
Thoon, 39
Tiamat, 5, 23, 25
Tyndareos, 18, 36
Tyro, 21
Zetes, 27
Zeus, 10, 17, 20, 25, 35, 47

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Odysseus'un Seçilmiş Bazı Sıfatları, İlyada.

Şekil 2: Odysseus'un Sıfatları, Odysseia.

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus.

Görsel 2: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus.

Görsel 3: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus.

Görsel 4: Gümüş Sikke; Ön Yüz Hermes, Arka Yüz Odysseus.

Görsel 5: Gemma Üzerinde Odysseus'u Düşündüren Dilenci Tasviri.

Görsel 6: Gemma Üzerinde Odysseus'u Düşündüren Yalnız Savaşçı Figürü.

Görsel 7: Oturmuş Vaziyette Düşünceli Görünüm Sergileyen Figür.

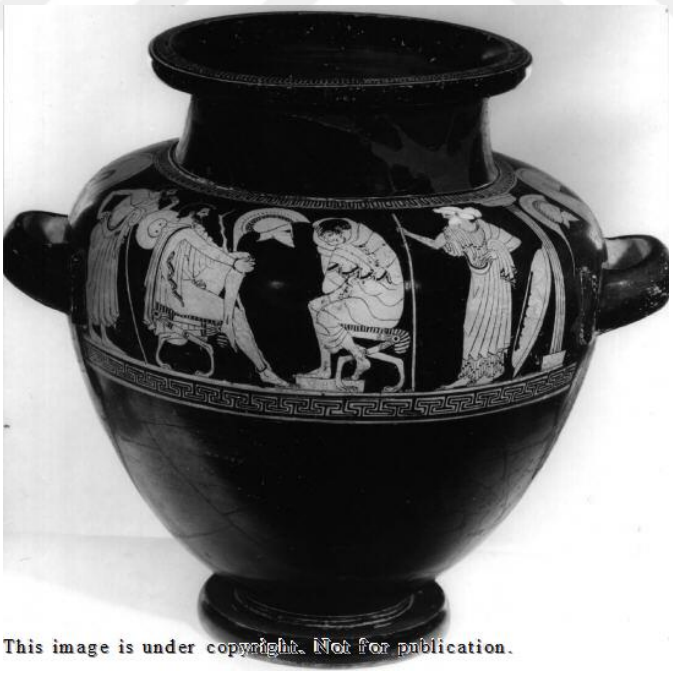
Görsel 8: Dilenci Kılığında ve Düşünceli Görünüm Sergileyen Figür.

Görsel 9: İphigenia'nın Kurban Edilmesi Konusunu İşleyen Fresk.

Görsel 10: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme Sahnesi.

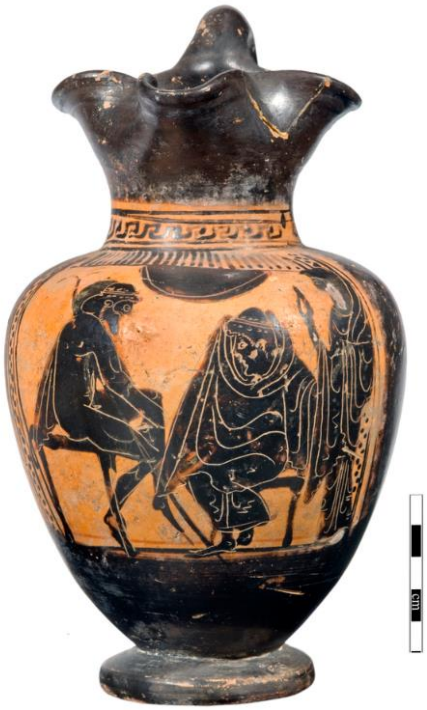
Görsel 11: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme Sahnesi.

Görsel 12: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme Sahnesi.

Görsel 13: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

Görsel 14: Siyah Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

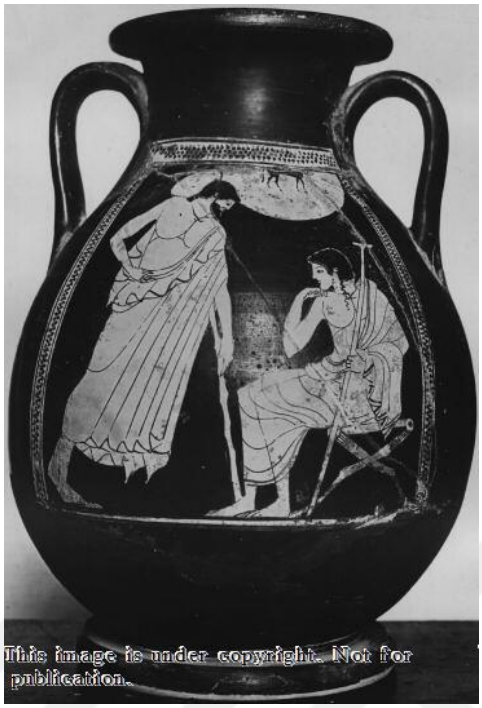
Görsel 15: Siyah Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

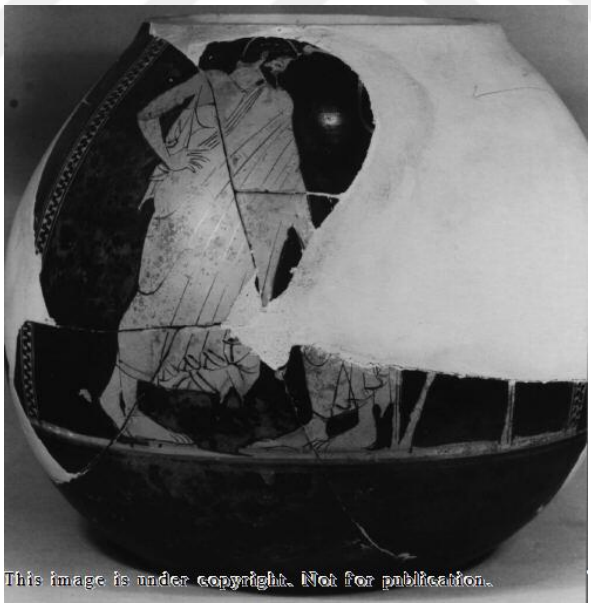
Görsel 16: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

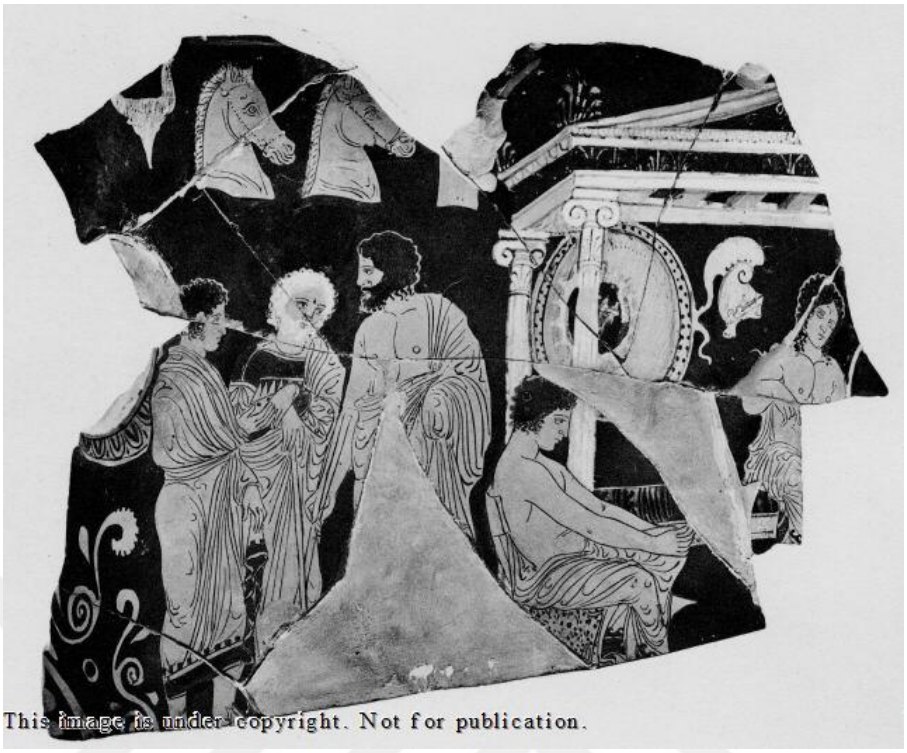
Görsel 17: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

Görsel 18: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

Görsel 19: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

Görsel 20: Kırmızı Figür Tekniğinde Akhilleus ile Görüşme.

Görsel 21: Kırmızı Figür Tekniğinde Briseis'in Akhilleus'un Elinden Alınışı.

Görsel 22: Diomedes ve Odysseus, Briseis'i Akhilleus'a Geri Götürmekte.

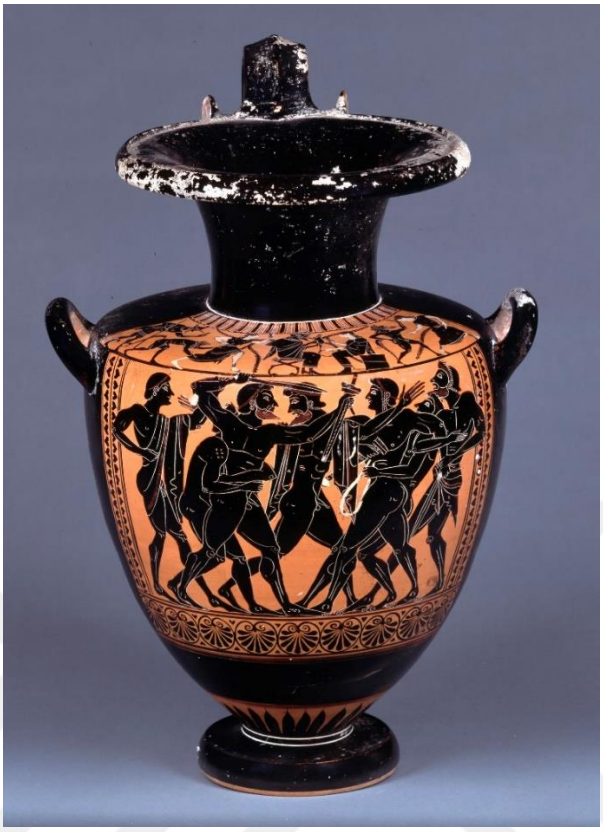
Görsel 23: Akhilleus'un Silahlandırılması.

Görsel 24: Aias ve Odysseus'un Kavgasını Düşündüren Sahne.

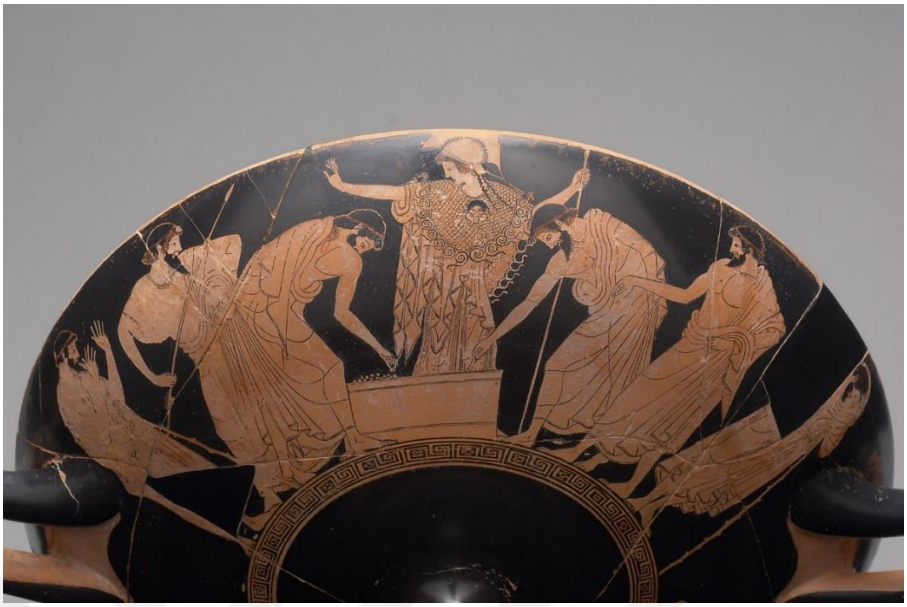
Görsel 25: Aias ve Odysseus'un Kavgasını Düşündüren Sahne.

Görsel 26: Aias ve Odysseus Arasındaki Kavga.

Görsel 27-a: Odysseus ve Aias'ın Ekipmanlar Yüzünden Girişmek Üzere Oldukları Kavga.

Görsel 27-b: Athena Heykeli Önünde Gerçekleştirilen Oylama.

Görsel 27-c: Ekipmanların Neoptolemos'a Devredilişi.

Görsel 28-a: Kyliks Üzerinde Akhilleus'un Ekipmanları İçin Kavga ve Oylama Sahneleri.

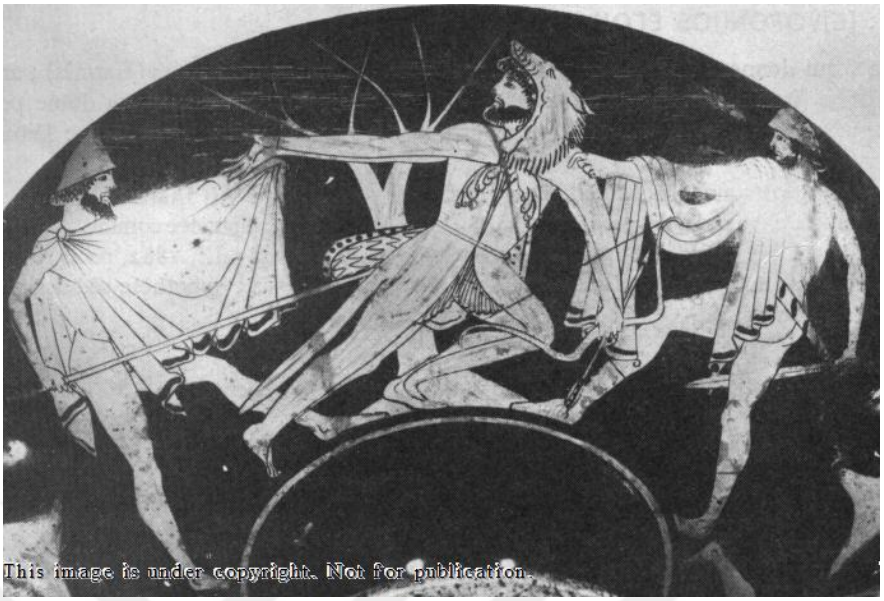
Görsel 28-b: İntihar Girişimi Sonuca Ulaşmış Aias.

Görsel 29: Odysseus ve Diomedes Olma İhtimali Bulunan İki Savaşçı.

Görsel 30: Dolon'un Yakalanışı.

Görsel 31: Dolon'un Yakalanışı.

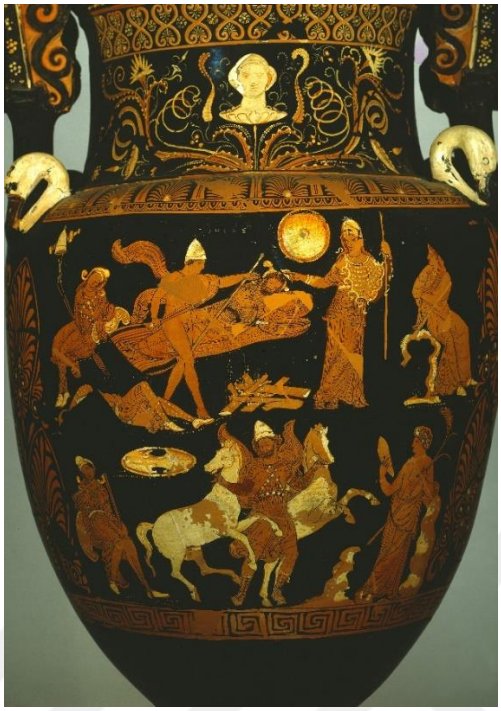
Görsel 32: Gemma Üzerinde Dolon'un Yakalanması.

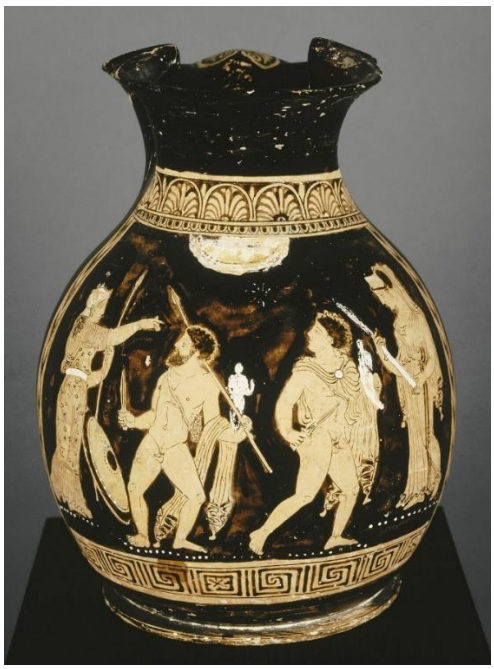
Görsel 33: Gemma Üzerinde Dolon'un Yakalanması.

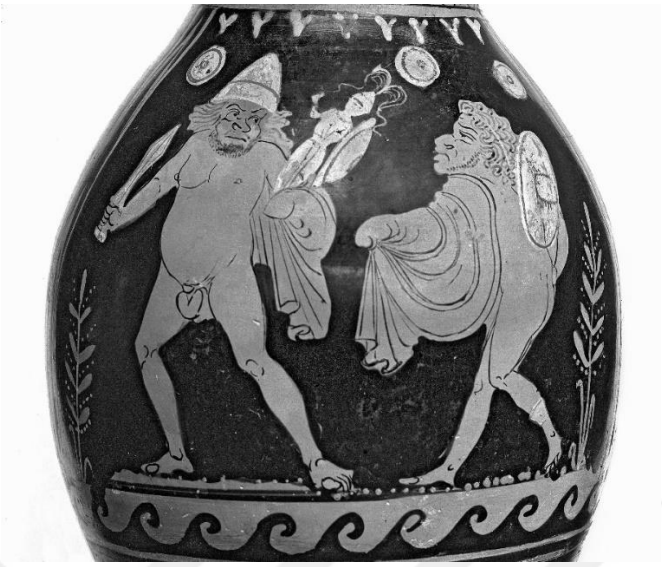
Görsel 34: Odysseus Uykudaki Thrakialıları Öldürürken.

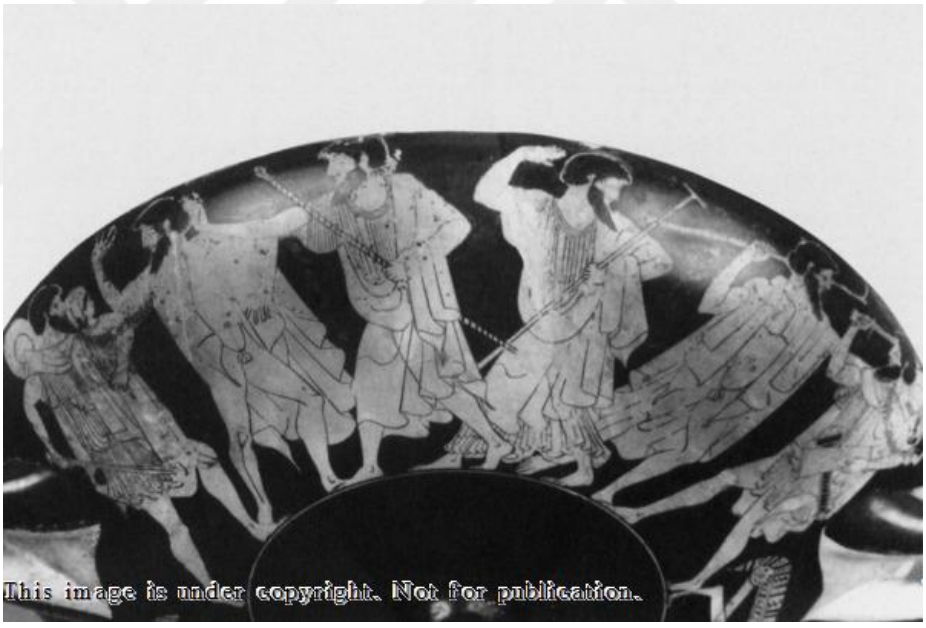
Görsel 35: Diomedes ve Odysseus Thrakialıların Kampında, Odysseus Rhesos'un Atlarını Çalmakta.

Görsel 36: Athane Palladion'un Çalınmasında Odysseus ve Diomedes'e Yol Gösterirken.

Görsel 37: Tiyatral Bir Anlatımla Palladion'un Çalınması Tasviri.

Görsel 38: Palladion Göreviyle Kavga Eden Odysseus ve Diomedes Tasviri.

Görsel 39: Gemma Üzerinde Palladion'un Çalınması.

Görsel 40: Elinde Bir Kap ile Resmedilen Odysseus.

Görsel 41: Odysseus Polyphemos'a Şarap Takdim Etmekte.

Görsel 42: Polyphemos'a Takdim Edeceği Şarabı Taşırken Odysseus.

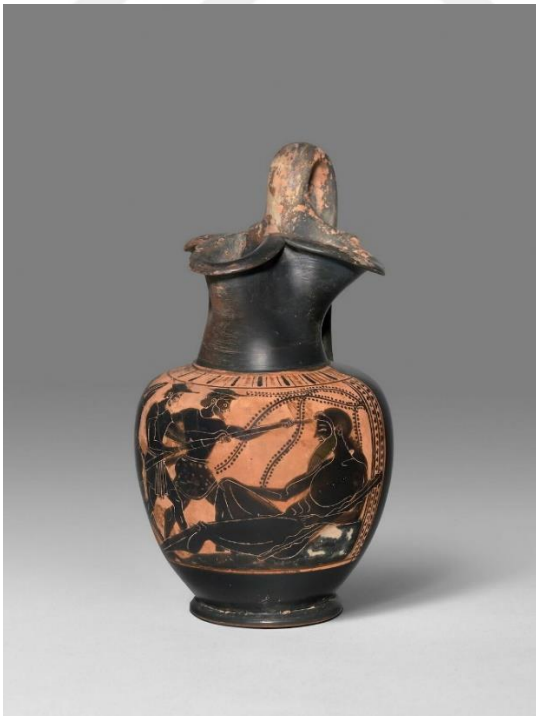
Görsel 43: Proto-Attik Sanatta Polyphemos'un Gözünün Oyulması Tasviri.

Görsel 44: Siyah Figür Tekniğinde Polyphemos'un Gözünün Oyulduğu An.

Görsel 45: Siyah Figür Tekniğinde Polyphemos'un Gözünün Oyulması.

Görsel 46: Siyah Figür Tekniğinde Polyphemos'un Gözünün Oyulması.

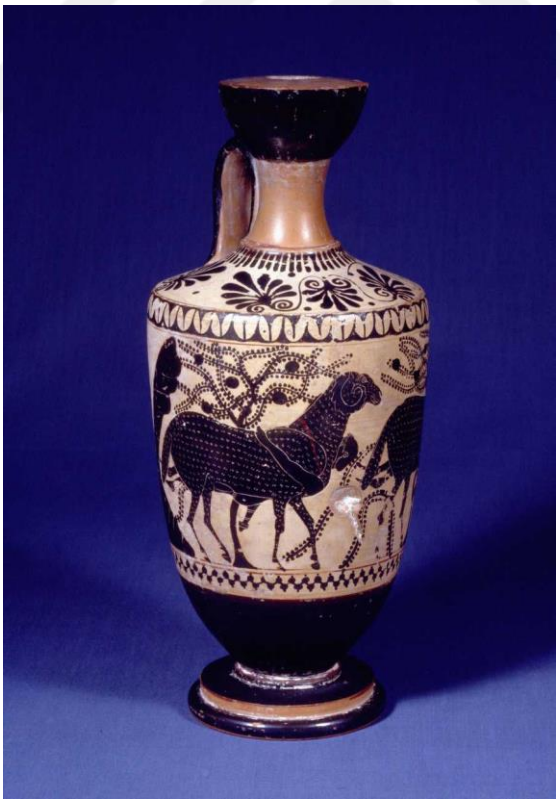
Görsel 47: Polyphemos'u Kör Etmek İçin Hazırlık.

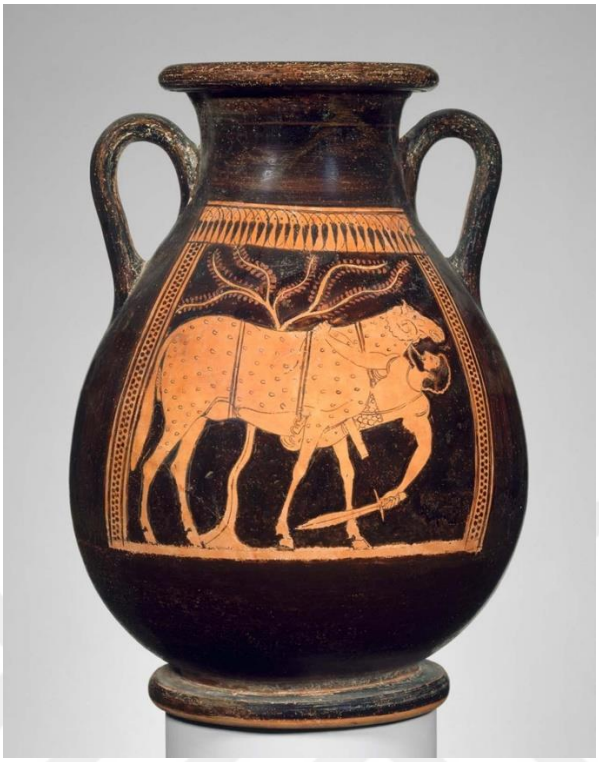
Görsel 48: Koçun Altına Tutunmuş Odysseus, Bronz Heykelcik.

Görsel 49: Leythos Üzerinde Polyphemos’tan Kaçış Sahnesi.

Görsel 50: Lekythos Üzerinde Polyphemos’tan Kaçış Sahnesi.

Görsel 51: Pelike Üzerinde Kyklop’tan Kaçış.

Görsel 52: Kandil Üzerinde Polyphemos’tan Kaçış.

Görsel 53: Pişmiş Toprak Heykelcik, Koçun Altına Sarılmış İnsan Tasviri.

Görsel 54: Bronz Heykelcik, Koça Alttan Sarılmış İnsan Tasviri.

Görsel 55: Sikke Üzerinde Polyphemos'tan Kaçış.

Görsel 56: Kirke Elinde Değneğiyle Odysseus'un Arkadaşlarından Birini Hayvana Dönüştürmekte.

Görsel 57: Odysseus'un Arkadaşlarına Şarap İkram Eden Kirke.

Görsel 58: Kirke'yi Tehdit Eden Odysseus.

Görsel 59: Bronz Sikke Üzerinde Odysseus'tan Af Dileyen Kirke.

Görsel 60: Kandil Üzerinde, Sohbet Eden Kirke ve Odysseus Tasviri.

Görsel 61: Bronz Ayna Üzerinde, Odysseus ve Kirke (?).

Görsel 62: Tiyatral Bir Üslupla Resmedilmiş Kirke ve Odysseus.

Görsel 63: Ölüler Diyarında Elpenor'un Ruhuyla Karşılaşma.

Görsel 64: Odysseus ve Arkadaşlar Ölüler Ülkesinde.

Görsel 65: Gümüş Kap Üzerinde Odysseus ve Teiresias'ın Ruhu.

Görsel 66: Teiresias'ın Ruhu ve Odysseus'u Betimleyen Kabartma Buluntu.

Görsel 67: Odysseus ve Arkadaşlarının Serirenlerin Yanından Geçişi.

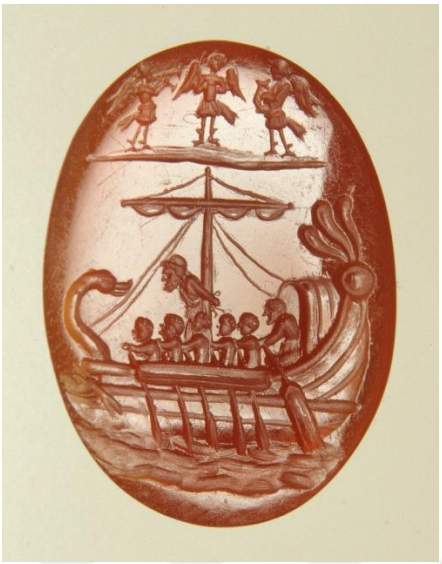
Görsel 68: Seirenlerin Yanından Geçiş Sahnesi.

Görsel 69: Kandil Üzerinde, Gemi Direğine Bağlı Odysseus.

Görsel 70: Bir Kandilin Kulp Kısmına İşlenmiş Gemi Direğine Bağlı Odysseus Tasviri.

Görsel 71: Gemma Üzerinde, Odysseus ve Seirenler.

Görsel 72: Odysseus ve Seirenleri Tasvir Eden Pompeii Buluntusu Fresk.

Görsel 73: Odysseus ve Seirenler Olarak Yorumlanmış Kabartma Buluntu.

Görsel 74: Taş Lahit Üzerinde, Odysseus ve Seirenler Tasviri.

Görsel 75: Odysseus'un Arkadaşlarından Bazılarını Yakalamış Skylla Tasviri.

Görsel 76: Odysseus'un Nausikaa'nın Karşısına Çıkış Sahnesi.

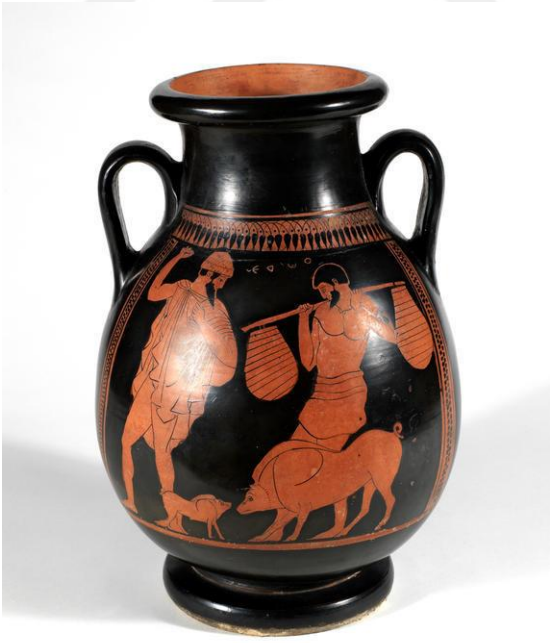
Görsel 77: Odysseus'un Nausikaa'ya Yakarışı.

Görsel 78: Odysseus ve Nausikaa.

Görsel 79: Athena ve Odysseus (?).

Görsel 80: Odysseus ve Eumaios (?).

Görsel 81: Dilenci Kılığındaki Odysseus'un Sarayına Dönüşü.

Görsel 82: Ayak Yıkama Sahnesi.

Görsel 83: Ayak Yıkama Sahnesi, Odysseus'un Dadıyı Susturduğu An.

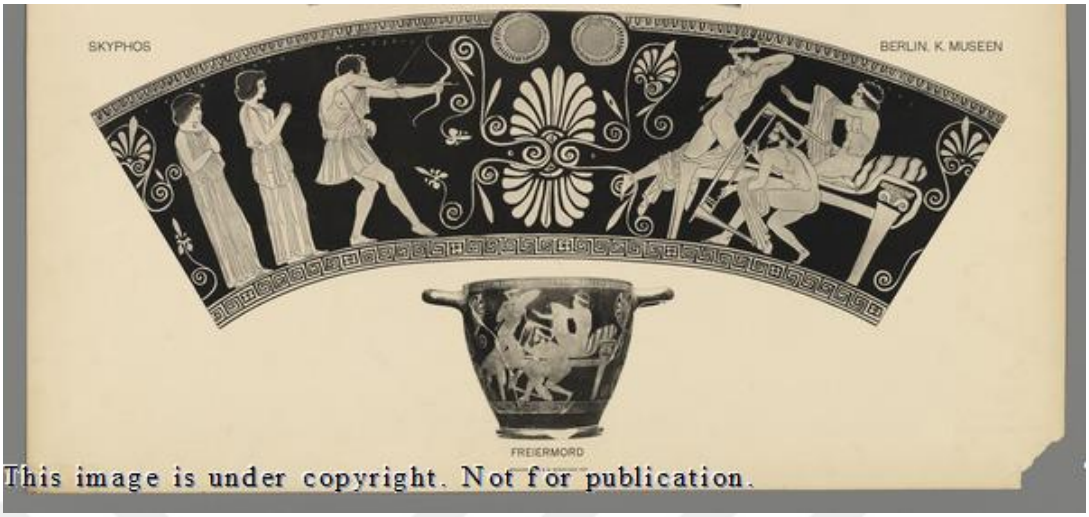
Görsel 84: Odysseus ve Penelopeia.

Görsel 85: Bronz Ayna Kapağı Üstünde, Odysseus ve Penelopeia.

Görsel 86: Taliplerin Katli.

Görsel 87: Odysseus'un Penelopeia'nın Taliplerini Öldürmesi.